

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 6' 31
ΜΑΪΟΥ 1909

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΕΝ ΓΑΛΛΙΑΙ

Σεμνοπρεπής ὄσον και φιλολογικῶς ἐτελέσθη ἤδη παρ' ἡμῖν εἰς ἑορτασμὸς πρὸς τιμὴν τοῦ φιλελληνικωτάτου τὴν καρδίαν Φρειδερίου Μιστρᾶλ. Ὀλίγον δ' ἐπεὶτα ἐτελέσθησαν ἐν Γαλλίᾳ τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος του, ἐν ζωῇ ἀκόμη διατελοῦντος τοῦ ἐπαξιώτατα δαφνοστεφούς αὐτοῦ ποιητοῦ τῆς «Μιρέιγ» και τοῦ «Ροδανού», τοῦ μεγάλου προφήτου τοῦ Φελιβρισμοῦ¹, τοῦ διὰ τὰς διαλέκτους τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας ἄλλου αὐτοῦ γλωσσολογιστοῦ Δάντε Ἀλιγγιέρη. Θὰ ἠδύνατο κανεῖς οὕτω βέβαια νὰ γράψῃ καὶ περισσότερον σήμερον ἀπὸ ἐν ξηρὸν σημεῖωμα διὰ τὴν ὄλην αὐτὴν ἀξιοθαύμαστον ἐν Γαλλίᾳ φιλολογικὴν ἀνθησιν ἢ ὅποια καλεῖται Φελιβρισμὸς και ἰδίως περὶ τοῦ κορυφαίου τῶν ποιητῶν τῆς, ὁσονδήποτε γνωστὰ και ἂν εἴνε ἴσως και τὰ κατ' αὐτὸν και τὰ κατ' ἐκείνην ἄλλ' ἰδοὺ ὅτι ἐνθυμοῦμαι αἰφνης ὅτι ὁ Φρειδερίκος Μιστρᾶλ ἀποκαλεῖ κάποιον ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του «Umble escolan dou Grand Ouméro», — «Ταπεινὸν μαθητὴν τοῦ Μεγάλου Ὀμήρου», και ὅτι πρὸ πολλοῦ ἐχαρακτήρισαν ἄλλοι ὡς τὸν περισσότερον Ἕλληνα ἀπὸ τοὺς Γάλλους ποιητὰς, αὐτὸν, τὸν Φρειδερίκον Μιστρᾶλ τὸν Ὀλύμπιον. Ὁ νοῦς μου οὕτω φέρεται σχεδὸν ἀκουσίως ἀλλὰ και πολὺ φυσικὰ πρὸς κάποιαν μελέτην τοῦ κ. Jean Carrière ὑπὸ τὸν τίτλον «Αἱ Ἑλληνικαὶ Ἀποικίαι τῆς Γαλλίας» και πρὸς ἐν ἀπὸ τὰ πορίσματα αὐτῆς κατὰ τὸ ὅποιον «δὲν ὑπάρχει ἐν Εὐρώπῃ, ἔξαιρέσει τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, λαὸς ὁ ὅποιος νὰ διετήρησε περισσότερον ἀπὸ τὸν γαλλικὸν

ἐναργῆ τὰ ἴχνη τοῦ ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ». «Πολλοὶ ἀπὸ τὸν λαὸν αὐτὸν, ἐπάγεται ὁ γράφων, ζητωκραυγᾶζοντες ἐκάστοτε ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος δὲν ὑποπτεύονται ἴσως ὅτι ζητωκραυγᾶζον ὑπὲρ τῆς Μητροπόλεως!»

Ὁ Φρειδερίκος Μιστρᾶλ δὲν εἶνε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς αὐτοὺς, μολονότι εἶνε πάντοτε ἀπὸ τοὺς ἐνθουσιωδέστερα τονίσαντας τὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὁ ποιητὴς τοῦ Ὑμνου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀναφωνήσας κάποτε «Ὅλοι μας Ἕλληνες εἴμεθα» δὲν παρουσιάζεται ὡς ἀπλοῦς φιλέλληνας ὁ πολίτης τῆς προβηγκιανῆς Maillane γινώσκει ὅτι Ἕλληνες ἀποικοὶ ἦσαν οἱ πρόγονοι οἰκισταί... Ἴδου διατὶ γράφω σήμερον κυρίως περὶ τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἑλληνικοῦ ἀποικισμοῦ.

Ὁ κ. Ἰωάννης Καρρὲρ εἰς τὴν ὡς ἄνω μελέτην του, ἀπηχῶν βέβαια ὄχι ὀλίγους ἄλλους, γράφει ὅτι ὁ μῦθος τοῦ Ἡρακλέους δὲν εἶνε παρὰ ἢ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φαντασίαν ἐξωραϊσμένη ἱστορία τῶν μεταναστεύσεων τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Ἑσπερίαν. Ὁ περὶ Ἡρακλέους θρύλος εἶνε ἐν ἀρχῇ παράδοσις φοινικική. Δὲν εἶνε καὶ παράδοσις, εἶνε τὸ οἰοεὶ θερησκευτικόν, τὸ κάπως ἀκόμη ἱερατικὸν και ἀχαρὶ σύμβολον αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πνεύματος τῆς φυλῆς τῆς Τύρου. Ὁ Ἡρακλῆς τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἢ τελειώσις τοῦ φοινικικοῦ Μελκάρθ, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Φοίνικες ναυτιλλόμενοι ἐσυμβόλιζον τὸν καρτερικὸν ἀγῶνα τῆς φυλῆς των. Ἀλλ' ἀπὸ τὸν μῦθον αὐτὸν τὸν κάπως χονδροκομμένον οἱ Ἕλληνες ἐπελθόντες διέπλασαν τὸν Ἡρακλῆ. Ἐχάρισαν εἰς αὐτὸν στέργον ἡρωϊκόν, μέτωπον πείσμον, δορὰν λέοντος, δόπαλον και τὰ πάθη τῶν κοινῶν θνητῶν και τὸ δγκηρὸν και βαρὺ ξόανον ἐγένετο θεὸς ζῶν και αἰώνιος.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι οἱ Ἕλληνες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἠκολούθησαν τὸν δρόμον τῶν θαλασσο-

¹ Félibrige = Σχολὴ φιλολογικὴ ἢ ὅποια ἰδρύθη τῷ 1854 εἰς τὴν Προβηγκίαν ἀπὸ 7 νεαρῶν μεσημβρινῶν ποιητῶν ἐν οἷς ὁ Μιστρᾶλ, ὁ Ρουμανίλ, ὁ Ὄμπανέλ και ἢ ὅποια σκοπεῖ τὴν διάσωσιν και ἀποκάθαρσιν τῆς προβηγκιανῆς και τῶν λοιπῶν διαλέκτων τῆς γλώσσης τοῦ OC. Αἱ βλέψεις τοῦ ἰδρυτοῦ ἐγένοντο ἐνθουσιωδῶς ἀσπασταὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς ποιητὰς τῆς γλώσσης αὐτῆς.

πόρων της Φοινίκης αλλά συνέβη εις την πραγματικότητα της Ιστορίας, ο,τι και εις την εξέλιξιν του θρόλου. Οι Φοίνικες, θαναμαστοί εμπόροι, αλλά περιφρονηταί της τέχνης και της χάριτος των Ιακωβίων πολιτισμών ήκουοντο εις την ίδρυσιν εμπορείων, αντίβλασαν τα προϊόντα αυτών με τα προϊόντα τα εγχώρια, έπειτα απέπλεον πάλιν αποκομίζοντας την ειρηνικήν αυτών λείαν χωρίς ν' άφινουν άλλο τι από τα νομισμάτα των ή την βύσσον των ύφασμάτων των. Οι Έλληνες τούναντιον, οι έλθόντες έπειτα από αυτούς προσεκόμενον τους θεούς των, τους άγώνας, τας τελετάς, την γοητείαν αυτών και τα χαρίσματα της εὐφροσύνης. Εισέδουν εις την ζωήν των άλλων με τό μειδιάμα των, την ευφραδειάν των, με την δύναμιν την οποίαν ειχον τα πάντα ν' αντιλαμβάνονται και τα πάντα να ξεωραίζον. Μόνον οὕτως οι Έλληνες παρέμειναν εις την Γαλλίαν οι άλλοι ίδρυσαν εμπορεία τα οποία διετηροῦντο καθως τα εφημέρα, εν αυτοίς κωλούμενα προϊόντα. Οι Έλληνες ίδρυσον αποικίας, εις τας οποίας έξω οι ίδιοι, προσκομίζοντες εις αυτάς όλον αυτών τον πολιτισμόν. Ίδου διατι ή ελληνική επίδρασις απέμεινε μόνη παρά τοίς λαοίς απαράλλακτα καθως τον άξιστον Μελκάρθ ταχέως ο λαμπρός Ηρακλής εξηφάνισε.

Μεταξύ των παραλίω ελληνικών αποικιών της Γαλλίας ο κ. Καρρέρ αναφέρει ως εικός εν ταις πρώταις την Μασσαλίαν, — την μόνην άλλως τε ήτις ίδρύθη εξ ολοκλήρου από Έλληνας επί ακτής της Μεσογειου παρθένου από πάσης άσιατικής αποικίας, δεν παραλείπει δε να παραθέσθ, και την γνωστήν παραδοσιν του οικισμού της ή οποία πλέκεται τόσφ ποιητικά γύρω από μίαν κύλικα του Ύμεναίου από τον Φωκαέα ναυτίλιον και την λιγυριαν παρθένον. Άλλ ήδη πρό της αρχαιοτάτης Μασσαλίας Έλληνες ναυτιλλόμενοι ειχον σταθμεύσει εις διάφορα σημεία της λιγυρικής ακτής και ειχον μάλιστα εισδύσει και εις τα ενδότερα. Η Ναρβόννη ήτο αρχαιότερα της Μασσαλίας, υπήρξε δε πάντως εμπορείον ελληνικόν ως ήτο πρότερον φοινικικόν. Επίσης ή Νίμη, ή Ηράκλεια. Άλλ' αι άληθείς ελληνικαι αποικίαι, εκείναι των οποίων ο χαρακτήρ και ή γραφικότης διεσώθησαν διά μέσου των αλώνων, εινε οι λιμένες της λιγυρικής ακτής. Τοιαύτη ή Νίκαια τοιαύτη αρχαιότερα αυτής και αιωνία της αντίζηλος, ή Μόνουκος, τό περιλάλητον Μονακό. Δύο έτι παράλιοι χαρίεσαι πόλεις, — Ρομπρονιανα, Ταυροεντιον — άνευρέθησαν προσφάτως, τας οποίας οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ειχον έξωραίσθ με τα λεπτότερα άνθη του πολιτισμού των, και μετ' ού πολυ θα έκταφθ βεβαίως και μία τρίτη ή καλουμένη Όλβια. Άλλά παρά τας τρεις αυτάς εκλιπούσας

πόσαι άλλαι αι οποια σώζονται ακόμη! Εινε ή Αντίβη, ή τόσφ εὐπερίγραφος Άντίπολις των Έλλήνων εινε ή Γρέγυς εινε ή Ceyreste εινε ή Μαρτίγη εινε ή Άγδα, ή από τας ελληνικας αποικίας διατηρήσασα ίσως περισσότερον την σφραγίδα της φυλής εινε παρ' αυτή ή Μέξ, ή Μαρσεδάν και ή Σέττη εινε έπειτα επί της καταλανικής ακτής ή οποια εινε ακόμη ίσως ελληνικότερα και από αυτήν την λιγυριήν αναριθμητα τα σημεία εις α έγινοντο ελληνικοι οικισμοί, ως ή Leucate, ή Collioure, ή Argelés, ή Empurias κλπ. κλπ.

Άλλά προτού επανέλθωμεν εις την Μασσαλίαν και εις την από αυτήν οικισθείσαν Arles, δες ήψωμεν εν βλέμμα, ακολουθούντες πάντοτε τον γαλάτην ξεναγόν, εις τα μεσογειότερα, ιδίως εις τα πέριξ του Σαιν-Ρεμύ της Προβηγκίας, όπου αναμφιβόλως όλος ο τόπος εινε ελληνικός. «Έκει, γράφει ούτος αν ή Glanum εινε ακόμη θαμμένη κάτω από τό προαιώνιον σάβανόν της, τόσφ άγλαά άφ' έτέρου ζή ή τόσφ χαρίεσσα κόμη του Σαιν-Ρεμύ, εν τη οποία αι ωραιαι κόραι με την ευγραμμον κατατομήν ξεχονται από την κρήνην ως άλλαι κληφόροι και φέρουσιν εις τους οφθαλμούς των όλην την γαλήνην των ελληνίδων προγόνων των. Και τα δύο εκείνα ίχνη της αρχαιας τέχνης, ή άψις και τό μανσωλείον, τα τόσφ ελληνικά την μορφήν, τόσφ άτικα την ευρυθμίαν δεν εινε ή έσαι ζωσα διαθήκη φυλής ή οποια έτραφή με τό μέλι του Ύμηττου; Και τέλος εις όλίγων βημάτων απόστασιν μη δεν εδρικόεται ή περιλάλητος ήδη Maillaie, ή πατρις του Φρειδερίκου Μιστράλ;» Έπειτα πολυ άπωτέρω εις την Dax και γύρω από αυτήν σώζεται άδιάσειστος ή πεποίθησις εις αυτούς τους κατοίκους οτι καταγονται από Έλληνας αποίκους, και γυναικας εκει συναντά κανεις με την έκαμπτον κατατομήν των αγαλμάτων την οποίαν ο χρόνος δεν μεταβάλλει, — καθως σώζονται άφ' έτέρου παρά τας όχθας του Άδουρ και των παραποτάμων του πόλεως και πολίχναι με ελληνικά όνόματα που αναμνησκον στίχους του Όμηρου, ο λιμήν των αλιέων του Arès και ή Agos και ή Syros και τόσαι άλλαι. Τρεις πόλεις ως τόσον ιδίως παρέχουσι κατά τον κ. Καρρέρ την εδναιριαν να ίδη κανεις εν αυταις αληθώς περιωζόμενον τον ελληνικόν τύπον ή Agde και ή Arles και ή Μασσαλία. «Εις τας γραφικας όδους της συνοικίας του Άγιου Ιωάννου, εις την Μασσαλίαν, γράφει ούτος, θα σταματήσετε έξαφνα έκκλητικοι και μαγευμένοι πρό απαράμιλλων τύπων κλασικού κάλλους μέτωπον βραχύ και πείσιμον, κόμη ως των αρχαίων κορών κυματοειδής, ευγραμμος κατατομή, ποσειδες του προσώπου ευρυθμοτάτου και ιδίως οφθαλμοί, οι

θειοι εκεινοι οφθαλμοι της Παλλάδος Αθήνης, ουτε γλαυκοί, ουτε γαλανοι, άλλα φαινοι, βαθεις και εμεταβόλοι καθως ή Μεσόγειος.

«Όλα αυτά τα επανευρον κάτω από την λευκήν καλύπτραν των γυναικών της Agde και ο τύπος ήτο ακόμη ίσως τελειότερος εις την ήρεμον και σοβαράν αυτήν πόλιν, εν τη οποία δεν έγένετο καμία άνάμιξις φυλών. Άνάμεσα εις την άεικίνητον και θορυβώδη Μασσαλίαν και εις την σεμνήν Agde, ή Arles ή οποια εξημίζετο τό πάλαι διά τον χαρίεντα πλούτον των ναών και των άλλων κτιρίων της, διά την σιωπηλήν και υπέροχον αίγλην της Τέχνης, παρέχει τύπον αρχαιου κάλλους περισσότερον ίσως διάσημον άλλα και όλιγώτερον ίσως άμιγή και άγνόν. Κάποια άραβική νοσηρότης συνανέμχθη με την ελληνικήν γαλήνην. Έντεϋθεν αναμφιβόλως ή ιδιόζουσα γοητεία της Άρλ, της πόλεως όλων των χαρίτων.

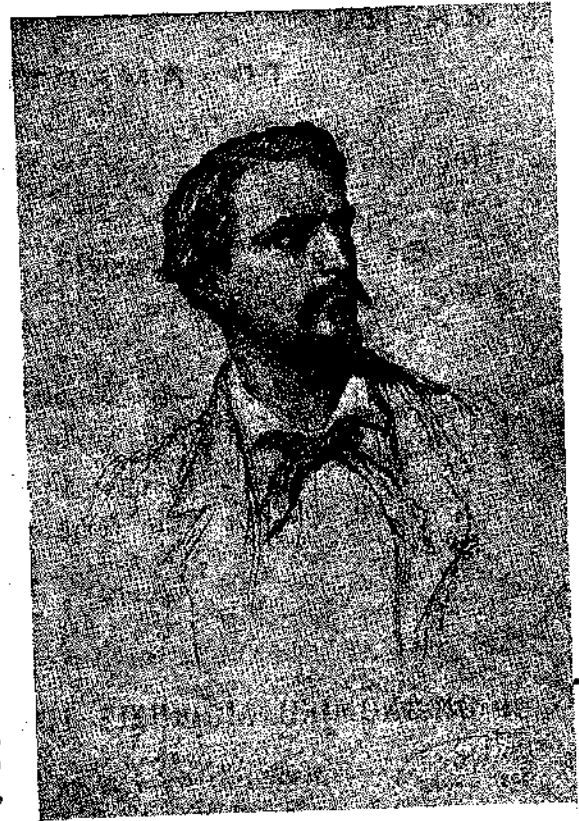
«Arles, la belle Grecque aux Yeux de Sarrasine».

«Άρλ, της περικαλλούς ελληνίδος της με οφθαλμούς Σαρακηνης», ως την αποκαλει ο Παύλος Μαρκετόν.

«Άλλά τί μας μέλει διά την ήλιασιν αυτήν την από τον ήλιον της Άραβίας εις τους οφθαλμούς; Αι Άρζελιάναι δεν όμοιάζον όλιγώτερον δι' αυτό με θεάς αι οποια κατήλθον από τον Όλυμπον, τόσφ κανονικών και ήρεμον εινε τό πρόσωπόν των, τόσφ τό βάδισμα των εινε όσαν άύλον, τόσφ τό ήθος των εινε υπέροχον. Η επάνω εις τό μαρμαρίνον μέτωπον εις πτερόγυια χωριζομένη κόμη ή όπισω άνάδεται επί του αυχένος ο οποιος έχει κυκνειους κυματισμούς, προσδίδει εις τας μορφάς των τό μεγαλείον των αιωνίων όντων.

Και πρό των ζρεπιών του εκει ελληνικού θεάτρου, ως πρό των λοιπών αρχαίων κτιρίων παρίστανται ως τα έμψυχα σχόλια των ιστορικών αυτών θαυμάτων και ως κινούμενα άγάλματα τα οποια αναμένει τό βάθρον...»

Πρό των ζρεπιών του εκει ελληνικού θεάτρου! Άκριβώς ένθυμούμαι οτι άλλος γαλάτης

ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΜΙΣΤΡΑΛ

συγγραφεύς, προκειμένου περι αυτών και περι των ποιημάτων του Μιστράλ, γράφει.

«Έκει υφουονται δύο ζεύγη διδύμων στηλών με τόσην χάριν, με τόσον κάλλος, και με τόσην εγκατάλειψιν ώστε προκαλοῦν τα δάκρυα και του πλέον υπερηφάνου άδελφαι της Ίσμήνης και της Ίφιγενείας, θα αισθάνωνται αι στήλαι αυται αν οι σίχοι των ποιητών εινε χαλοι ή βάρβαροι και δονούνται ήδέως από τους ήχους των προβηγκιανών όμοιοκαταληξιών υπό τό θερινόν σεληνόφως...»

ΧΡ. ΘΕΜ. ΔΑΡΑΛΕΞΗΣ

ΧΑΪΝΕ

ΤΟ ΑΜΑΡΤΟΛΟΥΛΟΥΔΟ

Πού σκοτωθεῖ μονάχος του
Στὴν ἐρημιὰ τὸν θάβουον
Κι' οὔτε παλάδες πᾶν μπροστὰ
Οὔτε κερὰ τοῦ ἀνάβουον.

Κ' ἐκεῖ μακρὰ στὸν τάφο του
Στὸ ἐρημικὸ του χῶμα
Βγαίνει τὸ ἀμαρτολούλουδο
Μὲ τὸ γαλάζιο χρῶμα.

Στις ἐρημιές εὐρέθηκα
Μιά νύχτα τοῦ Γεννάου
Κ' εἶδα τὸ ἀμαρτολούλουδο
Πού ἐσεῖόταν στὸ φεγγάρι.

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

— Διάξεις γενομένη ἐν τῇ Γαλλικῇ Ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ —

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Ἐν αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ζητήσω ἄσυνγνωμν, διότι πραγματεύομαι ἐνταῦθα θέμα ἀσχετον πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν.

Ἡ Γαλλικὴ Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὡς τὸ ἐνθυμίζει στήλη τῆς εἰσόδου, ἰδρυθῆσα κατὰ τὸ 1846, «ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐκ φιλίας πρὸς τὴν νέαν Ἑλλάδα» καὶ ἀκόμη—δὲν πρέπει νὰ τὸ λησμονήσωμεν—ὅπως αὐξάνη τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν φιλίαν, τὴν ὁποίαν πᾶς Ἕλληνας ὀφείλει εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀπὸ 63 ἡδὴ ἐτῶν ἡ Σχολὴ τελείως συνεμορφώθη μὲ τὴν πρόθεσιν τῶν ἰδρυτῶν τῆς. Χωρὶς νὰ παραμελήσῃ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα—οἱ Δελοῦοὶ καὶ ἡ Δῆλος ὡς τὸ μαρτυροῦσιν!—εἰργάσθη πάντοτε ὅπως γνωρίσῃ αὐτή, ἀλλὰ καὶ ὅπως γνωρίσῃ εἰς τὸν κόσμον, τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὴν «Σημερινὴν Ἑλλάδα»¹. Εἰς ἓνα μάλιστα ἐκ τῶν πρώτων ἐταίρων τῆς ἀνήκει ἡ ἀνακάλυψις, παρ' ὀλίγον νὰ εἶπω ἡ ἐφεύρεσις, τῆς «Συγχρόνου Ἑλλάδος»². δὲν εἶναι ἄλλως ἐξηκριβωμένον ἂν ὁ Ἄμποῦ ἐργάσθαι τὸ βιβλίον του ἐκεῖνο ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἢ ἐκ φιλίας πρὸς τὴν

νέαν Ἑλλάδα. Τὸ θέμα μας θίγει μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ἐνδιαφερούσας ἀλλὰ καὶ σκοτεινοτέρας περιόδους τῆς ἱστορίας μας, πρὸς δὲ ἡ γνώσις αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀχρηστος διὰ τὸν μελετῶντα τοὺς σημερινούς ἑλληνικούς θεσμούς· ἀναμφισβητήτως ἄρα εἶναι ἐξ ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν αἰθουσαν αὐτήν. Ἐν τούτοις ὁ ὁμιλητὴς δὲν τὸ ἐξέλεξεν ἄνευ ἐνδοιασμῶν. Βεβαίως ἡ παρούσα διάλεξις εἶναι συμπλήρωμα ἐνδεδειγμένον τοῦ δοκιμίου περὶ τῶν βυζαντινῶν οἰκονομικῶν, τὸ ὁποῖον ἔλαβον τὴν τιμὴν νάναγκῶσω ἐνώπιον ὑμῶν πρὸ δώδεκα μηνῶν, ἀλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν ἠσθάνθη ὅτι δὲν μοῦ ἦτο τόσον εὐκόλον νὰ εἶπω τὴν γνώμην μου. Ἐφοβήθη μὴπως αἱ ἐπικρίσεις, τὰς ὁποίας θάναγκασθῶ νὰ ἐκφέρω κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς διοικήσεως, φανῶσιν ἀντιλοῦσαι τὴν ζωηρότητα αὐτῶν ἐκ τῆς μνησικακίας, ἣτις τυχὸν παρέμεινεν εἰς τὴν καρδίαν ἀπογόνου τῶν πάλαι ἠττημένων.

Μετὰ ὄρμιον σκέψιν, οἱ ἐνδοιασμοὶ οὗτοι μοῦ ἐφάνησαν ὑπερβολικοί. Πράγματι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ ἦτο ἄδικον νὰ ἐπιρριφθῇ εἰς τὸν τουρκικὸν λαὸν ἡ εὐθύνη διοικήσεως τῆς ὁποίας καὶ αὐτὸς ὑπῆρξεν ἐπίσης θύμα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐγὼ προσωπικῶς πολλὰκις ἔχω ἐξάρει τὰς ἐξό-

χους ἀρετὰς τοῦ λαοῦ ἐκείνου, τὸ νὰ σιωπᾷ τις ἐπὶ τοῦ δεινὰ σημείου τῆς ἱστορίας, διότι ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔθνος του ἢ τὸ κόμμα του, εἶναι ὡσεὶ νὰ κατεδίαζεν ἑαυτὸν νὰ μὴ ὁμιλήσῃ ποτὲ περὶ ἱστορίας.

Ἀνάγκη μόνον εἶναι νὰ λησμονῆ τις ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν δεινὰ λαὸν ἢ τὸ δεινὰ κόμμα. Ὁ Ταῖν τελειώνει τὸν πρόλογόν του εἰς τὸ δεύτερον μέρος τῶν «Ἀρχῶν τῆς Συγχρόνου Γαλλίας» μὲ τὰς ἑξῆς γραμμάς: «Ἐχάραξα τὴν εἰκόνα ταύτην χωρὶς νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν τὰς σημερινὰς ἐρίδας. Ἐργάσα ἱστορίαν καὶ οὐδὲν περιπλέον, ἂν δὲ πρέπη νὰ τὰ εἰπῶ ὅλα, ὑπολήπτομαι παραπολὺ τὴν τέχνην μου ὡς ἱστορικοῦ διὰ νὰ κάμω παρ' αὐτὴν καὶ ἄλλην τέχνην κρυπτόμενος».

ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐπεχειρήθη ἡ παρούσα ἐργασία. Οὐδὲ μίαν λέξιν περιέχει, δυναμένη νὰ ποδοθῇ εἰς μνησικακίαν ἢ ὑστεροβουλίαν. Ὅσακις ἠναγκάσθη νὰ προβῶ εἰς ἐπικρίσεις, ἀντὶ νὰ τὰς ἐντείνω, τὰς ἔχω μετριάσει. Τέλος, οὐδὲν γεγονὸς ἀνέγραψα μὴ ἐπιμαρτυρούμενον ἀπὸ ἓνα ἢ πλείονας ξένους μάρτυρας.

Ἄλλὰ καὶ ἀφοῦ ἐλύθη ἡ πρώτη αὐτῆ δυσκολία, ὑπελείποντο αἱ ἄλλαι δυσκολίαι, αἱ συναφείς πρὸς τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ θέματος, αἱ οὕτως εἰπεῖν ἀντικειμενικαί. Καὶ εἶναι πολυάριθμοι αὐταὶ αἱ δυσκολίαι. Ἐν πρώτοις, κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ τῆς ὁποίας θάσχυληθῶμεν, δὲν ὑπῆρχε κυρίως εἰπεῖν προϋπολογισμὸς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ἀλλὰ πολλοὶ προϋπολογισμοὶ προσεπιτιθέμενοι ἢ παραπροσπιθέμενοι πρὸς ἀλλήλους. Περὶ οὐδενὸς τῶν προϋπολογισμῶν τούτων ἔχομεν ἐπισήμους πληροφορίας, καθ' ὅσον ὁ πρώτος τουρκικὸς προϋπολογισμὸς μόλις κατὰ τὸ 1863 ἐδημοσιεύθη. Ἀφ' ἑτέρου, τὰ δημόσια ἔξοδα, καὶ αὐτὰ ἀκόμη θάναγαόμενα εἰς τι τὸ δυνάμενον κυριολεκτικῶς νὰ ὀνομασθῇ προϋπολογισμὸς, δὲν εἶναι ἐπιδεικτικῶς συστηματικῆς ἐρεῦνης ὡς ἐκ τοῦ τῶσπου τῆς διαδέσεώς τῶν. Τὰ ἔξοδα ταῦτα ἐξηρῶντο ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος. Ὄτω ἐνῶ Μουράτ ὁ Ε', εἰς τῶν τελευταίων μεγάλων Σουλτάνων τῆς παλαιᾶς σχολῆς, παρὰ τοὺς ἀδικίους πολέμους καὶ παρὰ τὴν συντήρησιν στρατοῦ 200,000 ἀνδρῶν, ἀφῆσε τὸ θησαυροφυλάκιον πλήρες καὶ τὸν προϋπολογισμὸν μὲ περισσευμὰ, ὁ διάδοχός του Ἰβραήμ κατώρθωσε νὰ κενώσῃ τὸ πρῶτον καὶ νάναρθῇ τὸν δεύτερον μὲ σπατάλας ἀνταξίας βασιλικῶν τῆς κεντρῶς Ἀφρικῆς: μὲ ὄχημα κατασκευαστὰ ἀπὸ λίθους πολυτίμους, μὲ φαντασμαγορικὰ κίβωκα, κτλ. κτλ.

Παρομοία περιπλοκὴ εἰς τὸ φορολογικὸν σύστημα. Ἐκτὸς τῶν σταθερῶν φόρων, οἵτινες ἀπέρρεον ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς νόμους, καθὼς καὶ τῶν θεσπιζομένων διὰ τῶν νομοθετικῶν διατάξεων τῶν Σουλτάνων—φόρων, οἵτινες ἐποίκιλλον

καὶ αὐτοὶ κατὰ τὰς διαφόρους περιφερείας,—ὑπῆρχε πληθὺς φόρων καὶ αὐθαίρετων μονοπωλίων, ποικιλλόντων συνάμα κατὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὴν ἰδιοτροπίαν τῶν τοπαρχῶν. Ὡς ἐκ τούτου, αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας συγγράφεις τινες, καὶ ἰδίως ὁ Χάμιερ καὶ ὁ Μουρατζά Δ' Ὀσσῶν, μᾶς παρέχουν περὶ τοῦ τουρκικοῦ φορολογικοῦ συστήματος, ἐπειδὴ κατὰ βάθος δὲν εἶναι παρὰ ἀπλοῦν σχολίασμα τῶν μουσουλμανικῶν νόμων, δὲν δίδουν κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τούτων τῶν συγγραφέων, ἢ ἀτελὴ εἰκόνα τῆς καταστάσεως.

Πρὸς ἐπίμετρον, πλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις ὡς πρωτεύουσα ἀπολαύει προνομιακοῦ συστήματος, ὑπάρχουν αἱ προνομιοῦχοι ἐπαρχίαι, αἵτινες, ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μορφήν, ἐκφεύγουν καὶ αὐταὶ ἀπὸ τὸ σύνθημα τῆς φορολογίας. Εἰς ταύτην δὲ τὴν τελευταίαν κατηγορίαν θὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν μας, διότι ἀρκεταὶ ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι εἰς αὐτὴν ὑπάγονται.

Πληροφορίαι βεβαίως, καὶ διὰ τὰς προνομιοῦχους ἐπαρχίας καὶ διὰ τοὺς αὐθαίρετους φόρους δύνανται νὰ εὐρεθῶσιν εἴτε εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τὰ παραχωροῦντα τὰς προνομίας, εἴτε εἰς τὰ ὁδοιπορικὰ τῶν περιηγητῶν, τῶν ὁποίων σημαντικὸς εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἰδίως ἀπὸ τοῦ IH' αἰῶνος. Ἀρκεὶ νὰ ὀνομάσωμεν τοὺς Pouqueville, Olivier, Cousinery, Hobhouse, Leake, Chandler, Savary, Urquart, Bartholdi, Choiseul-Gouffier καὶ λοιπούς.

Ἄλλ' ἂν καὶ δὲν λείπουν αἱ πληροφορίες,—εὐρίσκονται δ' ἐνίοτε καὶ ἐκεῖ ὅπου δὲν τὰς περιμένει κανεὶς, ὡς λ.χ. διὰ τὴν νῆσον Σῦρον εἰς τὴν περὶ Μελισσῶν πραγματείαν τοῦ Ἀββᾶ Δέλλα-Ρόκκα—ἐν τούτοις πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, τμηματικαὶ οὕσαι ἢ παρεμπιπτότως παρεχόμεναι, αἱ πληροφορίες αὐταὶ δὲν ἀποκρίνονται εἰς πάντα τὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποία γεννῶνται εἰς τὸν νοῦν, ἔνεκα δὲ τῶν διαφορῶν τῶν πρὸς ἀλλήλας ἀποτελοῦσι νέαν δυσχέρειαν διὰ τὸν ὑποχρεωμένον νὰ περιορισθῇ εἰς γενικὴν ἐπισκόπησιν.

Αἱ μεταβολαὶ τῆς ἀξίας τῶν νομισμάτων κορυφῶνουν τὴν σύγχυσιν. Διότι, καίτοι οἱ λογαριασμοὶ γίνονται πάντοτε μὲ γρόσια, τὸ γρόσι δὲν εἶχε πάντοτε τὴν αὐτὴν ἀξίαν καὶ πρέπει ἀδικίως νὰ σταματῶμεν διὰ νὰ ἐκχωρισθῶμεν ποία εἶναι ἡ ἀξία αὐτὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν διὰ τὴν ὁποίαν γίνεται λόγος. Αἱ διαφοραὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῆς νομισματικῆς ταύτης μονάδος εἶναι σημαντικαί. Τὸ γρόσι, κοπὴν ἐπὶ Μουσταφᾶ, διετήρησε, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ IH' αἰῶνος ὅτε ἤρξισεν ὁ ἐξευτελισμὸς τῆς τιμῆς του, τὴν ἀξίαν πέντε περιπλοκῶν γρόσιων κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, δηλαδὴ περὶ τὴν ἐποχὴν ἣτις εἰδικώτερον θὰ μᾶς ἀπασχο-

¹ La Grèce d'aujourd'hui ἔργον τοῦ κ. Γ. Δεσῶν πρώην ἐταίρου τῆς Σχολῆς.

² La Grèce Contemporaine.

λήση, είχε πέσει εις τὸ πέμπτον τῆς ἀρχικῆς του ἀξίας, ἦτοι εἰς ἓν φράγκον. Ἐκτοτε ὑπέστη νέας ὑποτιμήσεις, κατήντησε δὲ σήμερον νὰ μὴν ἀξίῃ οὔτε 25 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου.

Φυσικά, αἱ μεταβολαὶ αὗται ὀφείλονται εἰς τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ τίτλου τῶν νομισμάτων. Τὰ τεχνάσματα τῶν κβδηλοποιῶν βασιλέων εἶχον τὸσον ἐμφιλοχρησίαι εἰς τὰ ἦδη τῶν Τούρκων, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάν Σελήμ, ὁ φιλελεύθερος ἐκεῖνος ἡγεμῶν, ὁ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν πρῶτος τῶν Νεοτούρκων, ὅστις εἰλικρινῶς ἐμόχθησεν ὅπως ἀνοργανώσῃ τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ κατάρθωσεν διὰ σειρὰς ἐπιτυχῶν οικονομικῶν μεταρρυθμίσεων νὰ διπλασιάσῃ τὰ ἔσοδά της, κανένα δὲν ἔδοκίμασε ἐνδοιασμόν, προκειμένου νάλλοιωσῃ τὰ νομίσματα. Ὑπεβίβασε τὸν τίτλον τῶν κατὰ 50% περίπου. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Juchereau de Saint-Denis, ὁ Γάλλος ἐκεῖνος συνταγματάρχης, ὅστις ἐθαύμαζε τὸν Σελήμ, ὑπηρετήσεν ὑπ' αὐτὸν καὶ ἔγεινε βραδύτερον ὁ ἱστοριογράφος τῆς βασιλείας του καὶ τῆς πτώσεώς του.

Πάντα ταῦτα ἐξηγοῦν ἴσως διατὶ εἰς μάτην θὰ ἐζητοῦμεν νὰ εὗρωμεν πλήρη τινὰ μονογραφίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, καὶ διατὶ δύο διαπρεπεῖς οἰκονομολόγοι, οἱ κ. κ. Morawitz καὶ du Velay οἵτινες τελευταίως ἔγραψαν περὶ τῶν συγχρόνων τουρκικῶν οἰκονομικῶν, ἐπιτροχάδην ἐντελῶς ἐπραγματεύθησαν τὸ ἱστορικὸν μέρος. Ἄς εὐχηθῶμεν ὅπως ὁ κ. N. Jorga, ὁ ἐπιφανὴς καθηγητὴς τοῦ Βουκουρεστιανοῦ Πανεπιστημίου, πληρῶσῃ τὸ χάσμα. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἀξιωματικὸς τοῦ *Geschichte des Osmanischen Reiches* φθάνει μόνον μέχρι τοῦ ἔτους 1538. Δὲν εὖρε περιστάσιν νάσχοιληθῇ παρὰ μόνον ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τῆς ἐπαύριον τῆς κατακτήσεως, αἱ δὲ πληροφορίαι τὰς ὁποίας τῶ παρέσχον αἱ πηγαί, εἶναι κατ' ἀνάγκην περιορισμέναι.

Τὸ κατ' ἡμᾶς θέλομεν περιορισθῇ εἰς τὰ ἑκατὸν ἔτη, τὰ προηγηθέντα τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως, τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Πρῶτον, ἀρκετὸν μέρος τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν δὲν ὑπετάγη ὀριστικῶς εἰς τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, παρὰ κατὰ τὸν ΙΗ' μὲν αἰῶνα, μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Πασσάροβιτς (1718). Ὀλίγον μετὰ ταῦτα, ἐισελθούσης εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ρωσσίας, ἐγκαινίζεται τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα. Ἡ Εὐρώπη ἀρχίζει νάσχοιληταί σοβαρῶς μετὰ τὴν Τουρκίαν, μετὰ τοὺς διαφοροὺς λαοὺς της, μετὰ τὴν πλοῦτή της. Ὁ Mouradja d'Ohsson, ὁ Beaujour καὶ ὁ Eton συντάσσουσιν τοὺς πολιτικούς ἢ οἰκονομικούς τῶν πίνακας τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ταυτοχρόνως οἱ περιηγηταί, ἀρχαιολόγοι, ποιηταί, σοφοὶ καὶ ἐνίοτε πολιτικοὶ ἄνδρες περιοδεύουσιν καὶ περιγράφουσιν τὴν Ἑλλάδα. Παρακινουῦνται δὲ οὗτοι τοσοῦτον μάλλον νὰ μᾶς παράσχουν τὰς συμπληρωματικὰς

πληροφορίας τῶν ὁποίων τὴν ἔχομεν ἀνάγκην, κατ' ὅσον τὴν ἰδίαν ἐπίσης ἐποχὴν ἐμφανίζονται ἐναργέστερον τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα τοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ περιγράψωμεν.

Ἄν καὶ λοιπὸν ἡ διοίκησις τῶν οἰκονομικῶν τῆς Αὐτοκρατορίας δὲν ἔχει μεταβληθῇ πολὺ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατακτήσεως ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ὀφείλου νὰ συγκεντρωθῶσιν αἱ προσπάθειαι μᾶς πρὸς τὴν περίοδον τὴν διανυθείσαν ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Πασσάροβιτς μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως. Ὁ δὲ φόβος μήπως ἐξαντλήσω τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀκροατηρίου χωρὶς νὰ ἐξαντλήσω τὸ θέμα, μετ' ἀναγκάζει νὰ περικλεισθῶ αὐστηρῶς ἐντὸς αὐτῆς. Καὶ ὁμῶς παρὰ τὴν ἀποτομὴν τριῶν αἰῶνων, δὲν κατορθῶν ἢ νὰ εἶμαι λίαν μακρήγορος καὶ λίαν ἀτελής. Μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι λαμβάνοντες ὑπὸ σημειώσιν τὴν ὁμολογίαν μου ταύτην, θὰ φανήτε συγχρόνως καὶ λίαν ὑπομονητικοὶ καὶ λίαν ἐπεικεῖς, εἰσερχομαι εἰς τὴν οὐσίαν τῆς παρούσης μελέτης.

Ἡ οἰκονομικὴ διαχείρισις τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας διηρεῖτο εἰς δύο κύρια μέρη, ἐνθυμίζοντα τὸ γενικὸν καὶ τὸ εἰδικὸν τῶν Βυζαντινῶν: εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἢ *μυρί*, καὶ εἰς τὸ ἰδιαιτερον ταμεῖον τοῦ Σουλτάνου ἢ *χαζνέ*.

Τὰ δύο ταῦτα μέρη ἦσαν τὸσον διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ὥστε τὸ δεύτερον ταμεῖον πολλάκις ἦτο πλήρες, ἐνῶ τὸ πρῶτον ἦτο κενόν, συνέβαινε δὲ μάλιστα καὶ νὰ δανεῖται ἀπὸ ἐκεῖνο.

Ἐκάτερον τῶν ταμείων τούτων εἶχε τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδά του. Τὰ ἔσοδα τοῦ *μυρί* θέλομεν ἐξετάσει περαιτέρω. Τὰ τοῦ *χαζνέ* προήρχοντο ἐκ φόρων ὑποτελείας κληρονομημένων εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν, ἐκ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν μεταλλείων, ἐκ τῶν προστίμων καὶ κατασχέσεων, τέλος ἐκ σειρᾶς μακρᾶς τακτικῶν δικαιωμάτων, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα ἦσαν ἡ πώλησις τῶν ἀξιωμάτων καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ κληρονομεῖν τοὺς ἀνωτάτους λειτουργοὺς τοῦ Κράτους, ἀπὸ τῆς κληρονομίας τῶν ὁποίων ἀπεκλείοντο τελείως τὰ τέκνα καὶ οἱ συγγενεῖς.

Πάντα ταῦτα ἀπετέλουν σημαντικὸν εἰσόδημα. Οἱ φόροι ὑποτελείας, τοὺς ὁποίους ἐπλήρωναν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν ἢ Αἴγυπτον, αἱ παραδουναβειοὶ ἐπαρχίαι καὶ ἡ Ραγοῦζα, ἀνῆρχοντο εἰς 1,100,000 γρόσια. Ὁ φόρος ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν ἦτο 10%, προσετίθετο δὲ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ προϊόν τῆς περιουσίας τῶν εἰς ἀκλήριαν περιπιπτότων. Τὰ αὐτοκρατορικὰ μεταλλεία, ὄντα πολυάριθμα καὶ πλούσια, ἠδύναντο νὰ ἀποφέρωσι πολλά, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις, ἀνίκανος νὰ τὰ ἐκμεταλλεῖται, εἶχε καταλήξει νὰ

τὰ ἐκμισθώσῃ ἀντὶ ποσοῦ ἀνερχομένου εἰς 3—4 μίλιας ἑκατομμύρια φράγκων. Θὰ ἴδωμεν περαιτέρω τί ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις κατάρθωσεν νὰ πορῆται ἐκ τῶν προστίμων καὶ τῶν κατασχέσεων. Ἄς εἴπωμεν τώρα δύο λέξεις διὰ τὸ προϊόν τῆς πώλησεως τῶν ἀξιωμάτων. Ὅλαι αἱ δημόσιαι θέσεις ἐπωλοῦντο, ἀλλ' ἡ τιμὴ τῶν ἐξηρητάτο ἀπὸ τὰς περιστάσεις, μετὰ τὴν οἰκονομικὴν δὲ παρακμὴν τῆς αὐτοκρατορίας ἔτεινε καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν ἔκπεσμόν. Οὐχ ἦττον αἱ δημόσιαι θέσεις ἐξηκολοῦντο νὰ φέρουν πολὺ ἄξιωμα εἰς τὸ κράτος. Τὸ *πασσαλί* τοῦ Καῖρου ἐπωλεῖτο συνήθως ἀντὶ 75,000 λιρῶν, ἡ δὲ θέσις τοῦ *καδῆ* (δικαστοῦ μετ' εὐρείαν δικαιοδοσίαν) εἰς τὰ σημαντικὰ κέντρα ἐστοίχιζεν ἀκόμη ἀπὸ 2 ἕως 5 χιλιάδας λιρῶν.

Ἀδύνατον νὰ ὑπολογισθῇ τί ἠδύναντο νὰ πφέρουν αἱ κληρονομίαι τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων. Ὁ Ἄγγλος πρόξενος Eton, τοῦ ὁποίου ἡ *Survey of the Turkish Empire* εἶναι πολὺτιμος ὁδηγὸς διὰ τὰ οἰκονομικὰ ζητήματα, ἀγεται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἀπέφερον τεράστια ποσά, «διότι, λέγει, ἡ κυριώτερα ἐνασχόλησις τοῦ πασσά εἶναι νὰ γδέρνῃ διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας του, δὲν καλοπροφθαίνουσιν δὲ οἱ πασσάδες νὰ συναθροίσουν μεγάλα πλοῦτη, καὶ ὁ Σουλτάνος τοὺς παῖει ἢ τοὺς στέλλει εἰς τὴν ἀγχόνην διὰ ναυξήσῃ τὸν ἰδικόν του θησαυρὸν μετὰ τὸ προϊόν τῆς λαφυραγωγίας των».

Ἐν συμπεράσματι, τὸ προϊόν τῶν ἐσόδων τοῦ *χαζνέ* παραμέγα ἀόριστον καὶ ὑποθετικόν. Ἡ δὲ χρησιμοποίησις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου διαφεύγει πάσαν ἔρευναν. Τοῦτο μόνον γνωρίζομεν, ὅτι ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων τῶν εἰσοδημάτων συνήθροισαν οἱ προνοητικώτεροι τῶν Σουλτάνων τοὺς θησαυροὺς ἐκείνους, οἵτινες ἐπανελημμένως τὸσον χρήσιμον ἐπικουρίαν ἔδωσαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν των.

Ἄς μὴ χρονοτριβήσωμεν λοιπὸν περισσότερον εἰς τὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ *χαζνέ* καὶ ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ κυριώως εἰπεῖν δημόσια οἰκονομικά, ἀρχίζοντες φυσικὰ ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων.

Α' ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων τοῦ *μυρί* δὲν περιελάμβανε — καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἰδιαιτερον χαρακτηριστικόν του — τὰ ἔσοδα τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, οὐδὲ κἂν τὰ τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς διοικήσεως δὲν περιελάμβανε ἐπίσης παρὰ μέρος μόνον ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς. Ἀφιεροῦτο κατὰ τὰ δύο τρίτα εἰς τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας καὶ, ἀκριφέστερον, εἰς τὴν συντήρησιν τοῦ μονίμου στρατοῦ. Οἱ Γενίτσαροι καὶ τὰ τέσσαρα ἄλλα σώματα τὰ ἀποτελοῦντα τότε τὸν στρατὸν ἐκεῖνον, ἐπληρώνοντο τακτικῶ-

τατα. Ὁ μισθὸς τῶν στρατιωτῶν ἐποικίλλεν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των καὶ τοῦ χρόνου τῆς υπηρεσίας των. Ἄλλ' ἀπ' ἑτέρου τὸ καταβαλλόμενον ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ποσὸν δὲν ἐποικίλλεν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν υπηρετούντων ὑπὸ τὰς σημαίας στρατιωτῶν. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἑκάστον συντάγματος παρελάμβανον τὴν μισθοδοσίαν τῆς ὀνομαστικῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἄν δὲ, ὡς συνέβαινε σχεδὸν πάντοτε, ἡ πραγματικὴ δύναμις ἦτο κατωτέρα τὸν ἀριθμὸν, ἐτσέπωναν αὐτοὶ τὴν διαφορὰν, καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη ἀπετέλει μάλιστα τὸ κυριώτερον κέρδος των. Ἐντεῦθεν καταχρήσεις, τὰς ὁποίας Μουσταφᾶς ὁ Γ', ὁ κατ' ἐξοχίαν οἰκονόμος Σουλτάνος, εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ ἐξαλείψῃ.

Ἀφοῦ ἐκαλύπτοντο τὰ τακτικὰ στρατιωτικὰ ἔξοδα, ὅτι ἐπερίσσειεν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ μετέβαινε, κατὰ τὸ μῆζον αὐτοῦ μέρος, εἰς ὅτι ἐνομαζόμενον σήμερον βασιλικὴν ἐπιχορήγησιν.

Ἡ πολυτέλεια τῆς αὐλῆς ἦτο ὅπως ἀνατολική. Διὰ τοῦτο αἱ ἐνεακόσiai χιλιάδες γροσίων, τὰς ὁποίας διέθετεν ὁ ἀρχιμάρτυρος τοῦ Σεραγίου δὲν ἐξήρχον, τὰ δὲ σφάγια κρέατα ἀπετέλουν εἰδικὸν καὶ συμπληρωματικὸν λογαριασμόν 300,000 γροσίων. Ἐπίσης ἐνῶ τὸ μέγα τελωνεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὑποχρεωμένον νὰ κρατῇ ἐτησίως εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου 600,000 γροσίων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ σουλτανικοῦ χαρμεῖου, τὸ παλαιὸν Σεράγι ἀπῆτει ἄλλας 900,000, ὁ δὲ *Σεχέρ-εμινί*, ὁ ἀρχιεπιμελητὴς τοῦ Σεραγίου, ἐλάμβανε ἄλλας 850,000 πρὸς συντήρησιν ἐνὸς ἄλλου τμήματος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου.

Πᾶσαι αὗται αἱ πιστώσεις ἐλαμβάνοντο ἐκ τοῦ κεντρικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅστις εἶναι γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ἐκ τῶν πληροφοριῶν τῶν προφανῶς ἀρκετὰ ἀσφαλῶν, τοῦ Eton καὶ τοῦ Ohsson. Ἄλλ' ὁ Σουλτάνος, ὡς πρὸ μικροῦ εἶδομεν, εἶχεν ἐπίσης εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ τεράστια ἔσοδα τῶν ἰδιαιτέρων του θησαυροφυλακίου, ἐκ τῶν ὁποίων σημαντικὸν μέρος ἔδαπανᾶτο βεβαίως διὰ τὴν αὐλήν. Ἐκτὸς τούτου ἡ σουλτανικὴ ἐπιχορήγησις δὲν ἐπεβαρύνετο μετὰ τὰ ἔσοδα τῆς Βασιδῆ Σουλτάνας καὶ τῶν ἐκ σουλτανικοῦ αἵματος πριγκίπων καὶ πριγκηπισσῶν. Πρὸς κάλυψιν τῶν ἐσόδων τούτων ὑπῆρχον σημαντικαὶ κληρονομίαι, πολλάκις τὰ εἰσοδήματα ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ ὄρισμένων ἑλληνικῶν πλοίων ἢ ἐπαρχιῶν θὰ ἐπανελάθωμεν εἰδικώτερον ἐπὶ τούτου.

Κατ' ὄν τρόπον τὰ μέλη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, οὕτω καὶ οἱ ἀνώτατοι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους, ὁ Μέγας Βεῦρης, ὁ Καπετάν-πασσᾶς ἢ ἀρχιναύαρχος, οἱ τοπάρχαι, εἶχον τὰς ἀποδοχὰς των ἐκ γαιῶν ἢ ἐπαρχιῶν τεταγμένων διὰ τὰ ἔσοδα τοῦ ἀξιώματός των, τοῦτο δὲ μᾶς ἐξηγεῖ διατὶ ὁ προϋπολογισμὸς οὐδεμίαν ἐλάμβανε περὶ αὐτῶν μερίμναν.

Ἄλλα τίνα ἐβάρυναν αἱ ἀποδοχαὶ τῶν κατο-
τέρων ὑπάλληλων;

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εὐαριθ-
μοὶ ἦσαν αἱ δημόσιαι θέσεις, αἱ εἰς βάρος τοῦ
Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Δὲν ἐπολυσκοτιζόντο οἱ
Τούρκοι νὰναπτύξουν τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας,
τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν, τὸ ναυτικόν, τὰς ἐπι-
στήμας καὶ τὰς τέχνας. Ὁ κληρὸς, εἰς τὸν ὁποῖον
ἦσαν ἀνατεθειμένα τὰ τῆς θρησκείας καὶ τὰ τῆς
ἐκπαιδεύσεως συγγρόνως, εἶχε τὰ βακούφια του,
τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις ἠϋξάνεν ὁσημέραι. Τὸ
φιλεύσπλαγγχον τῶν Μουσουλμάνων, ἴσον πρὸς
τὸ φιλόδησκον τῶν, ἐπολλαπλασίαζε τὰ φιλαν-
θρωπικὰ ἰδρύματα καὶ ἀπήλασσε τὸ Κράτος
ἀπὸ πάσαν μερίμναν διὰ δημόσια βοηθήματα.
Ἐπίσης ἐξ εἰδικῶν κληροδοτημάτων ἐνηργεῖτο,
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἡ ἐπισκευὴ καὶ συντήρησις τῶν
ὁδῶν καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων.

Ὁ ζῆλος μὲ τὸν ὁποῖον οἱ Μουσουλμάνοι
τηροῦσι τὰς διατάξεις τοῦ Κοραίου περὶ τῆς
ὀφειλομένης πρὸς τὸν πλησίον ἀρωγῆς, ζῆλος
ἐκδηλούμενος καὶ σήμερον ἀκόμη διὰ παντός εἰ-
δους φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, λ. χ. διὰ τῶν
ὀντάδων, οἵτινες ἐνθυμίζουσιν τὰ ξενοδοχεῖα τῶν
Βυζαντινῶν, ὅπου ὁ πτωχὸς ὀδοιπὸρος γνω-
ρίζει ὅτι ἀσφαλῶς θὰ εὔρη στέγην καὶ φαγητόν,
καὶ τοὺς ὁποίους ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τὰ μικρότερα
χωρία, — ὁ ζῆλος οὗτος εἶνε ὄλος πρὸς ἔπαινον
τῶν Τούρκων.

Πρὸ δεκαεπτά ἡδὴ αἰῶνων, ὁ Ἰουλιανὸς ὁ
Παραβάτης, εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν
ἀρχιερέα Ἀρσάκιον (Ἐπιστολὴ XLIX, ἐν τῇ
ἐκδόσει τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἰουλιανοῦ ὑπὸ
Heyler, Moguntiae MDCCCXXVIII, σ. 89-92)
ἐξέφραξε τὴν ἀγανάκτησίν του διότι οἱ
Ἕλληνοὶ ἀφῆσαν εἰς τοὺς Γαλιλαίους τὸ μονο-
πώλιον τῶν ἀγαθοεργιῶν, καὶ ἀνέφερε τοὺς
στίχους τῆς Ὀδυσσεΐας:

Ξεῖνε οὐ θέμις ἐστὶ
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι πρὸς γὰρ Διὸς εἰσὶν ἀπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοὶ τε δόσις δ' ὀλίγη τε φίλη τε.

Πρὸς παραδειγματισμὸν δύναται τις νὰ ὑπο-
μνήσῃ σήμερον εἰς τίνας χριστιανὸς ὅτι τὸ
ῥαῖον ἐδάφιον τοῦ Κοραίου: «ἡ ἐλεημοσύνη
ἐγγίζει τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ χεῖρ
τοῦ πτωχοῦ», φαίνεται δανεισμένον ἀπὸ τὸ
Ἐδαγγέλιον.

Ὅπως ἡ θρησκεία καὶ ἡ ἐκπαίδευσις οὕτω
καὶ τὸ δικαστικὸν σῶμα δὲν εἶχε καμμίαν ἀπαί-
τησιν ἀπὸ τῶν ὀθωμανικῶν προϋπολογισμῶν.
Τοῦτο ὅμως διὰ λόγους ὀλιγώτερον εὐγενεῖς. Οἱ
δικασταὶ πάσης τάξεως δὲν εἶχον ὀρισμέναν
ἀποδοχάς, εἶχον ὅμως τὴν ἐξουσίαν νὰ εἰσπράτ-
τουν δικαστικὰ τέλη. Ταῦτα, 10% ἐπὶ τοῦ ὑπο-
δίκου ποσοῦ, ἐληργάζοντο ὑπὸ τοῦ κερδιζόντος
τὴν δίκην. «Χάρις εἰς τὴν διάταξιν ταύτην, λέγει

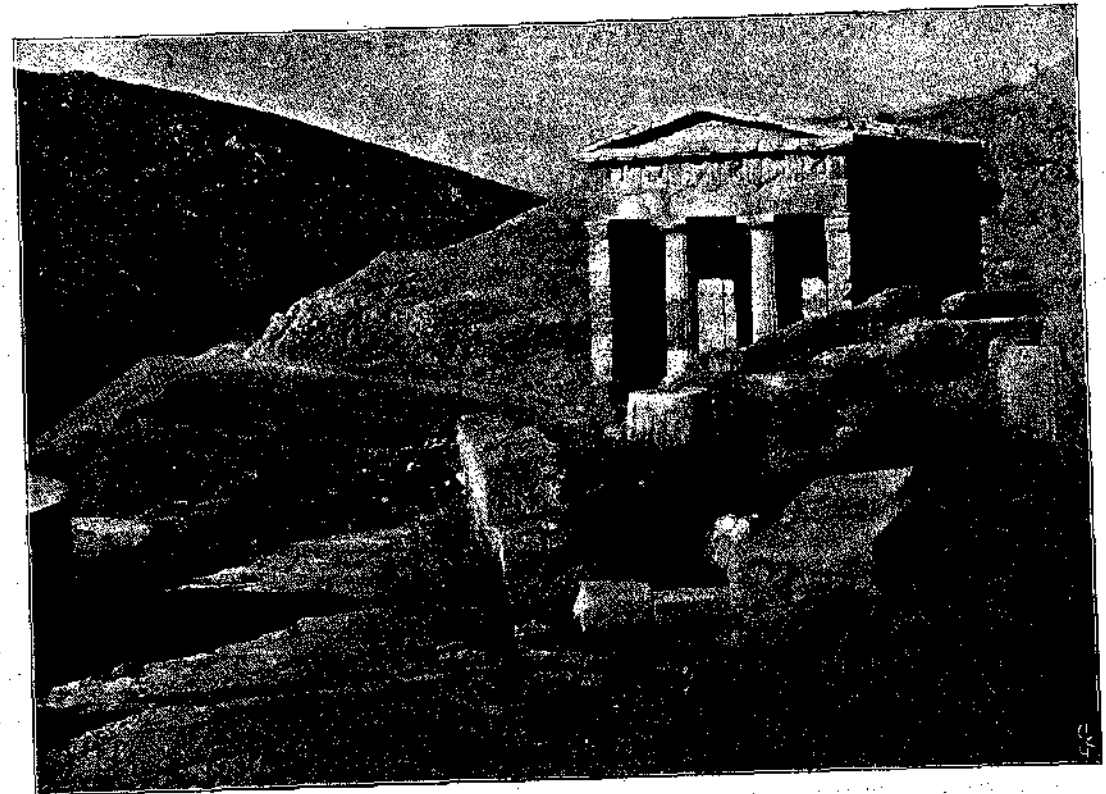
ὁ ἀββᾶς Δελλὰ - Ρόκκας, ὁ ἀτυχῆς ὅστις κατα-
δικάζεται νὰ χάσῃ τὴν δίκην του, δὲν καταστρέ-
φεται πληρώων καὶ τὰ ἔξοδα. Μένει ὅμως μία
θύρα ἀνοιχτὴ εἰς τοὺς κακοὺς, διὰ νὰ σύρουν
εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς πλουσίους, τοῦτο δὲ
παρέχει πηγὴν ἀστείρευτον εἰσοδημάτων εἰς τοὺς
δικαστάς».

«Ὡς οἱ δικασταὶ, λέγει ἕτερος συγγραφεὺς,
οὕτω καὶ οἱ λοιποὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἀπὸ
τοῦ ὑπουργοῦ μέχρι τοῦ ἀπλοῦ γραφέως, οὐδένα
μισθὸν ὀρισμένον λαμβάνουν, ζοῦν δὲ ἀπὸ τὰς
ὀφελείας τῶν θέσεων των». Φαντάζεται τις εὐ-
κόλως τί ἐσήμαινεν τοῦτο ἐν τῇ πράξει ἰδίως
διὰ τὴν ἐνθυμηθῆναι ὅτι πάντες οὗτοι οἱ μὴ μισθο-
δοτούμενοι ὑπάλληλοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι καὶ
νὰγοράζον τὰξιώματά των!

Τέλος, ὁ κεντρικὸς προϋπολογισμὸς, περιλα-
μβάνων τὰ ἔξοδα τοῦ μόνιμου στρατοῦ, δὲν συμ-
περιελάμβανε καὶ πάντα τὰ στρατιωτικὰ ἔξοδα.

Πράγματι, εὐθὺς μετὰ τὴν κατάκτησιν μέγα
μέρος τῶν χριστιανικῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα
ἐξεωρήθησαν ὡς περιελθόντα εἰς τὴν ἰδιοκτη-
σίαν τοῦ Σουλτάνου, εἶχον διαιρεθῆ εἰς στρα-
τιωτικὰ φέουδα, ὀνομαζόμενα ζιαμέτια ἢ τιμά-
ρια. Ὁ τουρκικὸς φεουδαλισμὸς διέφερεν ἀπὸ
τοῦ εὐρωπαϊκοῦ φεουδαλισμοῦ κατὰ τοῦτο, με-
ταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ κεντρικὴ ἐξουσία ὑπέφερε
πάντοτε ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὰς
τιμαριωτικὰς γαίας ἀπὸ τοῦ νὰ γίνωνται ἐντελῶς
κληρονομικαί. Ἄλλ' ὅπως καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ὁ
φεουδαρχὸς, ὅστις εἰς τὴν Τουρκίαν ὀνομαζέτο
σαχῆς, εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχῃ ὀρισμέ-
νον ἀριθμὸν ἀνδρῶν, καὶ δὴ ἐνόπλιων ἱππέων.
Ἡ συντήρησις τῶν βοηθητικῶν τούτων στρα-
τευμάτων, τῆς ὁποίας τὰ ἔξοδα ἐπέροπτεν εἰς
τὸν σαχῆν ὁ Σουλτάνος, ἐπίπτεν πράγματι εἰς
βάρος τῶν ἀγροτῶν, τῶν ἄλλοτε ἰδιοκτητῶν καὶ
τώρα ἀπλῶν καλλιεργητῶν τῶν τιμαριωτικῶν
γαϊῶν. Ἐπίσης τὰς ἐπαρχίας ἐν γένει ἐπεβάρυ-
νεν ἡ συντήρησις ἄλλων τινῶν ἐκτάκτων σωμα-
τιῶν καὶ τὸ φορτίον τῶν ἀναριθμητῶν ἐκτάκτων
φόρων, οἵτινες ἐπεβάλλοντο ἐν περιπτώσει ἐπι-
στρατεύσεως ἢ πολέμου.

Ἡ περιληπτικὴ αὕτη ἐπισκόπησις τῆς ὀργα-
νώσεως τῶν τουρκικῶν οἰκονομικῶν ἀρκεῖ νὰ
μᾶς κάμῃ νὰ μαντεύσωμεν ὅποιας ὑπέκυπτε
καταχρήσεις. Εἶναι προφανές ὅτι αὐτὸς ὁ ἐπ'
ἄπειρον πολλαπλασιασμὸς τῶν προϋπολογισμῶν
καὶ τῶν λογαριασμῶν δὲν ἠδύνατο νὰ καταλήξῃ
παρὰ εἰς ἀπεριόριστον ἀταξίαν. Δὲν ὑπάρχει
κράτος δυνάμενον νὰ ἀνθέξῃ εἰς τόσον πλήρη
περιφρόνησιν τῶν στοιχειωδωστέρων κανόνων
τῆς καλῆς δημοσίας οἰκονομίας, ἡ δὲ Τουρκία
τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου
κράτους διότι παρὰ τὰς ἡδὴ ὑποδηλωθείσας
καταχρήσεις ἐλειτούργει φορολογικὸν σύστημα,
τὸ ὁποῖον πρέπει τώρα νὰ περιγράψωμεν.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΔΕΛΦΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΟΥΛΕΩΝ

Μία ὅμως προομιανὴ παρατήρησις εἶναι
ἀναγκαία. Ὁμίλησα μέχρι τοῦδε περὶ τῆς ἐπι-
σήμευ, τῆς τουρκικῆς διοικήσεως. Ἀλλὰ, παρὰ
ταύτην ὑπῆρχε καὶ ἡ χριστιανικὴ διοίκησις. Ἦτο
ἐν πρώτοις ἡ μεγάλη ἐκκλησία μὲ δλα τῆς τὰ
ἐκκλησιαστικὰ καὶ λαϊκὰ προνόμια, τὰ ἀπορρέ-
οντα ἐκ τῆς ἰσλαμικῆς ἀντιλήψεως περὶ κοινω-
νίας καὶ ἐκ τῶν προνομίων τῶν παραχωρηθέν-
των ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. Ἦτο ἀκολούθως ἡ
κοινότης, ἥτις, διὰ λόγους τοὺς ὁποίους βραδύ-
τερον θὰ ἐξηγήσωμεν, εἶχε λάβει, συνεργούντων
μάλιστα αὐτῶν τῶν Τούρκων, μεγάλην σπου-
δαιότητα. Ἄλλ' οἱ δύο οὗτοι ὀργανισμοὶ, περὶ
τοὺς ὁποίους ἐστρέφετο ἡ ἐθνικὴ ζωὴ, ἀπῆλθον
σημαντικὰ ἔξοδα. Ἡ νομοθεσία παρέιχεν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον δυστυ-
χῶς αὕτη ἔκαμιν ὑπέρομετρον χρῆσιν, νὰ εἰσ-
πράττῃ ἐκκλησιαστικὰ δικαίωματα, τὰ ὁποῖα
ἦσαν ἀληθινὸι φόροι. Ἡ κοινότης εὐρίσκειτο
ἐπίσης εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πορίζεται χρῆμα,
διότι εἶχε σημαντικὰ ἔξοδα. Τέλος, ἀπὸ τοῦ ΙΗ'
αἰῶνος, σχολεῖα καὶ εἰεργετικά ἰδρύματα ἐνε-
φανίζοντο πανταχοῦ, περιττὸν δὲ νὰ εἰπῶμεν

ὅτι δὲν παρέιχοντο ὑπὸ τοῦ μὲρὶ τὰ ἔξοδα τῆς
λειτουργίας των.

Τὰ οἰκονομικὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἑλλη-
νικῶν κοινοτήτων εἶναι ἀναπόσπαστον μέρος
τοῦ θέματός μου. Ἐπρεπε νὰ σᾶς ὀμιλήσω
καὶ περὶ τούτων. Ἀλλὰ ἡ μελέτη αὕτη εἶναι ἤδη
διπλασίως τοῦ πρέποντος μακρὰ εἶμαι λοιπὸν
ἠναγκασμένος νὰ θυσιάσω μίαν πτέρυγάν της.
Παραπέμπω τοὺς ἔχοντας τὴν περιέργειαν νὰ
λάβουν συμπληρωτικὰς πληροφορίες εἰς τὸ δοκί-
μιον τοῦ κ. Μοσχοβάκη, περὶ τοῦ Δημοσίου
Δικαίου ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ Τουρκοκρατίας (Ἀθήναι,
1882), ἢ, ἂν δὲν γνωρίζουν τὰ ἑλληνικά, εἰς τὸ
Griechische Volk τοῦ Maurer τοῦ μεγάλου
Βοναροῦ νομοδιδασκάλου, εἰς τὸν ὁποῖον τόσα
ὀφείλει ἡ χώρα μας.

Ἀνάγκη μόνον εἶναι νὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι,
παρὰ τὰ ἔξοδα τῆς αὐτοκρατορικῆς διοικήσεως,
τῶν ὁποίων, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἦσαν οἱ χριστιανοὶ
ὑποχρεωμένοι νὰ βαστάζον τὸ μεγαλύτερον
βάρος, εἶχαν ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπαρ-
κῶσιν εἰς τὰ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν των.

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τοὺς ἐπισήμους φόρους.

[Μετεφράσθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἐκτὸ Ν. Π.]

[Συνέχεια]

A. M. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

Ἐπ' ἐκκαίρια τῆς σχεδιαζομένης ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Πετροκοκκί-
νου καὶ Α. Μ. Ἀνδρεάδη ἐκδόσεως τῶν «Ἀκάντων» τοῦ Ἐμμο-
νοῦλ Δ. Ροῦθι ἀναδημοσιεύομεν ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον χαριτω-
μένα λογοτεχνήματα τοῦ περιφανοῦς λογιῶ.

ΦΥΛΑΔΟΜΕΤΡΩΝ ἡμέραν τινὰ τὰς Περὶ τὰ ζῦμα ἱστο-
ρίας τοῦ Ἀριστοτέλους ἐτύχε ν' ἀναγνώσω ἐν
αὐταῖς τὰ ἐξῆς: «Περὶ τὸν Ὑπανν ποταμόν, τὸν περὶ
Βόσπορον Κιμμέριον, ὑπὸ τροπᾶς θερινᾶς καταπέρον-
ται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ὅλον θύλακοι μείζους ρωγῶν, ἐξ
ἧν ρηγνυμένων ἐξέρχεται ζῶον πτερωτὸν τετραπόδον
ζῆ δὲ καὶ πέτεται μέχρι δειλῆς, καταφερομένου δὲ τοῦ
ἡλίου ἀπομαραινεται καὶ ἅμα δυομένου ἀποθνήσκει,
βιώσαν ἡμέραν μίαν, διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον.
(Περὶ τὰ ζῦμα Ἱστορ. Ε', 18)». Πρώτην φοράν ἤκουον
περὶ τῶν ἡμεροβίων τούτων τετραπόδων τῶν γενομέ-
νων ἐκ τῶν ρωγῶν ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο λόγος εἰς τὴν
αὐτὴν σελίδα περὶ «κανῶπων, ἃ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ
ἔξω ἰλίου» καὶ περὶ σαλαμάνδρας, ἣ δὲ πρὸς βαδίζουσα
καταβέννυσι τὸ πῦρ», ἔκλινα νὰ κατατάξω καὶ τὰ ἐφή-
μερα εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν παραδόξων ἀκουσμάτων.
Δὲν ἤξεύρω ὅμως πῶς ἐτύχε νὰ ἐγχαραχθῆ εἰς τὴν
μνήμην μου τὸ ἀριστοτελικὸν τοῦτο χωρίον καὶ πῶς
μὲ ἤγαγεν ἔπειτα νὰ ἐξετάσω τίνα πράγματι εἶναι τὰ
ἐφήμερα ταῦτα.

Εὐκόλος ὑπῆρξεν ἡ ἱκανοποίησις τῆς περιουσίας
μου, διότι τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Σταγειρίτου εἶχεν ἐλκύ-
σει ἀπὸ πολλοῦ πλὴν τῆς ἐμῆς τὴν προσοχὴν πλήθους
φυσιοδίφων. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας αὐτῶν τὰ ἐφήμερα
πράγματι ὑπάρχουσι, καὶ μάλιστα ἀφθονοῦσι ὄχι μόνον
εἰς τὸν Ὑπανν τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου, ἀλλὰ καὶ
εἰς πάντα σχεδὸν ἄλλοις τῆς Εὐρώπης ποταμοῖν. Εἶναι
δὲ ταῦτα τεράττερα ἔντομα τοῦ εἴδους τῶν νευροπτε-
ρων, διανύοντα ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὴν ἐμβρυώδη περίο-
δον τοῦ βίου των, ἐξερχόμενα ἔπειτα τέλεια ἐξ αὐτοῦ
καὶ ἐπὶ τινὰς μόνον ὥρας ζῶντα.

Μέχρι τοῦ Ρεσμίρου ἐπιστεῦετο, ὅτι τὰ ἔντομα
ταῦτα δὲν συζεύγονται, μὴ ἔχοντά καιρὸν πρὸς τοῦτο,
ἀλλ' ὁ φυσιοδίφης οὗτος ἀπέδειξε, καὶ ἔπειτα παρὰ
τῶν ἄλλων βεβαιώθη, ὅτι ὁ καιρὸς εἶναι ἄρ' ἐναντίας
ἢ μόνη τοῦ βραχυτάτου βίου των ἀσχολία. Ἀρ' ἔτερον
ὅμως δὲν περισσεύει εἰς αὐτὰ καιρὸς πρὸς φαγητόν,
καὶ διὰ τοῦτο ἰσῶς ἐθεώρησε περιττὸν ἢ θεία Πρό-
νοια νὰ τὰ προκίση διὰ στόματος καταλλήλου πρὸς
κατάπασιν τροφῆς.

Τὰ ἔντομα ταῦτα διήρσαν οἱ ἐπιστήμονες εἰς γένη
καὶ εἶδη, κατεμέτρσαν τὸ μήκος τῆς νευρικής ἀλύσου
τῶν γαγγλίων των, διέκριναν τοὺς τασσοὺς αὐτῶν καὶ
ἠρίθμυσαν τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ των φά, τὰ ὅποια εὐρέθη-
σαν ὀκτακόσια.

Τὰ ἐφήμερα δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ πρὸ πάν-
των κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας τοῦ θεοῦ, ἐξορ-
μῶντα ἐκ τοῦ ὕδατος ἀνά πικρὰ σμήνη καὶ ὁμοί-
ζοντα μικρὰς καταλευκούς πεταλούδας δύο περίο-
δον ἑκατοστῶν μῆκους. Εἰς τινὰς χώρας καὶ ἰδίως
ἐν Βελγίῳ καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Γαλλίας εἶναι κατὰ τὰς
ἕσπρας ἡμέρας τὸ θεῖον τῶν πολλὰ, ὥστε σχηματι-
ζοῦσι πεφλασμένη θόλον ὑπεράνω τοῦ ὕδατος ἢ τῆς
λίμνης. Τὰ νέφη ταῦτα μένουσι μετέωρα ἐπὶ τρεῖς
ὥρας, ὅσον δηλ. διαρκεῖ ὁ βίος τῶν ἀποτελούντων
ταῦτα ζωῶφιων, περὶ δὲ τὴν δύσιν τῆς μόνης αὐτῶν
ἡμέρας τὰ πτώματα αὐτῶν ἀρχίζουσι νὰ καταπίπτωσι
ὡς μικρὰ νιφάδες χιόνος, τὰς ὁποίας καταπίνουσι
ἀλλήλας οἱ ἰχθύες. Τὰ ἐφήμερα οὐδέποτε ἀναπίνου-
νται, ἀλλ' ἢ ζῶν αὐτῶν συνοφίεται εἰς ἕν μόνον τρώ-
ρον ἢ τετραῶρον πτερόνισμα. Ὀλίγας δὲ στιγμὰς πρὸ
τοῦ θανάτου καταπίπτουσι ἐκ τῆς γαστρὸς τῆς θηλείας
ἐν σχήματι βότρυος τὰ φά, τὰ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐπι-

πλέοντα καὶ ἔπειτα βυθιζόμενα εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ποτα-
μοῦ. Σοφὸς τις φυσιοδίφης, ὁ Μαρέσιος (Desmarets),
ἀν ἐνθυμούμαι καλῶς, ὠδοῦμενος ὑπὸ τῆς περιουσίας
ἐπεχείρησε καὶ κατάρθωσε νὰ χωρίσῃ τὰ ἄρρενα ἐφή-
μερα ἀπὸ τῶν θηλέων, καὶ τότε ὁ βίος αὐτῶν παρε-
τάθη ἀπὸ τεσσάρων εἰς εικοσιτέσσαρας ὥρας μετὰ τὰς
ὁποίας τὰ θύματα ταῦτα τῆς ἐπιστήμης ἀπέθαναν παρ-
θένα ἐκ τῆς λίπης πιθανῶς καὶ τῆς πλήξεως, ἀντι-
ν' ἀποθάνουσι ἐξ ὑπερβολῆς ἔρωτος καὶ ἡδυπαθείας,
ὡς ὥρισεν αὐτοῖς ὁ πανάγαθος Θεός. Τοιαυτὴ εἶναι ἡ
ἀνελλιπὴς τῶν ἐφημέρων βιογραφία, ἡ ὅσον καὶ ὁ βίος
αὐτῶν βραχεία.

Θερινὴν τινὰ ἡμέραν, πρὸ ἐτῶν πολλῶν, δὲν ἐνθυ-
μούμαι ἀκριβῶς πόσων, ἀφοῦ ἐπρογενεμάτισα εὐθύμως
μετὰ τιναν φίλων εἰς τὸ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Κηφισοῦ,
τοῦ ἔχοντος τότε ὕδωρ, ἐστιατόριον τῆς Κολοκυν-
θοῦς, ἀφήκα αὐτοὺς παραδιδομένους εἰς τὴν μακαριό-
τητα τοῦ μεταμεσημβρινοῦ ὕπνου καὶ ἠκολούθησα
μόνος τὴν ἀγούσαν εἰς τὰ Σεπόλια παρὰ τὴν ὄχθην
τοῦ ῥυακοῦ ὁδόν. Ἀφοῦ ἐπὶ τινὰ ὥραν ἐπεριπάτησα,
κατέφυγα πρὸς ἀνάπαυσιν ὑπὸ τὴν σκιάν ὑπερκείμενου
τοῦ ρεύματος δένδρου. Ἦτο ἡμέρα Κυριακὴ, ὥρα περὶ
τὴν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν καὶ ἐκ τούτου ἀπόλυ-
τος ἐπεκράτει περὶ ἐμὲ σιωπὴ καὶ ἐρημία. Ὁ καύσων
δὲν ἦτο ὑπερβολικός· τὸν ἥλιον ἐσκίαζον λευκὰ τινὰ
νέφη καὶ ἐλαφρὰ ἐκ διαλειμμάτων πνοὴ ἀνέμου ἔσειε
τὰ καλάμια καὶ τὰ ἔκαμνε νὰ συγκύπτωσι πρὸς ἄλληλα,
ὡς ἂν ἐκυφομύλων. Ἀλλὰ τὴν προσοχὴν μου εἴκνυσε
πρὸ πάντων τὸ πλῆθος τῶν ὑπεράνω τοῦ ὕδατος ἱστα-
μένων ἐντόμων καὶ ἰδίως αἱ ἀπειράριθμοι χρυσαλλίδες.
Ὀψιδάμοῦ ἐτύχε νὰ ἴδω τὸσον πολλὰς, τὸσον μικρὰς καὶ
τὸσον ὁμοιομόρφως λευκὰς. Τὸ πλῆθος καὶ ἡ λευκό-
της αὐτῶν ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν μνήμην μου ὅσα εἶχον
ἀναγνώσει περὶ τῶν ἐφημέρων, καὶ μετ' αὐτῶν ὅσας ἢ
τύχη τῶν ἐντόμων τούτων μοὶ ὑπήγορευσε πολλὰκις,
συγκρίσει πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην, μελαγχολικὰς σκέψεις.
Ἐνωστὸν εἶναι ὅτι μετὰ τὸ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρευσε
ὑπάρχει μέση τις κατάστασις, κατὰ τὴν ὅποιαν οὐτε
ἐντελῶς ἐξυπνος εἶναι τις οὔτε κοιμάται ἀκόμη. Εἰς
τοιαυτὴν τινὰ κατάστασιν ἀποχανώσεως, οὐχὶ ἀμοίρουν
ἡδυπαθείας, μὲ εἶχε βυθίσει ἡ μόνωσις, ἡ ἠσυχία, κατὰ
τι δὲ ἰσῶς καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν δύο ἢ τριῶν κατὰ τὸ πρό-
γευμα ποτηρίων οἴνου. Δυσκόλον ἐκ τούτου εἶναι νὰ
ὄρισω κατὰ πόσον μετεἶπον ἀναμνήσεως ἀναγνωσμά-
των, ρεμβασμοῦ καὶ ἐνυπίου ὅσα κατὰ τὴν ὥραν ἐκεί-
νην ἐσκέφθην ἢ ὠνειρεύθην.

Μ' ἐφάνη ὅτι αἱ περιγυζοῦσαι ὑπεράνω τοῦ ρεύμα-
τος τοῦ Κηφισοῦ χρυσαλλίδες καὶ τ' ἄλλα περιβου-
βούντα γύρω μου πτερωτὰ ἔντομα ἦσαν ἐφήμερα, ὅτι
ὁ βόμβος αὐτῶν ἦτο γνώριμος εἰς ἐμὲ γλώσσα καὶ ὅτι
τέλειως κατενόουν τὸν ἐξῆς μεταξὺ δύο ἐξ αὐτῶν
διήλογον.

— Σεβάσμιε πρεσβύτα, ἔλεγε τὸ νεώτερον εἰς τὸ
ἄλλο, ἔχεις ἡλικίαν τοῦλάχιστον τεσσάρων ὥρῶν καὶ
ἐπομένως μακρὸν πείραν τοῦ κόσμου. Εὐδόκησε λοι-
πὸν νὰ μὲ συμβουλευθῆς, ἐμὲ τὸν νέον καὶ ἄπειρον, τί
πρέπει νὰ κάμω διὰ τὴν εὐτυχίαν σου.

— Τέκνον μου, ἀπήντησεν ὁ ἐρωτώμενος, ἀληθῆς
εἶναι ὅτι εἶμαι γέρον· ὄχι ὅμως ὅσον φαίνομαι. Τὰ
πάθη καὶ αἱ λύπαι μ' ἔκαμνε νὰ γηράσω πρόωκως.
Δὲν ἔχω ἡλικίαν ἀνωτέραν τριῶν ὥρῶν. Πολλὰ ὅμως
εἶδον καὶ ὑπέρερα κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο. Θὰ σέ
εἴπω τὰ σφάλματα, τὰ ὅποια μὲ κατέστησαν δυστυχῆ
καὶ ἐμπορεῖς σὺ ν' ἀποφύγῃς καὶ νὰ εὐτυχήσῃς. Ἄς
δύνασαι νὰ παρατηρήσῃς, ἡ κεφαλὴ μου εἶναι μεγαλει-

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — ΖΕΜΒΕΝΟΝ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΟΥΑΣΟΝΑ

τέρα τῆς ἰδικῆς σου καὶ τῆς τῶν ἄλλων ἐφημέρων καὶ
ἐντὸς αὐτῆς ἐφύτρυσαν καὶ ἀνεπτύχθησαν ἀλλόκοτοι
τινες ἰδέαι, διὰ τὰς ὁποίας δὲν θὰ ὑπῆρχε τόπος ἐντὸς
κεφαλῆς συνήθους μεγέθους. Ὅπως οὐ ὑπῆρξε καὶ
ἐγὼ νέος, ἀλλὰ ἔχασα τὴν νεότητά μου.

Ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησίν μου ἀπῆντησα ὠριωτά-
την ἐφημέρισαν εἶχε ἡλικίαν δέκα λεπτῶν καὶ ἐγὼ
ἐνός τετάρτου τῆς ὥρας. Ἦτο καὶ διὰ τοὺς δύο ἢ ἀλη-
θινῆ τοῦ ἔρωτος ἐποχῆ. Ἀλλ' ἀντὶ τὰς ἐκθέσεως
καθαρὰ καὶ χωρὶς περιφράσεως τί ἐπιθυμῶ παρ' αὐτῆς,
ἐπεθύμησα, ὡς ἔχων μεγαλιτέραν κεφαλὴν, νὰ δια-
κριθῶ τῶν συνήθων ἐρωστῶν, νὰ φανῶ μεγαλόκαρδος,
ὑπερευαίσθητος, ποιητικὸς. Ἐκεῖνη ἦτο φιλάρεστος
καὶ κάπως φαντασμένη καὶ ἐπίστευσεν, ὅτι ἦτο ἀληθῶς
ἀξία τῶν ὕμνων τοὺς ὁποίους ἐτόνιζα εἰς τιμὴν τῆς.
Ὅταν λοιπὸν, ἀφοῦ τὴν ἀπεθέωσα, ἠθέλησα νὰ τὴν
μεταχειρισθῶ ὡς εὐμορφὴν θνητὴν, ἐνόμισεν δὲ ἐπέ-
βαλεν εἰς αὐτὴν ἡ ἀποθέωσις νὰ ὑποκριθῆ ὀλίγην
ἀντίστασιν εἰς τοὺς πόθους μου, καὶ ἐγὼ ὁ μεγαλοκε-
φαλὸς βλάξ, ἀντὶ τὰ ἀψηφῆσαι τὴν σκιάν ἐκείνην ἀντι-
στάσεως καὶ νὰ προβῶ ἀπὸ τῶν μεταφυσικῶν εἰς τὰ
φυσικά, ὡς ἡ ἐρωμένη μου ἤλιπε βεβαίως καὶ ἐπεθύ-
μει, ἠρχισα νὰ παραπονοῦμαι καὶ νὰ μεψιμοιοῦν, νὰ
γίνωμαι ἐλσγειαικὸς, μονότονος καὶ ἐπὶ τέλους ἀνια-
ρός. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἐπιτρέψατε πλῆσιον μὰς
ἄλλος τις νέος ἐφήμερος, πολὺ φρονιμότερος μου, ἂν
καὶ ἡ κεφαλὴ του ἦτο μικροτέρα, δότισε χωρὶς πολλὰ
προσοῖμα καὶ περιττὰ λόγια, ἤρπασε τὴν λιτρευτὴν
μου ἀπὸ τὴν μέσην. Τοὺς εἶδα ν' ἀπομακρύνονται
πληρέστατα συνεννοημένοι, καὶ μάλιστα ἀγκυλοειδῶς

καὶ ἀπέμεινα ταπεινωμένος, ἀπαρηγόρητος, κατησχυ-
μένος, καταρῶμενος τὴν ἀπιστον καὶ τὴν θείαν Πρό-
νοιαν καὶ εὐρίσκων ἀτελεύτητον τὸν ἀναμένοντά με
δίωρον ἀκόμη βίον. Εἰς θρήνους καὶ παράπονα ἔχασα
μίαν ὥραν, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας εὐκόλον ἦτο
ν' ἀνεύρω δέκα ἄλλας ἐφημέρους, προθύμους νὰ μὲ
ἀποζημιώσουν διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς μιάς. Ὅταν
ἐνόησα ἐπὶ τέλους τὸ σφάλμα μου, τοῦτο ἦτο ἀνεπα-
νόητον, διότι ἤμην ἤδη γέρον εἰς ἡλικίαν δύο
ὥρῶν. Αἱ νέαι ἐφήμεροι διήρχοντο πλῆσιον μου χωρὶς
νὰ μὲ κυττάξουν, ἢ ἂν ἔστρεφον πρὸς ἐμὲ τὸ βλέμμα,
τοῦτο ἦτο ψυχρὸν ἢ καὶ περιφρονητικόν. Ἀλλ' ἄρκετὰ
σ' ἐφλάρησα, ψανίσιε μου, ἐνῶ αἱ στιγμαὶ σου εἶναι
πολύτιμοι. Θὰ ἦτο κίνδυνος νὰ σὲ κάμω νὰ περιπέσῃς
εἰς τὸ σφάλμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἤτρω νὰ σὲ προφυλάξω,
ἂν σὲ ὁμίλων μακρότερον περὶ αὐτοῦ. Ἐγεννήθης
πρὸ ἡμοσίας ὥρας καὶ δὲν ἔχεις καιρὸν νὰ χάσῃς.
Ἰδού, βλέπω μίαν ἐφήμερον, ἡ ὁποία διερχομένη πλῆ-
σιον μὰς σ' ἐκείτταξε μετὰ συμπαιθείας. Πετάξε νὰ τὴν
φθάσῃς. Ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅτι ἐφθάσεν ἡ τελευταία
μου στιγμὴ. Χαῖρε, μικρὸ μου, φίλε.

Ταῦτα λέγων περιεδιηθῆ ὁ πρεσβύτης ὡς κροκίς
λευκοῦ ἐρίου εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἔπεσεν ἄνους εἰς τὸ
νερόν, καθ' ἣν στιγμὴν κατέφθανεν ὁ σὺντροφός του
τὴν ὑποδειχθείσαν ἐφήμερον καὶ περιεπτύσσο αὐτὴν
τόσον σφιγκτὰ, ὥστε ἐφαίνετο τὸ ζεῦγος ἐν μόνον ἔντο-
μον με ὀκτὼ πτερά.

Ὅνειρον πιθανῶς ἦτο τοῦ αἰσθηματικῆς ἐκείνου
ἐφημέρου μου ἡ μοῖρα καὶ ἡ κακὴ τύχη, ἀφοῦ ὁ Θεὸς
μόνον τὸ ἡμέτερον λογικὸν γένος ἐπλάσε δεκτικόν

τοιούτων παραλογισμών. Ἄλλ' ἂν ἦτο ἐκεῖνο ὄνειρον, βέβαιον ἂν ἔναντίας· καὶ ἀναμφισβήτητον εἶναι, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα οὔτε ἐπίγεια, οὔτε ὑδρόβια οὔδ' ἐναέρια πλάσματα ζηλευτότερα τῶν ἐφημέρων. Γενῶνται, ἀγαπῶσι καὶ ἀποθνήσκουσιν ἀνταλλάσσοντα φίλημα, εἰς τὸ ὅποιον ἐξατμίζεται ἡ μικρὰ αὐτῶν ψυχή. Οὐδὲν ἄλλο ἔχουσιν εἰς τὸν κόσμον νὰ πράξωσιν, οὐδὲ περὶ τῶν συνεπειῶν τῶν φιλημάτων αὐτῶν νὰ φροντίσωσιν, ἀφοῦ ἀρχαί ν' ἀφίση ἢ θήλεια νὰ καταπέσωσιν εἰς τὸ ὕδωρ τὰ φά της διὰ ν' ἀσφαλισθῇ τῶν ἀπογόνων της ἡ τύχη. Μόνα τὰ ἐφήμερα δὲν κινδυνεύουσι νὰ προσκρούσωσιν εἰς μακρὰν ἀντίστασιν ἐρωμένης, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶναι ἀκαταμάχητον τὸ ἐπιχειρήμα «Κυρία μου, δὲν ἔχομεν καιρὸν». Ἄλλ' οὐδὲ ἐριδας ἔχουσι νὰ φοβῶνται, οὔτε ζηλείαν γνωρίζουσιν, οὔτε ἀσάσιαν, οὔτε ψυχρότητα, οὔτε ἐγκατάλειψιν ἢ ἀπιστίαν διὰ τὸν λόγον, ὅτι οὐδὲ διὰ ταύτας περισσεύει καιρὸς. Εἶναι τὰ μόνα πλάσματα, διὰ τὰ ὅποια εἶναι ὁ ἔρως ῥόδον ἀνευ ἀκανθῶν.

Πῶς δὲ νὰ μὴ θεωρήσωμεν ὡς μέγιστον αὐτῶν εὐτύχημα, ὅτι οὐδὲν οὔτε πράττουσι, οὔτε αἰσθάνονται δις κατὰ τὸ διάστημα τοῦ βίου αὐτῶν, ἐνῶ πᾶσα ἡμῶν ἀπόλαυσις δόσεις ἐπαναλαμβάνεται, ἀποβάλλει μέγα μέρος τοῦ προτέρου αὐτῆς θελήτηρου; Ἡ ἡδονὴ ἡμῶν δύναται νὰ ὁμοιωθῇ πρὸς ποτήριον γενναίου οἴνου, τὸ ὅποιον πίνουμεν κατὰ μικρὰς δόσεις καὶ μετὰ πᾶσαν ῥοφήν γεμίζουμεν δι' ὕδατος τὸ ποτήριον, μέχρις ὅς κατανήσωσιν ἀνούσιον ἀπόπλυμα αἱ τελευταῖαι.

Ὅσον ἀκριβέστερον ἐξετάζω τὰ πράγματα τόσον μᾶλλον κλίνω νὰ πιστεύω, ὅτι τὸ ἐφήμερον εἶναι τὸ μόνον τοῦ Θεοῦ πλάσμα, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἀρμόζει τὸ δυνάμενον περὶ τῶν λοιπῶν καὶ πρὸ πάντων περὶ τοῦ ἀνθρώπου νὰ ρηθῇ, ὅτι κάλλιον θὰ ἦτο νὰ μὴ γεννηθῇ.

Μόνον τὸ ἐφήμερον περὶ οὐδενὸς ἔχει νὰ σκεφθῇ ἢ ν' ἀποφασίσῃ ἢ τὴν μικρὰν αὐτοῦ ζωὴν περυγιζόν χωρίς οὐδέποτε νὰ σταθῇ ἢ νὰ σταρῆ νὰ κυττάξῃ πρὸς δεξιὰν ἢ ἀριστεράν· τὸ τέλος του ἐπέρχεται ἀνευ νόσου, ἀνευ ὀδύνης καὶ ἀνευ τρόμου τοῦ θανάτου· δὲν αἰσθάνεται ἐξαντλουμένης τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὸν τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ ἀποθνήσκει διὰ μιᾶς ἐντὸς δευτερολέπτου, κατὰ τὴν διάρκειαν ἐρωτικῆς ἰσχυροῦ.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τρισόβριον τοῦτο ἔντομον ἀναγκαζόμεθα ἡμεῖς δεκάκις τῆς ἡμέρας νὰ σκεπτόμεθα καὶ ν' ἀποφασίζωμεν περὶ παντοίων πραγμάτων τὴν ἀπόφασιν παρακολουθεῖ πλειστάκις ἢ μετάνοια, ἢ δὲ ταλάντευσις καὶ ἔλλειψις ἀποφάσεως εἶναι βῆσανος ὀδύνη. Τὸν βίον ἡμῶν εὐρίσκουμεν βραχύν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πᾶσαν ὄραν αὐτοῦ μακρὰν. Μόνα ἐξ ὅλων τῶν ζῴων ἔχουσι τὰ ἐφήμερα τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ τρώωσι, τοῦ δὲ ἀνθρώπου ὁ πολυσύνθετος ἐπιούσιος ἄρτος κατήντησε σήμερον τοσοῦτον δυσπόριστος, ὥστε μὴ ἐξαρκούντος πλέον τοῦ Θεοῦ ἀναγκάζονται πολλοὶ νὰ ζητήσωσιν αὐτὸν παρὰ τοῦ Διαβόλου.

Ὡς τὰ τάγματα κατὰ στρατιωτικὴν ἐπιθεώρησιν, οὕτω παρήλανον ἀλλεπάλληλοι εἰς τὴν μνήμην μου ὄλοι αἱ ἀθλιότητες τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Αὗται εἶναι τόσον γνωσταὶ καὶ ἀναμφισβήτητοι· καὶ τοσάκις περιεγράψασαν καὶ ἐθρηνηθήσαν ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ τοῦ Ἱερεμίου μέχρι τοῦ Σοπεργάουερ καὶ Λεοπάρδη, ὥστε κατήντησαν κοινὸν τόπον. Κατ' οὐδὲν ὅμως συνετέλεσεν ἡ πείρα εἰς συνεισισμόν τῶν λεγομένων λογικῶν ὄντων καὶ, οὐδεμία παρ' αὐτῶν καταβλήθη προσπάθεια ὡς περιορισθῇ ἢ ἐγκειμένη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀθλιότης εἰς τὸν ἐλάχιστον αὐτῆς ὄρον. Ὁ βίος ὁμολογεῖται πάλῃ κατὰ παντοίων δεινῶν

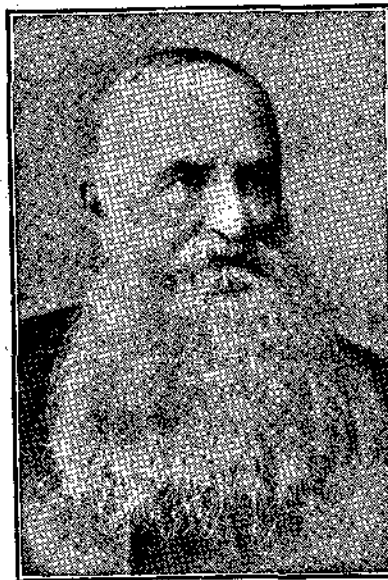
καὶ ὁ μόνος τρόπος μετριασμοῦ αὐτῶν θὰ ἦτο νὰ περισυλλεχθῇ καὶ συσταλῇ, οὕτως εἰπεῖν, ὁ ὑψιστάμενος ταῦτα, ὥστε νὰ παρουσιάξῃ μικροτέραν ὄσον τὸ δυνατόν ἐπιφάνειαν εἰς τὰς πληγὰς, ἀντὶ τούτου οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἐπιζητῶν ἢ μόνην τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς, ἢ τὴν ἀξίαν τῶν φροντίδων καὶ τῶν βασάνων του. Μὴ ἀρκούμενος νὰ ζῆσιν καὶ ν' ἀποθάνῃ ὅπου ἔτυχε νὰ γεννηθῇ, περιέρχεται τὴν γῆν ὅλην, καταβαίνει εἰς τὰ ἀλλάγνα αὐτῆς καὶ τοὺς βυθοὺς τῆς θαλάσσης ἢ ζητεῖ ν' ἀνιψωθῇ εἰς τὸν ἀέρα, νὰ ζῆσιν οὐ μόνον ὡς ἐπίγειον πλάσμα, ἀλλὰ καὶ ὡς οὐράριον ἢ πτηνόν. Θέλει νὰ παρευρίσκειται πανταχοῦ οὐ μόνον διαδοχικῶς, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως. Πᾶς φλύαρος, ἀντὶ νὰ ἐνοχλήσῃ διὰ τῆς ἀδολεσχίας του μόνους τοὺς ἀκροατὰς του, κατορθώνει διὰ τῶν ἀνταποκρίσεων αὐτοῦ ἢ διὰ τοῦ τύπου νὰ φλυαρῇ συγχρόνως ἐν Παρισίοις, ἐν Ῥώμῃ, ἐν Πετρούπολει, ἐν Νέῃ Ὑόρκῃ καὶ Πεκίνω.

Ὅπως ἐν τῷ χώρῳ, οὕτω ζητεῖ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ χρόνῳ. Τὴν διάρκειαν τοῦ βίου αὐτοῦ εὐρίσκει πολὺ βραχέειαν. Ἀληθὲς εἶναι ὅτι διέρχεται τὰ τρία τέταρτα αὐτῆς χασμώμενος ἢ στενάξων, ἀλλ' ἑβδομήκοντα ἢ ὄγδοηκοντα ἔτη δὲν ἀρκούσιν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ χορτάσῃ τὰ χασμήματα καὶ τοὺς στεναγμούς. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀνεζητοῦν ἀντίδοτον κατὰ τοῦ θανάτου οἱ ἀληθιστοὶ καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Οὐφελάνδου κατετάχθη εἰς τὰς ἐπιστήμας ἢ λεγομένην Μακροβιωτικὴν. Ἄν πιστεύσωμεν τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰς στατιστικὰς, κατορθώθη ἤδη εἰς τινὰς χώρας καὶ ἰδίως τὴν Ἀγγλίαν ἢ παρὰ τὰς τοῦ πρὶν συνήθους μέσου ὄρου τοῦ βίου κατὰ δύο ἢ τρία ἔτη. Οὐδ' ὡς σταγὼν ὅμως ὕδατος δύναται νὰ θεωρηθῇ ἢ τριὰς αὐτῆς ἐτῶν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βασανίζουσαν τὸν ἀνθρώπον δειψίαν ἐκτάσεως τῆς διαρκείας αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ κλυαποκλήσῃ ἄλλως, ἢ φανταζόμενος ἐν ὄντι δὲν ἔχει εἶδος ὑπάρξεως ἐν σπέρματι προγενεστέρου τῆς γεννήσεως, ἢ ἄλλο παρατεινόμενον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Δὲν ἐνοῶ διὰ τούτων οὔτε τὴν πυθαγόρειον μετεμψύχωσιν, οὔτε τὸ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς χριστιανικὸν δόγμα, ἀλλ' ἄλλο τι τελείως ἀσχετον πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θρησκείαν, τὴν μανίαν τῆς καταγωγῆς ἐξ ἐπιφανῶν προγόνων καὶ τὸν πόθον τῆς κληροδοτήσεως διαρκούς μνήμης τῆς διαβάσεως ἡμῶν διὰ τοῦ κόσμου εἰς τὰς ἐπετα γενεάς. Πολλοὶ ἐναβρύνονται πιστεύοντες, ὅτι τὸ ὑποκείμενον αὐτῶν προσητήρησε λαθάνον παρὰ τοῖς ἐνδόξοις προγόνοις, οἵτινες ἐγέννησαν τοὺς μέλλοντας νὰ γεννηθῶσιν αὐτοὺς, κατορθοῦντες οὕτω νὰ ἐπεκτείνωσι ἐπὶ τινὰς αἰῶνας τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐν τῷ παρελθόντι. Τούτων ἡ μορφή εἶναι προφανής· ἀλλ' ἂν ἐξετάσωμεν ἀκριβῶς τὰ πράγματα δύσκολον εἶναι νὰ θεωρήσωμεν ὡς ὀλιγότερον μωροῦς, τοὺς φλεγόμενους ὑπὸ τοῦ πόθου ἐπιβιώσεως τοῦ ὀνόματος αὐτῶν παρὰ τοῖς μεταγενεστέρους. Ἀλλόκοτον ὄσον καὶ κοινὸν εἶναι τὸ αἰσθηματὸν τὸ ἄγον ἡμᾶς νὰ μεριμνῶμεν περὶ γεγονότων, τὰ ὅποια ἐνδέχεται νὰ ἐπέλθωσι, ὅτε δὲν θὰ ὑπάρχωμεν πλέον, καὶ ν' ἀποδίδωμεν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν περὶ ἡμῶν γνώμην ἀνθρώπων, οἵτινες δὲν ἐγενήθησαν ἀκόμη. Μεθυσόμεν προκαταβολικῶς δι' οἶνον τὸν ὅποιον οὐδέποτε θὰ πίνωμεν. Ὁ πάγκοσμος καὶ ἀνεκρίματος ἐκ τῆς καρδίας ἡμῶν πόθος μακρὰς ὑπάρξεως μ' ἐφαίνεται κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τόσον ἄτοπος καὶ παράλογος, ὥστε ἡσχυνθῆμι ν' ἀνήκω εἰς τὸ μωρὸν καὶ τρισάθλιον ἀνθρώπινον γένος καὶ ἐξήλενα τὰς πετώσας ὑπεράνω τοῦ ρεύματος μικρὰς χρυσολλίδας, τὰς ὁποίας ἐπέμενα νὰ ταῦτιζω μετὰ τῶν τρισολβίων ἐφημέρων.

EM. ΡΟΪΔΗΣ

Κ. Σ. ΚΟΝΤΟΣ

Κ. Σ. ΚΟΝΤΟΣ

Πολλάκις μέχρι τοῦδε παρατηρήθη ὅτι, ὅταν πστερηθῆται μὲν τις πολιτικῆς ἐξουσίας ἢ ἄλλης δυνάμεως καὶ ἐπομένως δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ μεγάλα συμφέροντα, ἔχη δ' ὅμως ἀφωσιωμένους, ἐνθουσιώδεις φίλους καὶ ἄμα δεινοὺς καὶ ἀσπόνδους ἐχθροὺς, ὁ τοιοῦτος δὲν εἶναι κοινὸς τις ἀνθρώπος. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸν ἑορτάσαντα πρὸ τινος τὴν τεσσαρακονταετηρίδα τῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κειμήλιας αὐτοῦ κ. Κ. Σ. Κόντου. Καὶ φίλους πιστοὺς καὶ ἐχθροὺς ἐπιμόνους ἔχει, θὰ εἶναι ἄρα ἔκκατος φύσις. Ἰδῶμεν πού κεῖται τὸ ἔκκατον τοῦτο.

Πάντες θὰ μοὶ ὁμολογήσωσιν ὅτι μέτρον ἀληθὲς τῆς ἀξίας ἐκάστου εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι οὐχὶ οἱ λιβανωτοὶ τῶν ἐπαινετῶν ἢ αἱ κατηγορίαι τῶν ἐναντίων, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον τὰ ἔργα, ἢ ἄλλως, τὰ ἔγνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν ἔκκατος διερχόμενος διὰ τοῦ κόσμου τούτου καταλείπει (ὡς ἐπιστήμων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ὡς καλλιτέχνης ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ, ὡς πολιτικὸς ἐν τῇ διοικήσει τῶν κοινῶν κτλ.), ἢ μεταβολὴ καὶ ἢ πρόοδος ἢν ἐπέφερον εἰς τὸ ἔργον, ὃ ἐξέλεξε, καὶ ὑπὲρ οὗ ἐμόχθησεν. Ἄλλ' ἐπ' ἴσης θὰ μοὶ ὁμολογήσωσι πάντες ὅτι τὸ ἀληθὲς τοῦτο μέτρον τῆς ἀξίας τινὸς μόνον τότε δύναται νὰ εὐρεθῇ καὶ ὀρισθῇ ἀκριβῶς, ὅταν ἱστορικῶς ἐξετασθῇ καὶ ἐκτεθῇ καὶ ἢ πρὸ αὐτοῦ καὶ ἢ μετ' αὐτὸν κατάστασις τῶν πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν εἰργάσθη. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔργον τοῦ Κόντου εἶναι διττόν, ἢτοι ἀναφέρεται τὸ μὲν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν

ἔρευναν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ δὲ εἰς τὴν ὀρθὴν χρῆσιν τῆς γραφομένης, διὰ ταῦτα ὁ βουλόμενος νὰ κρίνῃ καὶ κατ' ἀξίαν παρατήρησιν τὴν ὄραν ταύτην τοῦ Κόντου, δεφίλει νὰ μελετήσῃ καὶ ἐκθέσῃ προσηκόντως πρῶτον πῶς εἶχε παρ' ἡμῶν ἢ μελέτη καὶ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πρότερον καὶ πῶς διεμορφώθη καὶ ἔχει σήμερον μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ Κόντου, καὶ δεύτερον πῶς διέκειντο τὰ τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου πρὸ τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ καὶ πῶς διετέθησαν μετ' αὐτόν.

Ἄλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι καὶ ἀπλῆ σκιαγραφία τούτων ὅποια πρότερον ἦσαν καὶ ὅποια ἔπειτα ἐγένοντο, ὑπερβαίνει τὰ ὄρια οἰουδήποτε ἄρθρου. Διὰ τοῦτο παραλείπων ταῦτα λέγω διὰ βραχυτάτων ὅτι ἡ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διδασκαλία τοῦ Κόντου ὑπῆρξε τοιαυτή, ὥστε οὐ μόνον νὰ διεγείρῃ τὰς ψυχὰς τῶν φιλοτιμοτέρων νέων εἰς ἔρωτα καὶ ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς γλώσσης ταύτης, ἀλλ' ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, νὰ διδάσκῃ αὐτοὺς τὸν τρόπον τῆς ἐξετάσεως καὶ ἀσφαλοῦς κρίσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων. Οὕτω προκειμένοις νὰ ἐξετασθῇ καὶ γνωσθῇ ἡ ἀλήθεια περὶ τινος, κατὰ πρῶτον μὲν παρήλανον καὶ ἀκριβῶς ἐξητάζοντο ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν ἢ ἀναγνωστῶν αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, τῶν ἀρχαίων Λεξιλογῶν, τῶν ἀρχαίων Σχολιαστῶν κτλ., ἔπειτα μετὰ τὴν αὐστηρὰν βῆσαν καὶ τὸν καθαρισμὸν τούτων ἐξητάζετο αὐτῇ ἢ χρῆσις τῶν δοκιμῶν καὶ τῶν μετῆν. συγγραφέων καὶ διὰ παραθέσεως πάντων ἢ τῶν πλείστων καὶ διδακτικωτάτων παρ' αὐτοῖς χωρίων διωρδοῦντο ἀριστα τὰ ἐφθαρμένα καὶ ἠρμηνεύοντο πειστικώτατα τὰ ληθῆ. Πάντοτε ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων παρίστατο προερχομένη, πάντοτε κατ' εἰσαγωγὴν πλήρη ἢ σχεδὸν πλήρη καὶ τελείαν ἐφαίνετο συναγομένη ἐκ τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἢ περὶ τούτων ἀλήθεια, ἐντεῦθεν καὶ ἡ μεγάλη πειθανάγκη αὐτῆς, ἐντεῦθεν καὶ τὰ θέλητρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Κόντου.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ κρίσις ὕγιης καὶ ὀξεῖα, καὶ μνήμη ἀπέραντος καὶ ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς ἀδιάλειπτος καὶ πείρα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μεγάλη, ταῦτα πάντα εὐρίσκονται θεῖα τινὶ μοίρᾳ ἠνωμένα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνδρός, διὰ ταῦτα καὶ διδάσκων ἐφαίνετο πάντοτε ὅτι ἀπὸ περιουσίας, μετ' ἀξιωματος καὶ κύρους διελάμβανε περὶ ἐκάστου ζητήματος, διὸ καὶ ἔπειθε τελείως τὸν ἀκροατὴν, καὶ συγγραφέων οὕτως ἀκριβῶς καὶ τελείως ἐπραγματεύετο τὸ ζήτημα, ὥστε ὅσα τούτων ἔλυσεν εἶναι διὰ παντὸς λευμένα καὶ ὅσα χωρία διώρθωσε διὰ παντὸς διορ-

θωμένα. Τόσον δὲ μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν διορθώσεων, τῶν παρατηρήσεων, τῶν ἐξηκριβωμένων ὑπ' αὐτοῦ χρήσεων κ.τ.τ., ὥστε ἀνευ οὐδεμιᾶς ὑπερβολῆς δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι οὐδεὶς ποτε ἄλλος ἑλληνιστῆς διώρθωσε, παρετήρησε καὶ ἐδίδαξεν οὐδὲ τὸ πολλοσημόριον τούτων ὄσα ὁ Κόντος. Οἴκοθεν δὲ νοεῖται ὁπόσην ἐντύπωσιν κατέλειπε πάντοτε εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὀμιλητῶν ἢ τοιαύτη αὐτοῦ διδασκαλία καὶ ὁπόσον συνήραπεν ὑπὲρ τῆς γλώσσης, προήλειψε καὶ καθωδήγει αὐτοὺς εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας.

Ὅτε κατὰ τὸ 1873 ἦλθον τὸ πρῶτον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἀγνοῶν τίνα ἐπιστήμην νὰ σπουδάσω ἀναποφάσιτος ἤκουον διαφόρων Σχολῶν μαθήματα, τότε μετὰ τινος ἡμέρας παρευρέθην καὶ εἰς τὸ μάθημα τοῦ Κόντου καὶ εὐθὺς συνηράπην καὶ ἀπεφάσισα τί ἐπρεπε νὰ σπουδάσω. Τὸ μάθημα ἐκεῖνο, καθ' ὃ τοσαύτη ἀνεπύχθη πρὸ ἐμοῦ κριτικὴ δεινότης, τοσαύτη μέθοδος καὶ ἀκριβεία καὶ τοσοῦτος πλοῦτος γνώσεων, ὑπῆρξε δι' ἐμὲ ὡς τις ἀποκάλυψις, ἣτις καὶ ἀναποσπαστῶς ἐλλκυσέ με.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ διδάσκων καὶ συγγραφέων ἀείποτε ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν εἶχε καὶ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, τὴν καθαρὰν καὶ σαφῆ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, ἀπλαστον δὲ καὶ ἀπροσποίητον πάντοτε τὸ ἦθος, διὰ τοῦτο οὐτε περὶ τοῦ προσήκοντος χαρακτηρισμοῦ τῶν ἐξεταζομένων καὶ κρινομένων ἐδίσταζεν οὔτε ἀναγκαῖον ἐνόμιζε νὰ συγκάλυπτη διὰ ποικίλων φράσεων τὴν περὶ τούτων γνώμην αὐτοῦ, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ τὴν παροιμίαν τὰ σῦκα σῦκα καὶ τὴν σκάφην σκάφην λέγων εὐηρέσσει μὲν εἰς τοὺς ὁμοίως αὐτῷ ἔχοντι τὰ ἦθη, δυσηρέσσει δὲ εἰς τοὺς ἐλεγχόμενους, ὅθεν καὶ αἱ ἐν ἀρχῇ μνημονευθεῖσαι ἔχθραι. Ἄλλ' ὅτι τοῦτο μὲν ἦν τι δευτερευόν καὶ ὅπως ἐπουσιῶδες, ὀφειλόμενον ἀπλῶς εἰς τὴν γενναίαν καὶ ἐλικρινῆ φύσιν τοῦ ἐξ ἀγωνιστῶν γεννηθέντος καὶ τραφέντος, τὰ δὲ μέγιστα καὶ σπουδαιότατα ἦσαν ἡ μέθοδος δι' ἣς ἤρχετο ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ διδάγματα, τούτου ἀπόδειξις εἶναι ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ταῦτα μὲν ἠκολούθησαν καθ' ὅσον ἕκαστος ἠδύνατο, τὴν δὲ περὶ τῶν προσώπων ἐλευθέραν ἔκφρασιν αὐτοῦ οὐχί.

Ἄλλ' ἂν τὸ ἔργον τοῦ Κόντου τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐπιστημονικὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὁμολογητῆται σήμερον ὑπὸ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν λογίων, ἡμεδαπῶν καὶ ἀλλοδαπῶν, τὸ ἕτερον τὸ περὶ τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου δὲν εἶναι ὁμοίως ἀναντίλεκτον. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι τοῦτο μὲν παρανοήσεις καὶ ὑπερβολαὶ τινῶν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοῦτο δὲ παρανοήσεις καὶ διαστροφαὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχθέντων ἐπεσοκίτισαν καὶ ἐθόλωσαν ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ Κοῖνου τὴν περὶ τούτου ἀλήθειαν.

Ὁ Κόντος διδάσκων τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, διέκρινεν ἀκριβῶς, καθ' ὃ εἶχε καθῆκον, τὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων χρόνων, τῶν διαφόρων διαλέκτων κλπ. καὶ δὴ καὶ τὴν τῶν Ἀττικῶν, (τῶν γραφόντων τὴν γλῶσσαν οὐχὶ κατὰ μίμησιν παλαιότερων ἀλλ' ὅπως ἠσθάνοντο αὐτήν), ἀπὸ τῆς τῶν μεταγενεστέρων, τῶν Βυζαντιακῶν καὶ τῶν νεωτέρων, (τῶν γραφόντων αὐτὴν κατὰ μίμησιν ἄλλων καὶ δὴ σφαλλομένων ἐνίοτε ἢ καὶ πολλάκις). Διαστέλλων δὲ ταῦτα παρετήρει καὶ ἤλεγχε, ὡς εἰκός, τὰς πλημμελεῖς χρήσεις. Λοιπὸν οὐδὲν εὐκολώτερον ἢ νὰ μετατοπισθῶσιν ὀλίγον οἱ ἔλεγχοι ἐκεῖνοι καὶ νὰ παρασταθῆ ὅτι ἀνεφέροντο εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον, ὡς τοῦ Κόντου ἀξιούντος νὰ ἀπορρίψωμεν πᾶσαν νέαν χρῆσιν, νὰ γράφωμεν δὲ τὴν Ἀττικὴν, ὅθεν καὶ Ἀττικιστῆς ὠνομάσθη. Μάτην αὐτὸς οὐτος οὐδέποτε ἔκαμε χρῆσιν ἀπλοῦ μέλλοντος, ἀπλοῦ παρακειμένου καὶ τῶν τοιούτων ἀσυνήθων καὶ ἀγνώστων ἡμῖν, τ. ἔ. μάτην ἐφήρμοξε διαρκῶς ἐπὶ τὸν λόγον αὐτοῦ γραμματικῆν ὁποῖαν καὶ οἱ λοιποὶ, μάτην διαρρήθην ἐκήρυξεν ὡς δόγμα «πολλῶ δὲ τῇ ἀληθείᾳ κάλλιον εἶναι νὰ ἀσπάζηται τις τὰ κοινολεκτούμενα ἢ σπουδάζων περὶ τὰ χαριεστερα νὰ σοιοικίση δεινότητα». Πάντα μάτην.

Ὡς εἰκός οἱ διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀποστεργόντες τὰ τοῦ Κόντου μετὰ χαρᾶς πολλῆς ἐχαιρέτισαν τὰ τοῦ μακαρίτου Ροῦδου, τὰ τοῦ κ. Ψυχάρη καὶ Κρουμπάχερ, διότι ἐνόμισαν ὅτι, ἀφοῦ ἡ γλωσσολογία, ἣς ἐκεῖνοι ἐνεφανίζοντο μύσται, κατεδίκασε μὲν πᾶσαν τὴν γραπτὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης, ὑπεγόρευε δὲ τὴν ἐξ ὑπαρχῆς δημιουργίαν νέας γραφομένης ἐπὶ τῇ βάσει μόνης τῆς λαλουμένης, τότε, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἀπαξάπαντα τὰ τοῦ Κόντου περὶ ταύτης διδάγματα ἔδει νὰ ὑφθῶσιν εἰς τὸ πῦρ. Εὐτυχῶς παρήλθεν ἡδὴ καὶ ὁ ἐκ τούτων ἐγερθεὶς θόρυβος, αἱ ἐκ Παρισίων καὶ Μονάχου σταλεῖσαι μετὰ μεγάλου μάλιστα πατάγου διδασκαλίαι καὶ θεωρίαι ἐξηλέγχθησαν πλημμελεῖς καὶ ἐπιβλαβεῖς, ἐκ τῶν ἀγώνων δὲ τούτων ἐκαθαρίσθη καὶ παρέμεινε σήμερον ἡμῖν ὡς κέρδος πραγματικῶν γλῶσσαι οὐ μόνον πλουσιωτέρα ἢ πρὸ τεσσαρακονταετίας, πρῶγμα ὅπερ διὰ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν θὰ ἐπετυγχάνετο βεβαίως καὶ ἂν μὴ ἐνεφανίζετο ὁ Κόντος, ἀλλὰ καὶ, ὅπερ τὸ σπουδαιότατον καὶ εἰς ὃ πλείστον συνετέλεσεν ὁ ἀνὴρ, κατὰ πολὺ ὀρθότερα, ἀκριβεστερα καὶ ὁμογενεστερα ἢ πρότερον. Ὁ ἀμφιβάλλον περὶ τούτων ὡς εἶπη βλέμμα τι εἰς βιβλίον ἐκδοθὲν πρὸ τοῦ 1866 καὶ εἰς ἄλλο τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, καὶ θὰ παρατηρήσῃ ὅτι πολλὰ χρήσεις τότε ἐκυμαίνοντο, πολλὰ ἐλέγοντο παντελῶς ἀνελληνιστικῶς κλπ., ὧν τὰ πλείστα διὰ τὴν τοῦ Κόντου διδασκαλίαν ἐξηφανίσθησαν κατὰ μικρὸν.

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα συντόμως νὰ εἰπώμεν,

Ἡ κ. KYBEAH ADRIANOY εἰς τὴν Κόρην τοῦ Ἰερφάε, τὴν Μπεμπονιέραν, τὴν Κοκκινοτρίχαν, τὸ Χελιδόνι καὶ τὴν Ἄπιστον.

ὅτι, ὅπως τὸ μέγα ἀξίωμα τοῦ αἰδιμίμου Κοραΐ συνετέλεσε, καίτοι οὐχὶ ἄνευ μακρῶν ἀγώνων, εἰς τὸ νὰ ἐκβληθῆ ἔκ τοῦ μέσου ἢ χρῆσις οὐχὶ μόνον τῆς ἀρχαίας γλώσσης, εἰς ἣν ἐνίστε κατέφηνον καὶ αὐτοὶ οἱ συγγραφόντες διδακτικὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ τῶν νέων διαλέκτων καὶ ἰδιωματιῶν, νὰ ἐπικρατήσῃ δὲ ὀριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως ὁ ἀνέκαθεν παραδεδομένος γνωστὸς τύπος τῆς γραφομένης γλώσσης, οὕτω καὶ ὁ Κόντος συνεβάλετο οὐχὶ εἰς τὸ νὰ ἐκβληθῶσιν ἐκ τοῦ κατισχύσαντος ἤδη πρότερον γραπτοῦ λόγου ἡμῶν τὰ νέα στοιχεία καὶ ἀντ' αὐτῶν εἰσαχθῶσιν ἄλλα ἀρχαῖα, ἴδια νέου γραμματικοὶ τύποι καὶ νέαι λέξεις, ὅπως πολλάκις ἐλέχθη καὶ ἐπιστεύθη, ἀλλ' εἰς τὸ ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ φράσεις, λέξεις, συντάξεις καὶ τύποι κακῶς, ἤτοι παρὰ τοὺς νόμους τῆς τῆ ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ἐσχηματισμένοι, τὰ εἰσαχθῶσι δὲ ἀντ' αὐτῶν ἄλλοι ὀρθῶς, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς γλώσσης πλασθέντες. Τοιαῦτα εἶναι πάντα σχεδὸν καὶ τὰ ἐν ταῖς Γλωσσικαῖς παρατηρήσεσι διδασκόμενα. Ἄν δὲ σήμερον ἐν τῷ κυκῶνι τῶν συζητήσεων καὶ τῶν παθῶν ἢ ἀλήθεια περὶ

τῆς διδασκαλίας ταύτης τοῦ Κόντου μὴ ἀνομολογῆται ὑπὸ πάντων κοινῶς, οὐδὲν θαῦμα οὐδ' ἢ τοῦ Κοραΐ ἐξαισία γνώμη περὶ τούτων ἐγένετο ἀποδεκτὴ ταχέως καὶ ἄνευ ἀμφισβητήσεων καὶ ἀγώνων.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐν πάσῃ συντομίᾳ εἶναι ἡ δρᾶσις τοῦ ἐπιστήμονος ὅσοι δ' εὐτύχησαν νὰ πλησιάσωσι καὶ γνωρίσωσιν αὐτόν, εὖρον ἐν αὐτῷ θησαυροὺς καὶ ἄλλων σπανίων ἀρετῶν ἀπλή καὶ ἀπέριτος φύσις, μεγάλη προσήθεια πρὸς πάντας τοὺς ὁμιλητὰς αὐτοῦ, εἰλικρινὴς δὲ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἐπαγγελλομένους ἀγαθόν τι ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ἀκρα δικαιοσύνη καὶ μεγαλοφροσύνη καὶ παρηγορία, ἰδοὺ τίνες ἀρεταὶ περιβάλλουσι τὰς ψυχὰς τῶν φιλοτιμοτέρων ἐκ τῶν ὁμιλητῶν καὶ φίλων αὐτοῦ, ὥστε ἡδιστα μὲν νὰ διέρχωνται ὄρας δλοκλήρους παρ' αὐτῷ, ἀρωαίμενοι καὶ ἀπολαύοντες τῆς ἐπιχαρίτου καὶ διδασκωτάτης συνομιλίας αὐτοῦ, νὰ θεωρῶσι δὲ τὴν φιλίαν τοῦ ἀνδρὸς καύχημα αὐτῶν καὶ νὰ τιμῶσι καὶ σέβωνται αὐτόν οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ γεννήσαντος πατρὸς.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ—ΕΙΣ ΕΜΥΤΟΝ

— Ἀποσπάσματα —

Καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἂν πρόκηται νὰ ζῆσης καὶ ἄλλα τόσα μύρια, ὅμως ἐνθυμοῦ ὅτι κανεὶς δὲν χάνει ἀπὸ τὴν ζωὴν του τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν στιγμήν τὴν ὁποίαν ζῆ· οὔτε ζῆ ζωὴν ἄλλην παρ' ἐκείνην τὴν ὁποίαν ὄλονεν χάνει. Καταντᾷ λοιπὸν ἡ μακροτάτη ζωὴ νὰ εἶνε ἴση μὲ τὴν βραχυτάτην, διότι ὁ τωρινὸς καιρὸς κ' ἐκείνος ὁ ὁποῖος χάνεται εἶνε ἴσος δι' ὄλους· διότι κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ χάσῃ οὔτε τὸν περασμένον οὔτε τὸν μέλλοντα καιρὸν· διότι πῶς εἰμπορεῖ νὰ χάσῃ κανεὶς ὅ,τι δὲν ἔχει; Ἀντὰ λοιπὸν τὰ δύο πρέπει κανεὶς νὰ ἐνθυμῆται: ἐν, ὅτι ὅλα εἰς τὸν κόσμον παντοτεινὰ εἶνε ὁμοία καὶ ξαναγυρίζουν, καὶ πάντοτε τὰ ἴδια θὰ ἰδῆ κανεὶς εἴτε εἰς ἑκατόν, εἴτε εἰς διακόσια χρόνια, εἴτε εἰς τὸ ἄπειρον· καὶ ἄλλο, ὅτι καὶ ὁ πλεόν πολυχρονισμένος καὶ ὁ πλεόν γρηγοροθάνατος τὸ ἴδιον χάνει· διότι μόνον τὸ παρὸν μέλλει νὰ στερηθῆ, ἂν ἔχη καὶ αὐτό, ἄλλως δὲν χάνει κανεὶς ὅ,τι δὲν ἔχει.

Πόσον καιρὸν κερδίζει ὁποῖος δὲν κυττάζει τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔκαμεν, ἢ ἐστοχάσθη, ἀλλὰ

μόνον φροντίζει δι' ὅ,τι αὐτὸς ὁ ἴδιος κάμνει, ἔάν αὐτὸ εἶνε δίκαιον καὶ πρέπει... καὶ νὰ βαδίξῃ ἴσια εἰς τὴν γραμμὴν!

... Πρέπει νὰ εἶσαι καὶ ἀνοικτόκαρδος καὶ νὰ μὴ ἔχῃς ἀνάγκην ἀπὸ τῶν ἄλλων τὴν ὑπηρεσίαν καὶ νὰ μὴ ἔχῃς ἀνάγκην ἀπὸ γαλήνην, τὴν ὁποίαν οἱ ἄλλοι θὰ σοῦ χαρίσωσιν. Πρέπει μόνος σου νὰ στέκῃς ὀρθός, καὶ ὄχι νὰ σὲ κρατοῦν ὀρθὸν ἄλλοι.

Ἄφου λοιπὸν ὅλα τὰ πορρήφῃς, αὐτὰ μόνον τὰ ὀλίγα κράτει κ' ἔχε εἰς τὸν νοῦν σου, ὅτι αὐτόν μόνον τὸν παρόντα χρόνον ζῆ ὁ καθεὶς, τὸν ἀκαριαῖον· τὰ δὲ ἄλλα δὲν ὑπάρχουν· τὸ παρελθὸν ἐξήθη—τὸ μέλλον ἀδηλον. Λοιπὸν μικρὸς ὁ χρόνος τὸν ὁποῖον ζῆ κανεὶς, μικρὰ δὲ καὶ τῆς γῆς ἢ γωνίτια, ὅπου ζῆ μικρὸν δὲ καὶ ἡ μακροτάτη ἔστω ὑστεροφημία, διότι κ' ἐκείνη διατηρεῖται εἰς θνητούς, οἱ ὁποῖοι ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον γρήγορα μέλλουν ν' ἀποθάνουν καὶ δὲν εἰξεύρουν οὔτε ἑαυτούς, οὔτε βέβαια τὸν παλαιότερον ἀποθαμένον.

Ἔχε εἰς τὸν νοῦν σου ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐλάχιστον μέρος ἔχεις· καὶ τὸν χρόνον ὅλον, τοῦ ὁποῖου σύντομον καὶ στιγμιαίον διάστημα ἔχει δι' ἐσένα ὀρισθῆ· καὶ τὴν Μοῖραν, τῆς ὁποίας ἐλάχιστον εἶσαι μέρος.

Ἀπάθεια μὲν δι' ὅσα ἀπὸ ἐξωτερικῆς αἰτίας συμβαίνουν, δικαιοσύνης δὲ εἰς ὅσα ἀπὸ ἐσένα, ὡς αἰτίαν ἐνεργοῦνται· δηλαδὴ ὀρμη καὶ πράξις νὰ καταντοῦν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐνέργειαν, διότι τοῦτο εἶνε σύμφωνον μὲ τὴν φύσιν σου.

Καρπὸν κάμνουν καὶ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ Θεὸς καὶ ὁ κόσμος. Καθεὶς εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχὴν καρπίζει. Συνειθίσταμεν νὰ νομιζόμεν ὅτι μόνον ἡ ἀμπελος καὶ τὰ παρόμοια καρποβολοῦν· κάθε ἄλλο. Ὁ δὲ Λόγος φέρει καὶ γενιῶν καὶ ἰδιαίτερον καρπὸν· καὶ γίνονται ἀπ' αὐτόν καὶ ἄλλα ὁμοία, ὡσάν τὸν Λόγον τὸν ἴδιον.

Νὰ κοπιᾷς· ἀλλ' ὄχι διὰ νὰ φανῆς ἥρωας, οὔτε μὲ τὸν σκοπὸν νὰ σ' εὐσπλαχνισθοῦν ἢ σὲ

θαυμάσωσιν· ἀλλ' ἐν καὶ μόνον νὰ ποθῆς νὰ κινήσαι καὶ ν' ἀνδρώνησαι, ὅπως ὁ κοινωνικὸς στοχασμὸς ἀπαιτεῖ.

Σήμερα ἐβγήκα ἔξω ἀπὸ κάθε περιστάσιν· ἀλλὰ μᾶλλον ἐβγάλα ἔξω κάθε περιστάσιν· διότι δὲν εἶν' ἔξω μας αἱ περιστάσεις, ἀλλ' εἰς τὴν φαντασίαν μας μέσα.

Ὅποιος φεύγει ἀπὸ τὸν κύριον, δραπέτης εἶναι κύριος δὲ ὁ Νόμος—ἀρα καὶ ὁ παρανομῶν δραπέτης· ἀκόμη δὲ καὶ ὁποῖος λυπεῖται ἢ ὀργίζεται, ἢ φοβεῖται, διότι δὲν ἠθελε νὰ γίνεταί ἢ νὰ εἶχε γίνῃ ἢ νὰ γίνῃ κάτι ἀφ' ὅσα ἐκανόνισεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὰ πάντα διοικεῖ, δηλαδὴ ὁ Νόμος, ὁ κατανέμων ὅσα εἰς καθένα καταλογίζει· ἀρα ὁ φοβούμενος ἢ λυπούμενος ἢ ὀργιζόμενος εἶναι δραπέτης.

Ὅλα ὅσα βλέπεις, γρήγορα θὰ χαθοῦν· καὶ ὅσοι τελευταῖοι θὰ τὰ ἴδωσιν, γρήγορα καὶ αὐτοὶ θὰ χαθοῦν· ἀκόμη κ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γηραλέος θ' ἀποθάνῃ, θὰ ἔλθῃ εἰς τὸν ἴδιον παρονομαστὴν μ' ἐκείνον ὁ ὁποῖος πρόωρα ἀπέθανε.

Μεταφραστὴς ΑΓΙΣ ΘΕΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ*

*Κέρκυρα 2 Δεκεμβρίου Ε. Ν. 1832

«Ἀγαπητὲ Δημήτριε,

Ἀπὸ τὰ 158 κολλονάτα τῆς ἐγγυήσεως, εἰσε-
Ἀπράχθησαν ἔως τώρα ὀλίγα τάλληρα, ἐκτὸς τῶν 24, τὰ ὁποῖα ἔλαβα ἀπὸ τὸν Γαλβάνην. Ὅθεν εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ κάμωμεν κλήσεις; Θὰ λάβῃς συνάλλαγμα ἑκατὸν κολλονάτων. Τώρα ἐπαυσαν τὰ ἔκτακτα ἔξοδα, καὶ ἀπὸ τοῦδε θὰ εἶναι μόνον τὰ τακτικὰ ἔξοδα. Ὁ οἰκοδεσπότης μου εἶναι ὁ δόκτωρ Λόλλης ἐκ Μιράνδολας. Αἱ τέσσαρες δοκιμαστικοὶ μῆνες μὲ βεβαίουν ὅτι δὲν δύναμαι νὰ εἶμαι καλλίτερα. Εἶναι ἄνθρωπος γραμματίων, ἰδίως τῶν λατινικῶν καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περισσότερο ἐνδιαφέρει, εἶναι ἄνθρωπος πραγματικῶς τίμιος. Ἡ ὑπόθεσις μου φαίνεται ὀλοένα περισσότερο ὅτι θὰ τελειώσῃ σχεδὸν τὴν θεωρῶ βεβαίαν, ἀλλὰ χρειάζεται μεγάλη ὑπομονή.

«Συλλογιζομαι ἂν ὑπάρχῃ τρόπος νὰ ἀποφύγωμεν τὰς θυσίας, αἱ ὁποῖαι ἐχρειάζοντο μὲ τὸ νὰ ἀκολουθῶμεν τὸν παλαιὸν δρόμον· θυσία,

* Συνέχεια: «Παναθηναῖα» 30 Ἀπριλίου.

αἱ ὁποῖαι, ἐπειδὴ εἶναι μὲ εὐγενεῖς τρόπους, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ γείνουσιν μεγάλα.

Ὁ λόρδ Νουγγεντ εἶναι ἐδῶ».

Ὁ ἀγαπητός σου ἀδελφός
Α.

Ὁ Φλαμίνιος Λόλλης ἦτο ἰταλὸς πρόσφυξ, συνάμα ἦτο καὶ ποιητὴς. Τῷ 1854 ἤρχισε νὰ τυπώῃ εἰς τὴν Βενετιαν τὰς ποιήσεις του ὑπὸ τὸν τίτλον Saggio di Versi.

*Κέρκυρα 29 Ἰουλίου 1833

«Ἀγαπητὲ Δημήτριε,

«Τὴν ἄλλην φορὰν δὲν σὲ ἔγραφα διότι τὸ ἀτμόπλοιον ἀνεχώρησεν ἄλλην ὄραν ἀπὸ τὴν ὀρισμένην· καὶ ἐγώ, ὁ ὁποῖος ζῶ ἐκτὸς τοῦ κόσμου, τὸ ἔμαθα ἀργά. Εἶμαι καλὰ καὶ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὸ αὐτὸ διὰ σᾶς. Εἰς ἕνα δεματάκι σκεπασμένον ἀπὸ δύο μανδήλια τῆς γυναικαδέλφης, ποῦ θὰ λάβῃς ἀπὸ τὸν ἱεπότην Βουίλτσον, εἶναι ὀλίγη τσοκολάτα διὰ τὴν Ἑλένην, δώδεκα μανδήλια καὶ δώδεκα ζευγάρια χερσῶν διὰ νὰ τὰ μοιράσωσιν τὰ ἀνεπιτάκτα. Εἰς πρώτην εὐκαιρίαν θὰ τοὺς στείλω παιγνίδια. Ἡ Ἑλένη ἢ ὁποῖα ἀγαπᾷ τὴν τσοκολάταν, νὰ μὲ

ειδοποίησιν ἅμα τὴν τελειώσιν καὶ παρακαλῶ τοῦτο νὰ γίνῃ γλήγορα καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὲ διατάξουν ὅτι θέλουν μὲ τὴν εὐκρίνειαν ἐκείνην ποῦ ἀξίζω.

«Ἐκείνος ὁ φίλος, μοῦ κάμνει ὑπερβολικοὺς ἐπαίνους εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὅταν μὲ βλέπῃ: «γλήγορα φεύγει, ἀπλώνει τὰ φτερά καὶ πετάει». Θα σοῦ φέρῃ τοὺς χαιρετισμούς μου ὁ δόκτωρ Ζαμπέλιος· εἶναι νέος πολὺ μορφωμένος καὶ ἀριστος. Νὰ τοῦ εἶσαι εὐγενής.

«Κράζε καὶ ἐκείνον τὸν Ἰωσήφ τὸν ἀμαξηλάτην καὶ ρώτησέ τον τί ἔκαμε διὰ τὴν ἀμαξάν τοῦ Φωσκάρδη—Μίλησέ τον κρυφὰ ἀπὸ ὅλους, ἐκτὸς τῆς Ἑλένης, ἣ ὁποία τὸ εἰξεύρει.— Τὴν εἶδον, εἶναι πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ τὸ ἔχουν τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν μας, καὶ, ἣ πρώτη ἀγορὰ θὰ ἦτο χίλια κολλονάτα: τώρα ἂν αὐτὸς ὁ Ἰωσήφ, μὲ ὅλα τὰ σιδηρικά κατώρθωνε νὰ τὴν πάρῃ διὰ 150 θὰ ἦτο πολὺ καλὸν ἀπόκτημα. Εἶπέ του νὰ ἐνεργήσῃ, καὶ ἐν περιπτώσει ἄς πλησιάσῃ τὰ διακόσια ἢ ἄς τοῦ δώσῃ διακόσια ἄλλ' ὄχι περισσότερον καὶ τὴν θέτει εἰς τὸ κατώγιόν σου. Ἀπάντησέ μου διὰ τοῦτο, διὰ τὰς ὑποθέσεις σου καὶ διὰ τὰς ἰδικίας μου. Μοῦ ἔγραψεν ὁ δόκτωρ Σιγοῦρος καὶ φαίνεται πολὺ εὐχαριστημένος.

«Υἱάινε σὺ, ἣ Ἑλένη καὶ τὰ παιδιὰ.

«Χαιρέτα με καὶ φίλησε ἐκ μέρους μου τὸν εὐγενῆ ἄνθρωπον».

Δ. Σ.

«Κέρκυρα 2 Σεπτεμβρίου 1833 Ε. Ε.

«Αγαπητὲ Δημήτριε,

«Εἶμαι πολὺ ἀνήσυχος διὰ τὰς εἰδήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐφθάσαν ἐδῶ περὶ τῆς σταφίδος· ἐδῶ λέγεται ὅτι ἐχάθη τὸ τρίτον. Γράψε μου ἂν σὺ τὴν διέσωσες.

«Ὁ οἰκοδεσπότης μου μοῦ λέγει ὅτι ὁ κύριος Κρόζορ, γενικὸς ταμίας, ἴσως ἔλθῃ ὡς τὴν Ζάκυνθον μὲ τοῦτο τὸ ἀτιμόπλοιον. Εἶναι φίλος μου καὶ ὁ μόνος Ἄγγλος, μὲ τὸν ὁποῖον συνδέομαι. Εἶναι ἄνθρωπος πολὺ γραμματισμένος καὶ μὲ χαρακτήρα. Τὰ ἄλλα σοῦ τὰ λέγω προφορικῶς. Δὲν μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἔλθῃ, ἀλλ' ἂν ἔλθῃ πῆγαινε νὰ τὸν εὕρῃς καὶ εἶπέ του ὅτι γνωρίζεις τὴν φιλίαν μας.

«Ὅτι δύνασαι νὰ κάμῃς εἰς αὐτὸν σέφου ὅτι τὸ κάνεις εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον. Πιθανὸν νὰ μὴ δεχθῇ τίποτε, ἀλλὰ πρόσφερε τὰ πάντα καὶ τὴν κατοικίαν καὶ ἂν δεχθῇ—μὴ τὸ λάβῃς ὡς προσβολὴν Δημήτρη μου—ὅλα τὰ ἔξοδα θέλω ἀφ' ἑαυτοῦ νὰ εἶναι εἰς βάρους μου. Ὁδήγησέ τον εἰς τὴν ἔξοχόν, κάμε τέλος πάντων ὅτι πρέπει διὰ νὰ μείνῃ εὐχαριστημένος.

«Ἡ ὑπόθεσις τῶν κουνιῶν διὰ τὰ κορίτσια, ἔλαβε τὰς συνηθισμένας περιπετείας· σὺ ὁμοῦ εἶπέ εἰς αὐτὰ ὅτι γλήγορα θὰ τὰς λάβωιν.

«Εἶπέ εἰς τὸν Βούλτσον νὰ ξαναστείλῃ αὐτὸ τὸ μέτρον τῆς κεφαλῆς τοῦ Στεφάνου, διότι ἐχάθη. Περιμένω εἰδήσεις διὰ τὴν ἀμαξάν. Τὸν Ἰωσήφ δὲν εἶδον πλέον· ἦλθεν εἰς Ζάκυνθον;

«Εὐχαρίστησε τὴν γυναικαδέλφην διὰ ὅλην ἐκείνην τὴν ἀφθονίαν τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα μοῦ ἔστειλεν ἢ μᾶλλον εὐχαρίστησέ την διὰ τὸ πρᾶγμα καὶ ἐπίπληξέ την διὰ τὴν ἀφθονίαν. Χαιρέτα καὶ τὰ κορίτσια καὶ τὸν εὐγενῆ Κύριον πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ γράψω καὶ μένω».

Ὁ ἀγαπητός σου
Δ. Σ.

Θὰ εἶδεν ὁ ἀναγνώστης ὅτι εἰς τὴν ἐπιστολὴν 9 Δεκεμβρίου 1832 εἶναι ὁ ποιητὴς ἐνθουσιασμένος μὲ τὸν Λόλλην ἰδίως διότι ἦτο τίμιος καὶ εἰς τὴν ἀνωτέρω διὰ τὸν Κρόζορ (Krausurd) διότι εἶχε χαρακτήρα. Σημειωτέον ὅτι ὁ Σολωμὸς ἦτο θιασώτης μὲ τοὺς εὐκρίνεις, ἐντίμους καὶ ἔχοντας χαρακτήρα. Οὗτοι ἦσαν κύριοι τῆς καρδίας του. Ἰδιαιτέρως ἀπέφευγε τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ διπροσώπους καὶ φαύλους καὶ φθονεροῦς.

Ἡ ἐπομένη ἐπιστολὴ εἶναι ἀνευ ἡμερομηνίας, ἀλλ' ἐκ τῆς σφραγίδος τοῦ ταχυδρομείου Κερκύρας μανθάνομεν ὅτι ἐταχυδρομήθη τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1833. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι συνέχεια μιᾶς προηγουμένης, ἣτις ἦ κάπου παρέπεσεν ἢ κατεστράφη. Ἴδου αὕτη.

«Ἐπιστολὴ δευτέρα. Διάβασε πρῶτα τὴν ἄλλην.

«Ὁ Ἰωάννης εἰδοποιηθείς, φαίνεται, περὶ τῆς θέσεως ὅπου περιπατῶ, ἦλθε νὰ μὲ εὕρῃ καὶ μὲ σβυσμένη φωνὴν μοῦ εἶπε: καλὴ σπέρα. Ἐγὼ ἐπροχώρησα καὶ αὐτὸς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον ἐσκέπηθ' ἐνὰ γυρίον πίσω, καὶ νὰ περιπατῇ ἀπάνου καὶ κάτω, ὄχι πλέον ταπεινὰ καὶ χαμένος ὡς πρότερον, ἀλλὰ μὲ αὐθάδειαν. Τώρα ἂν ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἐφαγεν ἐπὶ τόσον χρόνον τὸ ψωμί μου, δὲν θέλω νὰ μείνῃ οὐδεμία ὑποχρέωσις. Ὅθεν στείλε ἀμέσως κλήσιν εἰς αὐτοὺς τοὺς Κυρίους τῆς οἰκίας μου πλησίον τῆς βρύσης διὰ νὰ τὴν ἀδειάσουν ἀμέσως, διότι τὴν θέλω διὰ χρῆσιν μου. Πράγματι θὰ ἔλθω καὶ θὰ καθήσω ἐκεῖ. Ἄν σὺ ἔχῃς δυσκολίαν φόρτωσε ὅλα τὰ βάρη εἰς ἐμὲ καὶ εἶπέ τους ὅτι σὺ εἰς μάτην ἐφρασε ἀντιρροήσεις.

«Θὰ μοῦ κατοφανῇ ἂν αἱ δυσκολίαι σου εἶναι ἀνυπερβλήτοι. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀναγκάζομαι νὰ σοῦ ἀφαιρέσω τὸ πληρεξούσιον, διότι ὅτι ζητῶ, θέλω νὰ ἔχῃ βέβαιον ἀποτέλεσμα. Ἀπάντησέ μου μὲ τὸ ἴδιον ἀτιμόπλοιον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἂν θέλῃς ἐνεργῆσαι ἀμέσως. Μὴ σοῦ κατοφανῇ παρακαλῶ καὶ μὴ ἐκλάβῃς τοῦτο ὡς στιγμιαῖον πειρασμόν, διότι δὲν εἶναι. Ἐνθυμῶ διὰ ἰδίαν μου χρῆσιν ἄλλως τὸ πρᾶγμα διακρινέται καὶ ἐγὼ θέλω νὰ τελειώσῃ τάχιστα· αὕτη ἡ ὑπόθεσις τῶν ἐκα-

τὸν ταλλήρων, τὰ ὁποῖα αὐτοὶ οικονομοῦν καὶ δὲν πρέπει νὰ τὰ οικονομῆσουν εἰς βάρους τῆς ὑπομονῆς μου· ἂν ὄχι ἄλλο, αὐτὸς εἶναι ὁ φαῦλος, τὸν ὁποῖον μοῦ περιέγραψεν ὁ Γαλβάνης· αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶχε χάσει, μὲ ἓνα σύντροφον, ἄγνωστον εἰς ἐμὲ ποσόν, καὶ ἐκατηγορήθη εἰς τὸν Γαλβάνην ὡς κλέπτῃς τῶν ἐνδυμάτων, τὰ ὁποῖα ἔλειπαν ἀπὸ τὸν φίλον του καὶ τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν μέσα εἰς τὸ κιβώτιον ποῦ τὸ ἦνοιξαν διὰ τῆς βίας. Μὲ τοιοῦτους ἀνθρώπους χρειάζονται ματσονικίαι πολλές εἰς τὸ κεφάλι, ἀλλέως: ταπεινότητος δοῦλος. Αὐτὴν τὴν θέλησίν μου εἶπέ την εἰς τὸν Γαλβάνην, πρὸς τὸν ὁποῖον δὲν ἔχω καιρὸν νὰ γράψω καὶ ἂν δώσῃ ἐναντίαν συμβουλήν, συμβούλευσέ τον καὶ σὺ ἐκ μέρους μου νὰ μὴ δίδῃ συμβουλὰς εἰς ἐκείνον ὅστις δὲν τοῦ ζητεῖ. Σκέψου ὅτι καὶ ἣ παραμικρὰ ψεῖδῶ, τὴν ὁποῖαν θὰ δεῖξῃ κανεὶς πρὸς αὐτόν, θὰ τὸν κάμῃ νὰ περάσῃ τὰ ὄρια καὶ νὰ δώσῃ περισσότεραν τροφήν εἰς τὴν τρελλὴν ἰδέαν του».

ΚΥΒΡΑΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥ

Δ. Σ.

«Υ. Γ. Μὴ εἰπῆς εἰς τὸν Γαλβάνην τὴν ὑπόθεσιν τῆς κλοπῆς, διότι πολὺ μὲ ἐσώθησε νὰ μὴ τὸ εἰπῶ».

Αὕτη εἶναι ἡ μόνη ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, ἃς ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ ποιητὴς εἶναι θυμωμένος· ἀλλ' ὁ θυμὸς του περνοῦσε γρήγορα καὶ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἦτο ἡρεμὸς ὡς ἄγγελος. Τὴν φορὰν ταύτην φαίνεται τόσον θυμωμένος ὁ ποιητὴς μας, διότι ἐμίσει φοβερὰ τοὺς ἀγνώμονας, μὲ τοὺς ὁποῖους ἀμέσως διέκοπτε πάσαν σχέσιν.

«Κέρκυρα 25 Ἰανουαρίου Ε. Ν. 1835

«Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἂν σὲ εὐχαριστῇ καὶ σὲ ὠφελεῖ νὰ ἔλθῃς ἐδῶ, ὠφελεῖ καὶ εὐχαριστεῖ καὶ ἐμὲ καὶ σὲ ἴσα. Πάρε λοιπὸν ἀμέσως τοῦτο τὸ ἀτιμόπλοιον, ἄλλως θὰ περιμένῃς πολλὰς ἡμέρας. Εἰς τὰς 7 Φεβρουαρίου θὰ μεταβῇ εἰς Ἀγκῶναν διὰ νὰ φέρῃ τὸν στρατηγόν

Wudford, ὁ ὁποῖος ἔγινε Λόρδος Μέγας Ἀρμοστής προσωρινῶς. Ὁ Λόρδος ἀναχωρεῖ ἐντὸς ἑκοσίων ἡμερῶν καὶ τώρα πηγαίνει εἰς τὰς Νήσους μὲ πολλὴν συνοδείαν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Αἱ κυρίαί μας θὰ ἔχουν ἐργασίαν. Μὲ τοῦτο τὸ ἀτιμόπλοιον ἔρχεται νὰ χαιρετήσῃ τὰς Νήσους καὶ ἀγνοῦ ἂν πρῶτα πηγαίνει εἰς τὴν Ζάκυνθον ἢ Κεφαλληνίαν. Ὁ ἱππότης Πετριτσόπουλος, ὅστις εἶναι τῆς συνοδείας, μοῦ εἶπεν ὅτι θὰ σὲ ἐπισκεφθῇ· ἐγὼ δὲ τοῦ ἀπήντησα ὅτι σὺ θὰ ἐπήγαίνεις πρῶτος, ἀλλὰ ὅτι ἔρχεσαι εἰς τὴν Κέρ-

κυραν. Ἔλα λοιπὸν ἀμέσως—φῆρε μου τὰ 100 κολλονάτα τοῦ μηνός—καὶ βλέπομεν ἂν σὺ ὁ ἴδιος δύνασαι νὰ πεισθῇς ὅτι δὲν εἶναι πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ εἴμεθα πολὺ εὐχαριστημένοι, καὶ ἂν ἔχῃς ἄδικον νὰ γελᾷς πάντοτε. Μοῦ εἶπαν ὅτι εἶσαι εὐθυμὸς τώρα, καὶ προσέτι παχύς. Εὐὸ παχύς; Μήπως εἶσαι παραγεμισμένος μὲ φορέματα; Αὐτὸ θὰ τὸ ἰδῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, καὶ, ἂν δὲν εἶναι καὶ εἶσαι πραγματικῶς παχύς, χαίρομαι ὅτι ἐπραγματοποιήθη αὕτη ἡ ἐπιθυμία σου. Εἶδε νὰ ἡδυνάμην νὰ παρηγορηθῶ διὰ μίαν ἐπιθυμίαν μου, δῆλα δὴ νὰ γείνω ἰσχνός! Ὅπως δῆποτε ἂν ἓνας ἀδελφὸς μὲν πάντοτε παχύς μαζὶ μὲ τὸν ἄλλον, ὁ ἓνας παχύς καὶ ὁ ἄλλος ἰσχνός, ἢ ἰσχυροὶ καὶ οἱ δύο δὲν πειράζει, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἶναι ὑπερβολή. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σοῦ γράψω ἄλλα».

Ἀπέξω ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τὰ ἑξῆς ἀφοῦ τὴν εἶχε σφραγίσαι:

«Φῆρε καμίαν ἄλλην μετάφρασιν τοῦ Σέλλιγ».

«Κέρκυρα 6 Ἰουλίου 1836 Ε. Ν.

«Γράφω πρὸς ὅσους μοῦ ἔγραψαν τώρα καὶ εἰς τὸ παρελθόν. Ἴδου ὅτι ἔκαμα τὴν ἐπιθυμίαν σου, τὴν ὁποῖαν ἀγαπῶ πάντοτε νὰ κάμω ὅσον δύναμαι· ἔχε ὁμοῦ καὶ σὺ ὑπομονήν, διότι σὺ ἀγνοεῖς πόσῃ ἔχω ἐγώ. Γράψε μοι τοῦλάχιστον μισὴν λέξιν, διὰ νὰ μάθω ὅτι εἶσαι εὐχαριστη-

μένος και να χύσης αυτήν την ρανίδα από βάλαμον εις την ψυχήν μου. Πολλά έχω να γράψω και θά το κάμω με το πρόσχεζ ἀτιμόπλιον. Ἐν τούτοις μὴ χάσης καιρὸν· καὶ εἰπέ εἰς τὸ γατάκι δι' ἑμαῖα, ἂν καὶ δὲν μοῦ ἔγραφε τίποτε, ὅτι ἐκεῖνο τὸ δεῖνα ἀδελφί μου ἐλέγη ἀπὸ τὸν κόκκινον φίλον ὅτι «τώρα εἶναι ἀμυνόμενος καὶ ἐλπίζεται μετὰ τὸν καιρὸν θὰ ἀναγκασθῆ νὰ φύγῃ».

«Αὐτὸς ὁ δεῖνα τῆ εἶπε νὰ λέγῃ αὐτὰς τὰς λέξεις εἰς τὴν συνειδημένην οἰκίαν καὶ τὸ γατάκι, τὸ ὁποῖον δὲν μοῦ ἔγραφε τίποτε, ἄς μάθῃ διὰ τὸ γνωρίζω. Εἶναι καλὸν νὰ μὴ χάνεται ὁ καιρὸς καὶ νὰ τὸ μάθῃ ἀμέσως ὅποιος πρέπει. Χαίρε ἀπὸ καρδίας».

Ἄπ' ἔξω.

«Χαρτιὰ διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κ. Δ. Σολωμίου, συστημένα εἰς τὴν φίλαν τοῦ εὐγενεστάτου κ. Δ. Δ. Φραγκοπούλου».

Κέρκυρα 1 Ἀυγούστου Ε. Ν. 1836

«Αὐταὶ αἱ δλίγαι γραμμαὶ σου ἀνεκούφισαν τὴν ψυχήν μου, ἢ ὅποια ἦτο βαρεῖα ἀπὸ ἀνοήτους προαισθησεις. Εἶναι πολὺς καιρὸς ὅπου με διαταράττου. Ἄν καὶ βλέπω δι' ματαιοῦνται, δὲν μ' ἀφίρουν μ' ὄλον τοῦτο. Ἐρχονται μόναι τὼ ἀπὸ μίαν φαντασίαν νοσηρὰν καὶ συνεπῶς ἐτοιμῆν, καὶ ὅταν ἐγὼ ἀγρυπνῶ, εἰς ὄνειρα φλογεροῦ πυρετοῦ».

«Τώρα ποῦ σοῦ γράφω εἶμαι πολὺ ἡσυχος. Καὶ σὺ νὰ εἶσαι πάντοτε καλὰ καὶ εὐθυμος. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃς πρέπει νὰ μὴν ἔχῃς δυνατὰς ἐπιθυμίας διὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἐξαρτῶνται κατ' εὐθείαν ἀπὸ σέ. Νὰ μὴ λυπηθῆς λοιπὸν ἀνμάθῃς δι' τὸν Ρώσῃν, τὸν ὁποῖον ἐσύστησες, οὔτε τὸν σκέπτονται καὶ δι' αὐτοῦ διαφύσθη ὁ Καρβελλὰς. Τούλάχιστον ὁ Πλαίσας ἀπεφάσισε νὰ συστήσῃ εἰς τὸν Πρίγκηπα τὸν Δικόπουλον μας καὶ ἔλαβε σημείωσιν. Εἰπέ εἰς τὸν ἐντίμον νέον ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ διορισμοῦ θὰ εἶναι ἡμέρα ἐορτῆς διὰ τὴν καρδίαν μου καὶ νὰ ἔχῃ ὑπομονήν. Ἐσὺ συσταίνεις τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον καὶ λησιμονεῖς, ὅτι σοῦ εἶπα καὶ σοῦ ἔγραφα».

«Συνωμίλησα ἐπὶ ὥρας μετὰ τὸν κόκκινον· λοιπὸν εἰπέ εἰς τὴν γάτταν ὅτι αὐτὸς μοῦ ἔλεγε δι' παρ' ὀλίγον ὁ ἐκλαμπρότατος τὸν ἐπέταε καὶ

¹ Ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἐλέγετο Πρίγκηψ μετὰ τὸν τίτλον Ὑψηλότατος.

² Ὁ Γερουσιαστής, ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, τὰ μέλη τοῦ ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ Ὑπαρχος, προσηγοροῦντο Ἐκλαμπρότατοι. Ἄλλ' ἐπειδὴ πρόκειται περὶ διορισμοῦ, ἐνόησε ὁ ποιητὴς κάποιον Γερουσιαστήν.

αὕτη δὲν ἦτο ἡ τελευταία φορὰ. Καὶ καλὰ νὰ πᾶθῃ τὸ γατάκι, διότι ἐπεισώσῃ νὰ μεταβῆ εἰς Ζάκυνθον ἐναντίον τῶν συμβουλῶν μου. Ἐγὼ ἀπήντησα ὅτι ἐφ' ὅσον ζῆ ἡ γάττα δὲν θὰ μετατεθῆ παρὰ μετὰ προβιβασμὸν—καὶ εἰς τοῦτο εἶπε: αὐτὸς εἶναι ἄλλος λογαριασμός—καὶ ὅτι ἡ προσβολὴ θὰ ἐγένετο εἰς αὐτὸν καὶ ὄχι εἰς ἄλλους ἀπὸ ἐκεῖ. Πρόσχεζε ὅτι ἐγὼ συσταίνω πάντοτε περισσοῦτον εἰς τὴν γάτταν τὴν ὑπόθεσίν μας. Ἦδη ἐνόησα ὅτι τὸ πρᾶγμα πηγαίνει πολὺ καλὰ.

«Ὅτι κάμῃ ὁ Θεὸς ὡς πρὸς τὸν Φλαμπουριάρην. Θὰ ὁμιλήσωμεν ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Ἐγὼ θὰ γράψω τὰς παρατηρήσεις μου, ὡς πρὸς τὰς διαπραγματεύσεις, ὑπὲρ ἢ κατὰ, σὺ δὲ προσθέσεις τὰς ἰδικὰς σου καὶ ἀποφασίζεις».

«Εἰπέ εἰς τὸν Λούντζην ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ τοῦ ξαναγράψω, ὅτι ἡ ἐπιστολή του με ἐσυγκίνησεν. Ὅμως ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἐννοοῦσε τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐρχομαι εἰς τὴν Ζάκυνθον. Τώρα ἐπωφελοῦμαι ἀπὸ τὰς ἐγκαρδιακὰς προσφορὰς τοῦ ἄς μοῦ στείλῃ λοιπὸν μετὰ τὸν καιρὸν, καὶ μετὰ τὴν ἡσυχίαν του, μεταφράζων μίαν σελίδα τὴν ἡμέραν νὰ μοῦ στείλῃ τὴν «Πραγματεῖαν περὶ τοῦ Ἀφελουῦς καὶ Αἰσθηματικοῦ» τοῦ ἰδίου. Νομίζω ὁ τίτλος νὰ εἶναι ἀκριβῶς: «Περὶ τῆς ἀφελουῦς καὶ αἰσθηματικῆς ποιήσεως».

«Γράψε μου συχνὰ καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζῃς. Ἐως οὐ ἀνοιξῶ τὰς ἐπιστολάς σου πιάνεται ἡ ἀναπνοή μου».

«Χαιρέτα μετὰ τὰ κορίτσια, τὴν Ἑλένην καὶ τὸν Γαλβάνην. Σοῦ συσταίνω νὰ εἶσαι εὐθυμος. Πότε θὰ σὲ ξαναἰδῶ; Ο ΛΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΥ

«Στείλε μου χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ ὁ Λούντζης τὸ μέτρον τῆς κεφαλῆς του. Ἦθελον νὰ τοῦ στείλω διὰ ἀνάμνησιν ἕνα καπέλον ἀπὸ ψάθαν λεπτοτάτην. Νομίζεις ὅτι θὰ τὸν εὐχαριστήσῃ τοῦτο; Ἄν ὄχι, εἰπέ μου τί ἄλλο πρᾶγμα».

Ἡ ἐπομένη ἐπιστολή εἶναι ἀνευ ἡμερομηνίας, ἐταχυδρομηθῆ ὁμοῦ τῆ 20 Νοεμβρίου 1837.

Ἀγαπητὴ Μῆμη,

«Ὁ καιρὸς με σφίγγει καὶ δὲν με ἀφίρει νὰ γράψω πολλά. Ἦθίνασο νὰ ἐνεργήσῃς χωρὶς νὰ μιλήσῃς· ἀλλ' ἀφοῦ τὸ εἶπες, λέγω καὶ ἐγὼ ὅτι πρὸ παντὸς θέλω νὰ πληρώσῃς τὸ χρέος μου. Αὐτὸ μόνον θέλω. Ἐάν ἔχῃς ἀκόμη ἰδεὰν περὶ συμβιώσεώς μας, κάμῃ γλήγορα, διὰ νὰ μὴ κάμω ἄλλα χρέη καὶ νὰ μοῦ ὀρίσῃς ὅσον νομίζεις χωρὶς νὰ σοῦ εἶμαι βάρος. Ἐγὼ θὰ σὲ παρεχώρουν τὰ πάντα ἐάν δὲν ἐναντιοῦτο ἡ ἰδική μου καὶ ἡ ἰδική σου ἀξιοπρέπεια. Ποτέ μου δὲν θὰ ἀλλάξω τὴν διαθήκην μου, τὴν ὁποῖαν μοῦ ὑπα-

γόρευσε τὸ καθήκον ἐν πλήρει ὁμοιοῖα πρὸς τὴν ἀφοσίωσιν.

«Ἐγὼ δὲν θὰ φύγω ἀπὸ τὴν μοναξιάν, εἰς τὴν ὁποῖαν ζῶ ἀπὸ τινων ἐτῶν, εἰμὴ ὅταν τελειώσῃ ἡ ζωὴ μου· μάλιστα θὰ ἐνταφιασθῶ με αὐτήν,

ὅπως λάβω παρηγορίαν τινὰ ἀπὸ τὴν πλήρη συναισθησίν τοῦ καθήκοντός μου. Αὐποῦμαι ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐκταθῶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου».

Μένω ὁ ἀγαπητός σου ἀδελφός
Α.

[Συνέχεια]

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΠΟΥΚΑΜΙΣΟ*

ΜΕΡΟΣ Β'.

[Ταβέρνα. Ἀριστερὰ τεζάκι, στὸ βάθος ἐμπρός δύο τραπέζια ἕνα δεξιὰ ἐν' ἀριστερᾷ. Στὸ βάθος ἄλλα. Στὴ μέση λάμπα κρεμαστή].

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΕΦΑΝΗΣ, ΜΕΛΠΩ

ΜΕΛΠΩ, [μπαίνοντας ἑλαφρῶ, ἀπ' τὴ θύρα]. — Πεφάνη! Πεφάνη!...

ΠΕΦΑΝΗΣ, [ἀφήνοντας τὸ πλύσιμο τῶν ποτηριῶν ποῦ κάνει σ' ἕνα μαστέλο, μπρὸς ἀπ' τὸ τεζάκι]. — Ἡ Μέλπω! Καλῶς μου τὸ, τὸ ἄνθος τῆς καρδιάς μου, ποῦνω καὶ τὸ μυρίζω ἀπὸ χρέος τὸ βραδύ!

ΜΕΛΠΩ. — Καὶ δὲ θὰν τὸ ξαναμυρίσῃς πειὰ... Σ' ἀφήνω ἀπόψε!...

ΠΕΦΑΝΗΣ. — Καταλαβαίνω: Ἡ κυρά σου θὰ μυρίσθηκε κείνα τὰ χωρατὰ ποῦ κάνουμε πίσ' ἀπ' τὴ σκάλα καὶ θὰ σου πάτησε ποδάρι νὰ μ' ἀρνησθῆς. Ἐσὺ, (σὰν τίμιον κορίτσι κ' ὄρνιο ποδοῖα) εἶπες ἀπὸ μέσα σου: Μπροστὰ κρεμὸς καὶ πίσω βράχος. Γκρεμὸς—ἡ κυρά. Βράχος—ἡ ἀγάπη τοῦ Πεφάνη. Ἄρα, τὸ λοιπὸν, παίρνω λίγες γουλιές φαρμάκι κ' ἀνέρχομαι στοὺς οὐρανοὺς! Αὐτὸ δὲν εἶνε;

ΜΕΛΠΩ. — Ὅχι, δὲν εἶν' αὐτό... Παντρεύομαι.

ΠΕΦΑΝΗΣ. — Ἄγιε Φανούριε! Φῶς φανερά ἢ κοινωνία εἶνε ἄνου-κάτου! Σὰ νὰ λέμε, δηλαδή, σ' ἐκεῖνο τὸ σκοινὶ ποῦ ὀρκιζόμαστε νὰ κρεμαστοῦμε, ἂν μᾶς χωρίζανε ποτέ, τοῦ λόγου σου θὰ μου κρεμάσῃς τ' ἀσπρόροχα τ' ἀντρός σου καὶ τῶν παιδιῶν σου τὰ πανιά!... Καλὸ! Καὶ ποῖον παίρνεις;

ΜΕΛΠΩ. — Τώρα θὰ σου τὰ πῶ με τάξη... Γιὰ νὰ μὴ λὲς πῶς δέ σου τάειπα! Ἐχτές τὴ νύχτα εἶδα στὸν ὕπνο μου μιὰ γοργά. Μοῦδωσε—λέει—ἐναν πετεινὸ...

ΠΕΦΑΝΗΣ, [τῆς κόβει τὸ λόγο]. — Ὅριστε προστυχές!... Πρωτὸν μὲν δὲν ντρέπεσαι, κορίτσι στὸν καιρὸ σου, νὰ βλέπῃς γοργὸς στὸν ὕπνο σου; Νάβλεπες, κάλλιο, κανένα παλληκάρη!... Δεῦτε-

ρον μὲν, εἶνε καιρὸς ἐτούτος νὰ βλέπῃς ὄνειρα; ΜΕΛΠΩ. — Γιατί; Ἐσὺ δὲ βλέπεις;

ΠΕΦΑΝΗΣ. — Ὅχι. Οὔτε καὶ τὰ πιστεύω!... Μιὰ φορὰ μονάχα εἶδα ἕνα σπουδαῖο (πῶς μ' ἔδερν' ὁ ἀφέντης) καὶ πῆγα σ' ἕνα γέρο δάσκαλο ποῦ εἶχε τὴν καυκάλα του γεμάτη Σολωμονική, γιὰ νὰ μου τὸ ξηγήσῃ. Τοῦ λέω: τὸς καὶ τὸς. Κι' αὐτὸς μοῦ λέει: Κακομοίρη! Μάθε νὰ ξηγᾷς τὸ πρῶτο τ' ὄνειρο καὶ βλέπεις γιὰ τὸ δεῦτερο. Καὶ ποῖο εἶνε, λέω, κῆρ δάσκαλε, τὸ πρῶτο τ' ὄνειρο; Εἶν' ἢ ζωὴ τ' ἀνθρώπου μοῦ λέει, κακομοίρη! Τί; ὄνειρο μέσα σ' ὄνειρο γυρεύεις νὰ ξεδιαλύνῃς, χάχα; Ἐτοί μοῦ εἶπε. Ἐτοί κ' ἐγὼ τραβάω ποτηριὲς γερὸς, πρὶν πῆσω, ποῦ κ' ἂν ὄνειρευτῶ, ποτέ, θαρρῶ δὲ θὰν μπορέσω νὰ ἰδῶ οὔτε τὴ μήτη μου!

ΜΕΛΠΩ. — Ὁ δάσκαλος ἐπάτησε στὴν πῆττα, πῆς του τὰ χαρτεῖσματα! Νὰ ποῦ τὸ δικό μου ξεδιαλύν' ὡς τὸ μεσημέρι, σὰν νᾶταν κυριακάτικο. [Μὲ ψευτοκλάματ' ἑλαφρᾷ. Μάλλον παράνονον]. Ἡ στρίγγλα ἢ γοργά, ποῦδα στὸν ὕπνο μου, ἦταν ἢ μοῖρα μου. Αὐτὴ (ποῦ κακοχρονόαχη) τὸ θέλησε νὰ χωριστοῦμε.

ΠΕΦΑΝΗΣ. — Μπᾶ! Πῶς νὰν τὸ κάνῃ τέτοιο κακὸ ἢ μοῖρα σου! Κι' ὁ πετεινός;

ΜΕΛΠΩ. — Ἐκεῖνος ἦταν' ὁ γαμπρός. ΠΕΦΑΝΗΣ. — Σωστό! Γιατί στὸ ξύπνιο εἶν' τ' ἀνάποδο. Γαμπρὸ σὰ δῆς, ὁ νοῦς σου πάει σὲ πετεινὸ... Ποῖος ἦταν' τὸ λοιπὸν ὁ πετεινός;

ΜΕΛΠΩ. — Ὁ Μιχαλὸς ὁ δουλευτῆς στὸ μῶλο. Δὲν πρόκαμε νὰ ῥθῆ τὸ μεσημέρι καὶ νὰ σου, με ζήτησ' ἀπὸ τὴν κυρά.

ΠΕΦΑΝΗΣ. — Καλὰ; καὶ σὺ; ΜΕΛΠΩ. — Ἐγὼ; Τί θὲς νὰ κάνω γὼ; Νὰ χαλάσω χατήρι, ἐγὼ, τῆς μοῖρας μου, ὅπου τὴν εἶδα, φῶς φανερά;

ΠΕΦΑΝΗΣ. — Ὅχι, κορίτσι μου! Μὰ τὴν ἅγια Θέκλα ποῦναί προστάτισσα σὺς ζωντοχῆρες, μὴν κάνῃς τέτοιο πρᾶμα γιατί θὰ μείνῃς ζωντοχῆρα τοῦ ἑαυτοῦ μου. Καὶ τί; Ζωντοχῆρα πρὶν σὲ πάρω!... [Ἄξαρνα, σὰν νὰ θυμώσῃ:] Μωρὲ τί περὶα ἦταν' τούτη; Μὰ τὴ ῥοφοξυδοῦ τὴ μάνα μου (ὅπου δὲν ἔχω ἄλλο ὑποκείμενο στὸν κόσμῳ) πῶς τῶξερα «περὶ τῶν γυναικῶν», ποῦ λένε κ' οἱ

* Συνέχεια: «Παναθήναια» 15 Μαΐου.

γραμματισμένοι, πώς είνε δηλαδή, σάν τὰ ποτήρια — ταῦτα — τῆς ταβέρνας. Εἶνε δικά σου ὄσο τὰ κρατᾶς στὰ χεῖλια σου. Πίνεις, χωρίς νὰ βάνῃ ὁ νοῦς σου ποιὸς ἦπτε χῆς καὶ αὐριο ποιὸς θὰ πῆ. Ὅσο γιὰ σέναν ὄμως ἔβραζε τὸ χέρι μου καὶ στὴ φωτιά (μὲ δύο πιθαμὲς τῆ σταχτῆ ἀπάνω τῆς) πὼς εἶσαι μιὰ στὶς χίλιες!

ΜΕΛΠΩ — Ἀσκημομούρη! Δὲν σὲ νοιάζει, διόλου, βλέπω! Κοροϊδεύεις! Ἄλλοι σκοτώνονται σὲ τέτοι' ἀπάνω!

ΠΕΦΑΝΗΣ — Ἄ... μπᾶ! Τέτοιες χωργιατιές, ὅς λείπουν ἀπὸ μένα! Ὅλα τὰ πράματα εἶνε τοῦ Θεοῦ (καὶ τοῦ διαβόλου). Ἐκεῖνος ποὺ σὰς ἔκανε μὲ σταθερότη, σάν τοῦ ἀνεμοδείκτη, ἔχει καὶ τὸ λογαριασμὸ του. Ἐγώ, ἅμα βάνω συλλογή, σὲ κἀτι τέτοι' ἀπάνω ζαλλίζομαι, σὰ νᾶχω τραβηγμένα ὀκιάδες.

ΜΕΛΠΩ — Ποτές σου δὲν μ' ἀγάπησες, κακοῦργε! Οὔτε δακρύζεις, διόλου...

ΠΕΦΑΝΗΣ — Ὅχι, ἔτσι νᾶχουμε καλὸ! Σ' ἀγάπαγα. Μὰ βλέπεις σὲ τούτον τὸν καιρὸ ἢ ἀγάπη κατάντησε ὡς εἶδος πεντάριχο κερὶ καὶ δὲ βαστάει νὰ φέξῃ οὔτε ἀπ' τὴν Ἐκκλησιά ὡς τὴ νυφιάτικη κρεββατοκάμαρη. Κλάψε καὶ σὺ γιὰ μένα, τὸ λοιπόν. Στὰ γυναικεία μάτια ταιριάζουνε πειδὸ ὄμορφα, τέτοι' ἀνοστα ζουμιά. Ἄν δὲ μπορῆς, θυμήσου τὸν παποῦ σου, ποὺ πέθανε. Ἐλα! Κλάψε καὶ πάρε δρόμο γιὰ τὸν ὄπου κι' ἂν εἶνε πλάκωσαν τῆς βαρέλας οἱ ἀγαπητικοί. Καὶ ἔρεις; Ἐδῶ ἔχεται κι' ὁ Μιχαλιός καὶ πίνει. Θὰ πῆς περὸτερο ἀπ' ὅτι κρατᾶει τὸ κεφάλι του — μὰ σὺ θὰν τοῦ τὸ κόψης... τράβα!

ΜΕΛΠΩ — Ἐτσι μὲ διώχνεις. Χωρὶς ἓνα φίλι;

ΠΕΦΑΝΗΣ — Ὁ Διάολος! Ἐδῶ εἶνε ποὺ χάνω τὴν περίφραση ἀντροῦ μου καὶ πάω νὰ κάμω προστυχοδουλιές! [προχωρεῖ νὰν τὴν ἀγκαλιάσῃ].

Νᾶσατε μάρτυρες, πλατάνοι.

Πὼς μὲ πῆρε τὸ ποτάμι [τὴν φιλεῖ].

Ἄχ, πὼς πικράθηκε τὸ στόμα μου!...

ΜΕΛΠΩ — Ὑποκριτῆ! [τοῦ ξεφεύγει].

ΠΕΦΑΝΗΣ — Νὰ μὲ καλέσης σὸ γάμο σου, μὴν τύχη καὶ τὸ γλυκάνω μὲ κανένα ζαχαράτο.

ΜΕΛΠΩ, [φρύγουσα]. — Ναι! Ὅπου μὲ ξαναῖδῃς μὲ γράφεις! [φρύγει].

ΠΕΦΑΝΗΣ, [ἀκολουθώντας τὴν]. — Μὴ λὲς μεγάλο λόγο, κορίτσι μου!... Ἐδῶ ἔναι σφαῖρα καὶ γυρίζει. Ἄν βιαρεθῆς τὴν παντρεία, θυμήσου με! Τ' ἀκούς; [γυρίζει. Πηγαίνοντας ν' ἀνάψῃ τὸ φῶς].

Μ!... Μυαλὸ καὶ τὸ γυναικείο! Κάθε μιὰ πὸ δαῖτες τῆς φαίνεται πὼς εἶνε μοναχὴ τῆς στὸν κόσμο!

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΕΦΑΝΗΣ — ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [μπαίνοντας]. — Μπᾶ, ποὺ νὰ πάρῃ ὁ διάολος! Ἄδῶ μέσα δὲ βλέπω, οὔτε νὰ βλαστημήσω! Δὲν εἶν' ἐδῶ κανένας;

ΠΕΦΑΝΗΣ, [ἀνάβοντας τὸ φῶς]. — Ἐνας ὀλίκερος καὶ κἀτι παραπάνω!... Διαταγή!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [κἀθεται σὸ ἀριστερὸ τραπέζι κατὰ θεατῆ]. — Ἐνα κρασί. Ποῦσαι; Νᾶχῃ λιγάκι ντροπῆς ἀπάνω του.

ΠΕΦΑΝΗΣ — Σὰν τὴν ἀνύπαντρη κοπέλλα, Μαστραριστεῖδῃ!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ἄν εἶνε σάν τοῦ καιροῦ μας, ἔχω καλλίτερα νὰ μοῦ φέρῃς ἀποπιώματα.

ΠΕΦΑΝΗΣ — Ἄρα, τὸ λοιπόν, ἄς ἔχει τὴν ντροπὴ τῆς νεοπαντρεμένης.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Διαόλου ἀλεποῦ! Ξύδι γυρεύεις νῆ μὲ ποτίσης, σήμερα! Κάν' ὅτι θέλεις. Σοῦ λέω μοναχὰ πὼς ὁ Χριστὸς θὰ κἀνῃ, στὸν κάτω κόσμο, κρίση ἀσκημη γιὰ κἀτι τέτοιους, σάν κι' ἐσένα.

ΠΕΦΑΝΗΣ, [φρύγοντας]. — Καταλαβαίνω. Γιατὶ δοκίμασε τὸ ξύδι, θέλεις νὰ πῆς καὶ ἔρει τὸν κατῆμό του. Ποῦ σὰ νὰ λέμε, δηλαδή, ὄχι ἐγώ, ἀλλὰ τ' ἀφεντικὸ τὴν ἔχει ἀγορασμένη τὴν κόλαση.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ἀλήθεια, τ' ἀφεντικὸ σου ποῦ βρισκεται;

ΠΕΦΑΝΗΣ, [κοντοστέκεται]. — Πᾶει ταξεῖδι γιὰ τὴν καινούργια τὴ μουστιά. Πιστεύω νᾶρθῃ αὐριο. [πάει γιὰ τὸ κρασί].

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [μπαίνοντας]. — Καλησπέρα!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Καλῶς τὸ Μιχαλιό.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [κἀθεται σὸ ἴδιο τραπέζι]. — Κἀτι νορὶς σὸ σταῦλο;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Γιὰ τὰ πρωτεῖα φοβήθηκες; Ἄδικα! Μονάχ' ἀπόψε μοῦλαχ' εἶσι.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Δὲν μοῦ λὲς: Δὲ φάνῃ ἀπὸ δῶ ἢ ἔξοβερρα;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ποιόνε, πάλι, βάρφτισες ἔξοβερρα;

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τὸν Ἀχιλλέα, ποιὸν ἄλλον; Δὲν ἦσοννα στὴ βάρφτιση; Παπᾶς ἦταν ὁ Παντελῆς, νουνὸς ἐγώ, ψάλτης ἓνας βιολιτζῆς καὶ κολυμπήθρα μιὰ ὀκᾶ κρασί. Γίνῃκε (μ' ἐνόησες) μιὰ βάρφτιση ὄλων διόλου ἀνάποδη. Ἄντι νὰ καταπιῇ αὐτόνε ἢ κολυμπήθρα τὴν κατᾶπτε κείνος καὶ πάγαινε, στερνά, μὲ βόλτες, σάν κἀτι, ἀπάνω στὸν καιρὸ. Ἐξοβερρα τὸν βγάλαμε γιὰτὶ (καθῶς τὸ ἔρεις) δὲν εἶνε νὰ περάσῃ πουλάκι ἀπὸ κοντά του, μὲ δίκως νὰ πιαστῇ κι' ἀπὸ τὰ δυό. Δὲ φάνῃ ἀπὸ δῶ ἀπόψε;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ὅχι, γιὰ ὄσον ὄρα ἔχω δῶ.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ — ΠΕΦΑΝΗΣ

ΠΕΦΑΝΗΣ, [φύροντας τὸ κρασί βλέπει τὸ Μιχαλιό. Μόνος του]. — Ἄχ! Ὁ πετεινὸς τῆς Μέλπως! [δίνει τὸ κρασί].

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [στὸν Πεφάνη]. — Δὸς' ἓνα καὶ τοῦ Μιχαλιό.

ΠΕΦΑΝΗΣ — Μὲ τὸ συμπάθειο! Ἀπόψε κερνάει ὁ Μαστρομυχαλιός;

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Γιατὶ, μαστροσαλιάρη μου;

ΠΕΦΑΝΗΣ — Γιατὶ δὲν γίνεται χαρὰ μουγγή, οὔτ' ἀρρεβῶνες χωρὶς βρέξιμο, στὸν τόπο μας.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [σὸ Μιχαλιό]. — Πὼς κάνει, λέει; Ἀρραβωνιάστρες καὶ τὸ κρατᾶς κρυφὸ; Φοβήθηκες νὰ μὴ σοῦ κάνουμε χαλάστρα;

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [στὸν Ἀριστεῖδῃ]. — Ὅχι, τέτοιο πρᾶμα δὲ φοβάμαι! Ὅπου πάω γὰρ δὲν παίρνει νερὸ τὸ κουτάλι κανένος!...

ΠΕΦΑΝΗΣ, [χασμουριέται]. — Ἀλήθεια!

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Δὲ σῶπα, γιατί σήμερα τὸ πρῶτὸ τελειώσανε, μὲ τὸ καλὸ. Πότε νὰ σῶλεγα; [πρὸς τὸν Πεφάνη]. Μὰ σὺ, κουτάλα τοῦ διαόλου, ποῦ τὸ μυρίστρες;

ΠΕΦΑΝΗΣ — Τῶεῖδα στὸν ὕπνο μου.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Θὰ σοῦ κοπανήσω καμιά καὶ δὲ θὰ με ξοναῖδῃς οὔτε στὸν ὕπνο σου, οὔτε σὸ ξυπνητό σου!

ΠΕΦΑΝΗΣ — Ἐτσι νὰ χαρῶ τὰ φρεῖδια τῆς ὑπόλειψῆς μου σοῦ λέω ἀλήθεια. Εἶδα μιὰ γρηά, στὸν ὕπνο μου, πὼς χάριζε τῆς Μέλπως, τῆς γειτόνισσάς μας, ἔσαν πετεινὸ ποῦ σοῦ μοιάζε Μαστρομυχαλιό, σὰ νᾶσατε ἀπὸ τὴν ἴδια δονιθα! Μὴν τὸ παρεξηγήσης Πετεινὸς στὰ ὄνειρα ἔχει νὰ πῆ γαμπρός; κι' ἐμένανε μοῦ στρέγουν τὰ ὄνειρατα...

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [πρὸς τὸν Μιχαλιό]. — Τὴ Μέλπω παίρνεις, τὸ λοιπόν; Μωρὲ δὲν εἶνε μυστικὸ στὸν κόσμο!

Ἐνας ἄνθρωπος, λέει ἓνας λόγος, εἶχ' ἓνα μυστικὸ καὶ τὸ θαψε στὴ Γῆς. Κι' ἐκεῖν' ἢ προκομιμένη πέταξε — λέει — καλάμια, στὴν ἴδια θέση. Κόψανε οἱ ἄνθρωποι τὰ καλάμια, κάμανε φλογέρες καὶ διαλαλοῦνε τὸ θαμμένο μυστικὸ, σ' ὄλον τὸν κόσμο! Αὐτῆνε παίρνεις τὸ λοιπόν;

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Ναι. Τὴ Μέλπω. Εἶν' ἢ δουλειὰ μυστήριου πρᾶμα.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Τὸ πίνω στὴν ὑγεία τῆς. Καὶ καλὰ στέφανα. [πρὸς τὸν Πεφάνη]. Τράβα νὰ φέρῃς μιὰ ὀκᾶ, νὰν τᾶχῃ τετρακόσια! [πρὸς τὸν Μιχαλιό]. Τὸ ριζικὸ πρέπει νὰ βρέχῃ ἀνατάπαιστα, ὥστε νὰ μαλακώσῃ. Δὲ μου λὲς: Τᾶχατε ψῆση; [Ὁ Πεφάνης πάει γιὰ τὸ κρασί σὸ ὑπόγειο].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Ὅχι, ἀπὸ λόγου τῆς. Εἶναι μιὰ δουλειὰ, ποῦ δὲν τὴν ἐννοίωσα καλά, ὥστε νὰ γίνῃ. Ἐνα μυστήριον πρᾶμα: Πέραγα μιὰ μέρα μπροστὰ πὸ τὴν αὐλὴ τῆς, τὴν πίσω μεργιά, στὶς μυγδαλιές, κι' ἐσκόνταπα. Τ' ἦτανε νὰ σκοντάψω; Κατὰ πὼς σηκωνόμουννα τὴ βλέπω: Ἄπλωνε στὶς ἀνθισμένες μυγδαλιές τὴν πλύση. Ἦτανε, Ἀριστεῖδῃ, τὸ πρόσωπο τῆς ἀφιλότιμης, σάν τὸν ἀνθὸ τῆς μυγδαλιάς, σάν... τὰ σεντόνια π' ἀπλωνε! Δὲ μου λὲς: Τ' ἦτανε νὰ σκοντάψω; Τῶφερ' ἀπὸ δῶ, τῶφερ' ἀπὸ κει...

τὸ κύλησ' ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Φλεβάρη ὥσαμε σήμερα. Πολέμησα νὰν τὸ γελᾶσω. Ἀδύνατο! Σὰν νὰ μοῦχε μάγια! Σήμερα, τὸ λοιπόν, κι' ἐγὼ πῆρα τὴ βουτιά κι' ὄπου τὸ βγάλ' ἢ ἀίρη! Μὰ εἶνε ἓνα κορίτσι, ἴδιος Ἄγγελος ζουγαροφιστός!

ΠΕΦΑΝΗΣ, [φέρει τὸ κρασί. Παίρνει τὰ τελευταῖα λόγια]. — Ἄν ἦτανε φοράδα, θάτανε πρώτης γιὰ μόνό! [ἀφήνει τὸ κρασί].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Γιὰ σκάσε, γιατί...!

ΠΕΦΑΝΗΣ — Δὲν τόπα ἐπὶ κακοῦ. Μαστραριστεῖδῃ. Θέλω νὰ πῶ πὼς εἶνε γερὴ καὶ φρόνιμη. [Ἀπομακρύνεται καὶ χασμουριέται].

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ, ΣΤΑΥΡΟΣ, ΣΤΑΜΟΣ.

[Μὰ μ' αὐτοὺς μπαίνουν κι' ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ διευθύνονται στὰ τραπέζια τοῦ βάθους. Ὁ Πεφάνης τοὺς περιποιεῖται μὲ τὴ σειρά τους].

ΣΤΑΜΟΣ, ΣΤΑΥΡΟΣ, [μπαίνουν χαιρετᾶνε μὲ καλισπερισμούς καὶ κινήματα τὴν ἄλλη παρέα].

ΣΤΑΜΟΣ, [ἐξακολουθεῖ ἀρχιμισμένη ὁμιλία]. — ... Λέω, λοιπόν, πὼς θάχουμε ξεκάνει τὴ δουλειὰ, ὡς τὸν ἐρχόμενον Γεννάρη. [Διευθύνεται πρὸς τὸ δεξιὸ τραπέζι κατὰ τὸ θεατῆ καὶ κἀθεται].

ΣΤΑΥΡΟΣ, [ἀκολουθεῖ. Κἀθεται κι' αὐτός]. — Ἄν ζήσομε. Ὑστερα πρέπει νὰν τὸ θέλῃ κι' ἢ θάλασσα. Λίγες φορές τὴν πιάνει λύσσα, τὴ θεοπάλαβη καὶ ἀφανίζει, γιὰ μιὰ στιγμή, δουλειὰ χρόνων καὶ χρόνων; [πρὸς τὸν Πεφάνη]. Ἐλα δῶ!

[χτυπάει. Ἐπειτα πρὸς τὸ Στάμο]. Μολώνεις ἐσὸ χρόνια ὀλάκερα; Σοῦροχέτ' ἐκείνη καὶ ξεμολώνει μ' ἓνα φύσημα.

ΣΤΑΜΟΣ — Σ' αὐτὸ μοιάζει τοῦ χάρου. Χρόνια μολώνουν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ χάρος ξεμολώνει, κι' ἐκεῖνος, μ' ἓνα φύσημα... [χτυπάει τὸ τραπέζι].

Ποῦσαι;... Ἐλα δῶ!

ΣΤΑΥΡΟΣ, [ὁ Πεφάνης περιποιεῖται τοὺς ἄλλους ἀκόμα]. — Ἄς φέρῃ, τὸ λοιπόν, νὰ ποιῶμε στὴν ὑγεία τοῦ χάρου!

[Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, σὸ βάθος, γελᾶνε].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [πρὸς τὸν Ἀριστεῖδῃ, τσουγκρίζοντας μ' ἐκεῖνον τὸ ποτήρι]. — Στὴν ὑγεία τῆς! Κορίτσι σπάνιο, σοῦ λέω! Ὅσο ζυγιάζει τὸ κορμί τῆς τόσο χρυσάφι ἀξίζει. Κι' ἀθῶο σὰ βυζανούρι. Τὸ πιστεύεις; Ὅλων διόλου ἀβγαλιτῆ! Ἀφοῦ δὲν ἔρει τί ἔχει νὰ πῆ ἀγάπη. Ἐχω μιὰ χαρὰ ποῦ εἶσι μούροχεται ν' ἀνέβω σ' ἀψηλὴ μεριά νὰ ξεφονώσω, νὰν τὸ μάθουν ὄλοι!...

[Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι σὸ βάθος γελᾶνε πάλι].

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Πιέτο, λοιπόν, νὰ κἀνῃς δύναμη κι' ὄρεξη. [πίνουν].

ΣΤΑΥΡΟΣ, [συνεχίζει ὁμιλία ἀρχιμισμένη]. — Ἐχεις ἴδῃ, στὴν αὐλὴ τῆς Μέλπως, ἐδῶ δίπλα, τὶς ἀμυγδαλιές στὰ τέλη τοῦ Γεννάρη, σάν εἶνε ἀνθι-

σμένες; Ἐχεις ἰδίη και μιὰ ξερή σκυιά στη μέση; Ἐτσι μοῦ φαίνεται ὁ κόσμος, ἕνα γύρω. Κι' εἰμ' ἐγὼ ἐκείνη ἡ σκυιά...

ΣΤΑΜΟΣ — Στενάχωρος μοῦ φαίνεσαι, ἀπόψε.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ὅχι ἀπόψε! Εἶνε τὸ φυσικό μου. Παθιάρης και στενάχωρος. Μοῦ φαίνεται ὁλοένα — τὸ πιστεύεις; — πὼς εἰμ' ἐπὶ ζωῆς στὰ κάτεργα. Ὅλα τὰ βουνὰ κατάνε στὰ στήθια μου... τέτοιο πράμα. Ἀπόψε ἄλλως... [χτυπάει τὸ τραπέζι]. Ἐλα δῶ!.. Φέρε μας κρασί! Προσταζώ γῶ, ἀπόψε!

ΣΤΑΜΟΣ — Γιατί;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ἐχω μιὰ εἶδησι καλή.

ΣΤΑΜΟΣ — Τί πράμα;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ὅχι! Δὲν μπορῶ νὰ σοῦ τὸ πῶ. Εἶνε κρυφὸ και θέλω νὰ χαίρωμαι μονάχος μου.

ΠΕΦΑΝΗΣ, [πλησιάζει]. — Διαταγή!

ΣΤΑΥΡΟΣ — Φέρε μας, μισή. [ὁ Πεφάνης πάει].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Μισὴ δικά.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ὅχι. Λέω νὰν τὸν καταδικάσωμε περισσότερο. Κατὰ τὴν ἡμερὴ καρδιά ποῦ μοῦγεις, ἀν ἦσουν ὁ κύρ εἰσαγγελέας μὲ τ' ἀψηλὸ καπέλλο, θάταν ἀγκαστροτεσ οἱ φυλακές, σὰν τις βαρέλλες τὸν Αὔγουστο, ποῦ χάσκουνε γιὰ τὴν καινούργιαν ἐσοδεία...

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Γιατί;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Γιατί μοῦ εἶσαι φτηνὸς στὶς τιμωρίες. [ὁ Πεφάνης φέρνει τὸ κρασί στους ἄλλους και κερνάει].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Κι' ἀλήθεια. Τὸν περιμένω τόσην ὥρα. Ξέρε, βλέπεις, ὁ ἀφιλότιμος και τότε γεννήθηκε ἡ κάθε μιὰ, σὰ νὰ παραστρεκε στὶς γέννες ἢ σὰν νὰν τοῦ δώκανε γραφτὰ οἱ ξεγεννήτρες. Θέλω νὰ κάνω χάζι τὸ τί θὰ πῆ, ἄμα τὸ μάθη... Δὲ λὲς κἀνα τραγοῦδι μὴν τύχη και γελᾶσωμε τὴν ὥρα;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ποῦ τραγοῦδι! Τὸ παίρνω γιὰ τραγοῦδι, στὴν ἀρχή. Μὰ δὲν ξέρω πὼς τὰ καταφέρνει και μοῦ βγαίνει στὸ τέλος μυρολόι. Ἡρθ' ὁ καιρὸς νὰ κατανητῶ κόρκαας ἀπ' ἀηδόνι, βλέπεις.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τῶπαδες σὰν τὴ γρηά μου. Ἄμα θυμῆται τὰ νειάτα της, κάνει νὰ τραγουδήσῃ κι' ἀντίς νὰ τραγουδήσῃ μυρολογαί. Τὴν περγελάω και ξέρεις τί μοῦ λέει; Τὸ ἴδιο κάνει, παιδάκι μου. Ἀκουσε μένα, ποῦζῃσα και βαρέθηκα τὰ χρόνια μου: Τὸ μυρολόι τραγουδαί τις λύτες και τὸ τραγοῦδι μυρολογαί τις χαρές... Πιὲ τὸ κρασί σου! [πίνουν].

ΣΤΑΜΟΣ [στὸ Σταῦρο]. — Καταλαβαίνω. Ἐτσι τυραννιάσατε... Μὰ σὺ δὲν ἔρχεσαι στὴν ἐκκλησιά. Θὰ ἦσουν ἄλλος ἀνθρωπος. Ἐγὼ καταλαβαίνω μιὰν ἡσυχία στὴν καρδιά μου, σὰ λειτουρηγῶ. Γίνουμαι μ' ἀλαφρὴ καρδιά. Καταλαβαίνεις; Ὑστερ' ἀκούω και τὸ λόγο. Σήμερα, πάλι, ὁ δεσπότης ἔβγαλ' ἕνα λόγο. Λέει, τὸ λοιπὸν: Τὰ κρίματα, λέει, εἶνε ὡς εἶδος ἀμπέλι.

Και ἡ συνειδήσι νὰ ὁ δραγάτης. Ἀπλώνεις, ἄς ποῦμ' ἐλόγου σου ὁ ἀνθρωπος νὰ κόψῃς ἕνα τσαμπί, και ὁ δραγάτης ξεφωνίξει.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ἐτσι τῶλεγε; Ἄν ἦταν ἔτσι, δὲ θάκουγες στὴν ἀγορὰ παρὰ ξεφωνητὰ δραγάτηδων. Ἡ μπάς [καπνίζει] και δὲν τὸ ξέρει, ὁ δεσπότης, πὼς εἶνε ἡ ἀδικία πλησμονή;

ΣΤΑΜΟΣ — Ναί. Μὰ θὰν τὰ πληρώσῃ δλα στὸ τέλος ὁ Θεός, σὰν τὸν ἀργολάβο τὸ Σαββάτο.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Τὸ πρόκοψε! Πῆρες ποτέσ σου πληρωμὴ σωστή; Ὑστερα τί ἀνακατῶνεις τὸ Θεό; Τὴν ἔννοια μὰς ἔχει ὁ Θεός; Ἐκεῖνος εἶνε ἀψηλά. Ἐγὼ, δταν τηρῶ τὸν οὐρανό, ζαλιζουμαι. Πιὲ τὸ κρασί σου! [πίνουν]. Δὲ μοῦ λὲς: Ἐχεις ἀνέβει, σ' ἀψηλὸ καιπαναριό;

ΣΤΑΜΟΣ — Ὅχι, γιατί;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Γιατί θάβλεπες τοῦς ἀνθρώπους σὰν μερμήγκια. Συλλογίσου! Πόσους νὰν τοῦς βλέπῃ, τάχα, ὁ Θεός, ἀπὸ κεί πάνω; Ἀφοῦ δὲ σὲ συλλογίζεται ὁ ἀργολάβος ποῦ δὲν εἶνε οὔτε μιὰ πιθαμὴ ψηλότερ' ἀπὸ σένα, γιατί θὰ σὲ συλλογιστῇ ὁ Θεός;... Πιὲ τὸ κρασί σου! Μὲ δαῦτο μεθᾶνε, τοῦς δραγάτες τὰ παληόπαιδα και κλέβουν τὰ σταφύλια. Πίνε! [πίνουν].

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ, ΑΧΙΑΛΕΑΣ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [βλέπει ποῦ μπαίνει ὁ Ἀχιλλέας]. — Χίλια χρόνια θὰ ζήσης ξόβεργα! Ἀπάνου στὸ λόγο, ἐφθασες...

ΑΧΙΑΛΕΑΣ, [μπαίνει χαροπός. Φορεῖ πουκάμισο, ποῦ πλησιάζει πρὸς τὸ κόκκινο]. — Γιὰ χαρὰ, λεβέντες! Καλησπέρα, Στάμο! Σταῦρο, καλησπέρα!

ΣΤΑΥΡΟΣ, ΣΤΑΜΟΣ — Καλησπέρα.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [τοῦ δείχνει κάθισμα]. — Λίγο ἀκόμα και θάβγαν' ἡ ἀπόφαση «ἐρήμη». Ὁ κύρ εἰσαγγελέας, ἀπὸ δῶ, ἐπιμένει γιὰ πάνου ἀπὸ μισή.

ΑΧΙΑΛΕΑΣ, [ζωηρά]. — Κερνάω ἕνα βαρέλι ἀπόψε! Ἀπόψε τῶχω γῶ τὸ πρόσταγμα! Μοῦ γέλασε γιὰ τὰ καλά, ἡ μαστρογαλαστοῦ ἡ τύχη μου. Μιὰ ντουφεκιὰ δυὸ λαγούς! [Πλησιάζει τὸ Σταῦρο]. Τῇ φωνά σου, κύρ Σταῦρο! [ἀνάβει τὸ τουγάρο του]. Εὐχαριστῶ!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Γιὰ μίλα, τὸ λοιπὸν! Ποῦ τὴν τὴν ἀπάντησες τὴν Τύχη;

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Στὸ δρόμο, τὴ θεόστραβη! [Πρὸς τὸ Σταῦρο]. Κύρ Σταῦρο μοῦ παραδίνεις αὔριο τ' ἄρματα τῆς ὑπηρεσίας. Ἐκεῖ ποῦ εἶσαι ἐρχουμαι. Δὲν ξέρω μοναχά, ἀν ἔρχεσαι και σὺ, ἐκεῖ ποῦ ἦτανε ἡ ἀφεντιά σου.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Μετὰ χαρᾶς σου, παλληκαρῶ μου! Φτάνει νὰ ξέρω ποῖος προσταζέει.

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Τ' ἀφεντικό.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Ὁ ἴδιος;

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Ναί. Ὁ ἴδιος.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Μωρὲ ἡ τὴ τύχη σκορπαί, ἀπόψε, τις καλωσύνες της σὰ μεθυσμένη!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [γνέφοντας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Σταῦρου]. — Καὶ καλά: Πὼς τοῦθε, δηλαδή, ἔσο' ἄξια ν' ἀλλάξῃ τὸ ὑπουργεῖο;

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Ἡ γυναῖκα του. Μ' ἐγνώρισε ἔτσι στὴν τύχη, προχτές. Γεῖα σου, μοῦ λέει. Εἶσ' ἕνα ὄμορφο και ἄξιο παλληκαρί! Ἀξίζεις νὰ πᾶς και παραπάνω! Τὰ εἶπανε, ὡς φαίνεται, μὲ τὸν ἀντρα της κι' ἀπόψε μοῦ παράγγειλε τ' ἀφεντικό—δὲν πᾶνε δυὸ ὄρες—πὼς πάω στὸ ποδάρι τοῦ Σταῦρου.

ΣΤΑΜΟΣ — Καλά; Κι' ὁ κύρ Σταῦρος;

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Δὲν ξέρω τίποτ' ἄλλο!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Σταῦρο, ὑπομονή! Ἐτοῦτα εἶν' τ' ἀνέλπιστα. Λίγο ἀκόμη και θ' ἀκούσωμε πὼς γένηκε κανένας και Ὑπουργός, γιατί ἔχε στὴ μύτη του ὄμορφο καλλο, ποῦ λίγωνε τις φρόνιμες κυράδες, μὲ τις μυγιάγγιχτες καρδιές!...

ΜΑΧΑΛΙΟΣ, [πρὸς τὸ Σταῦρο]. — Ὑπομονή! Γι' ἀπόψε εἶσ' ἀκόμα στὰ πράματα... Κι' ὕστερα δὲ χαθῆκαν οἱ δουλειές! [Πρὸς τὸν Ἀχιλλέα]. Καὶ στὴν ἀγάπη τυχερὸς και σ' ἄλλα! Κάτσε, κύρ προῖσταμέν' ἀπὸ αὔριο, ἡ δὲ μὰς καταδέχεσαι; Ἄν και καλά οὔτ' ἀπὸ αὔριο δὲν εἶσαι προῖσταμένος γιατί ξημερώνει γιορτῇ—δουλειὰ δὲν ἔχει! [Ὁ Ἀχιλλέας κάθεται]. Δῶ πέρα ἔχουμε ἄλλες χαρές. Θὰ κολυμπήσῃ βουβάλι στὸ κρασί ἀπόψε.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ναί. Ἀρραβωνιάστηκε τοῦ λόγου του...

ΑΧΙΑΛΕΑΣ, [πρὸς τὸν Μιχαλιό]. — Ἀλήθεια; Δὲ σ' ἔχα γιὰ τέτοιες νοστιμιές! Μῶρ' τί εἶν' ἔτσι; ἀπόψε! Γιὰ μίλα, τὸ λοιπὸν, μὲ ποῖαν; [Συνεχίζουν χαμηλά].

ΣΤΑΜΟΣ — Πὼς νὰν τὸ κάνῃ αὐτὸ τ' ἀφεντικό! Εἶχατε τίποτες λογαριασμούς μαζί; Ἀκοῦς ἐκεῖ; [σὺν]. Κι' ἀφήνει τὴ δουλειὰ στὰ χέρια τοῦ παληόπαιδου!

ΣΤΑΥΡΟΣ, [χτυπάει τὴ γροθιά του]. — Νὰ πὼς πληρώνει ὁ ἀργολάβος! Αὐτῇ νὰ ἡ δικαιοσύνη ποῦ μοῦβλεγες! Νὰ πὼς πληρωνόμαστε! Πὲς ἄλλα λόγια! Πιὲ κρασί! [Χτυπάει γιὰ νὰ προσταξῇ]. ποῦσαι; κρασί! [Ὁ Πεφάνης παίρνει τὴ μισή και πάει νὰ φέρῃ]. Καὶ χρυσάφι νᾶτανε γεμάτα τὰ βαρέλια, τόσο δὲ θ' ἄξιζαν.

ΣΤΑΜΟΣ — Ἄλλο νὰ μὴν πιούμε! Ἐοῦ τὸ παρακάνεις. Θὰν τάχῃς ἀσκημα μὲ τὴ γυναῖκα σου. Ἐμένανε — πάει! — θὰ μὲ χωρίσῃ ἡ Παγῶνα...

ΑΧΙΑΛΕΑΣ, [πρὸς τὸ Μιχαλιό]. — Τί μοῦ λὲς! [Πρὸς τὸν Πεφάνη, ὁ ὁποῖος γύρισε κι' ἔφερε τὸ κρασί στὸ Σταῦρο]. Φέρε κρασί!... [Πρὸς τὸν Μιχαλιό]. Μὴν κάνῃς τέτοιο πράμα, πρὶν νὰ ξετάσης τὸ κεφάλι σου καλά! Φυλάξου ἀπὸ παντρεία!

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τί θέλεις νὰ μου πῆς;

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Θέλω νὰ σου πῶ, κοροῖδό μου, πὼς εἶνε μερικά κεφάλια, ποῦ μοιάζουνε τὴ Γῆς

τὴν καρπερή. Δὲν προκάνουν ν' ἀκουμπήσουνε ἀπάνου τους τὰ στέφανα και πιάουν μονομιάς. Ριζώνουνε και ξεφυτρώνουνε ἀγριοχαρουπιές. Καὶ—ξέρεις παλληκαρῶ μου! — δὲν εἶνε διόλου νόστιμο νὰ περπατᾶς μὲ τέτοια δέντρα στὸ κεφάλι σου.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ἐχεις μιὰ γλώσσα...

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Καὶ δὲν τὴν ἔχω νὰ καλογερεῖ, πὶσ' ἀπ' τὰ δόντια μου.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Δὲν ἔχεις δίκιο. Εἶνε και κατὰ τις γυναῖκες.

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Κολοκυνθάκια! Εἶνε κόττες ὄλες, πέρα—πέρα!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Κόττες γιὰ μερικούς και γεράκια γιὰ κᾶτι ἄλλους.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Μ' ἀρέσει αὐτὸς ὁ λόγος, Ἀριστείδη! Κόττες γιὰ μερικούς και γεράκια γιὰ κᾶτι ἄλλους! [Πρὸς τὸ Στάμο]. Πιὲ τὸ κρασί σου, Στάμο!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Τί ψέματα!

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Δὲ βαρούσαι! Γυναῖκες! Ἐμέναν' ἔτσι μοῦρχεται νὰ κατασκευάσω, δηλαδή, ἕνα καρτοσακὶ διότροπο. Νὰ ζέψω δυὸ ξανθομαλλοῦσες, νὰν τις βαρῶ μ' ἕν' ἀσημένιο καμουτὶ νὰ μὲ παγαίνουνε περίπατο!... Τίποτες ἄλλο!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Αὐτὸ θὰ πῆ νᾶναι κανένας ὄμορφος! Τί νὰ σου κάνω! Σάπῃσε τὸ δοκάρι στὴν κορφή τοῦ σπιτιοῦ μας! Κατακαυμένε ἀνθρωπε! Κατακαυμένα νειάτα! Δὲν τὰ χάρηκα! Ὅς ποῦ νὰ μῶ στὸ νόημα μοῦ τῶχαν κόψη δρόμο!...

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [πρὸς τὸν Ἀχιλλέα]. — Καλὰ εἶνε αὐτὰ ποῦ εἶπες. Μὰ δὲν μπορεῖς νὰν τ' ἀρηθῆς πὼς εἶνε και πιστὲς γυναῖκες.

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Ναί εἶνε και κᾶτι πιστὲς, σὰ γάττες.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τὰ παραλές! Ξέρω πολλὲς ποῦ πέθαναν ἀπὸ ἀγάπη. Ἀπ' τῆς ἀγάπης τὸν καιμῶ. Καί, καλὴ ὥρα, ἡ Ἀγνούλα τῆς κυρᾶ Φρόσως. [πρὸς τὸ Σταῦρο]. Κύρ Σταῦρο, ψέματα πὼς γιὰ σένα, ἐδῶ και τρία χρόνια, πέθανε τῆς κυρᾶ Φρόσως ἡ Ἀγνούλα, τὴν ἴδια ἡμέρα, κιόλας, ποῦ στεφανώθηκες, στὸν αἰ-Λεφτέρη, τὴν γυναῖκα σου;

ΣΤΑΥΡΟΣ, [μὲ δυνατὲς φωνές]. — Πὼς μπορεῖτε και λέτε τέτοιο πράμα;... Ὅχι! Δὲν πέθανε γιὰ μένα! Δὲν ξέρω ἀν πέθανε γιὰ μένα! Δὲν ξέρω κανένας νᾶπαθε γιὰ μένα! Κανένας δὲν πεθαίνει γιὰ τὸν ἄλλον!... Τί ξέρει ὁ κόσμος ποῦ λέει τέτοιο πράμα;

[Μικρὴ παύση]

[Οἱ ἀνθρωποι, ποῦ κάθονται στὰ τραπέζια τοῦ βᾶθους γελοῦνε].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Μὲ συμπιθῆς, κύρ Σταῦρο...

ΑΧΙΑΛΕΑΣ — Δὲ σᾶς τῶλεγα; Ἡῦρες και γυναῖκες νὰ σοῦ πεθαίνουν κιόλας, ἀπ' ἀγάπη!.. Ξέρουν νὰ πέφτουνε μονάχα διου γυαλις, σὰν

τις σιταρήθρες στον καθρέφτη. Νά κάνουνε ζες μετάνοιες στην εκκλησιά, κι' ανάποδες στο σπίτι. Πρὸ πάντων κάτι μυρουδιάτες που κάνουν το θεοσεβούμενο, σὲ τέτοιον τρόπο, π' ἂν ἦτανε νά βλέπη μοναχὰ τ' ἀπόξω ὁ Θεός, θὰ γιόμιζ' ὁ Παράδεισος ἀπὸ τίς μυρουδιές τους! Κάν' δουλειά σου!... Στὴν ὑγεία μας! [πίνουν].

[Οἱ ἄνθρωποι στὸ βάθος φεύγουν].

ΣΤΑΜΟΣ, [πρὸς τὸ Σταύρο]. — Ἐγὼ θὰ πάω. Ἐλα νὰ πᾶμε! Μιὰ χάρη θὰ μοῦ κάνεις νὰ μὴ στεναχωριέσαι. Ἄν σ' ἔπαρε τ' ἀφεντικὸ τί ἔχεις νὰ σὲ νοιάσῃ; Ἐχεις χέρια καὶ μυαλό, γερά. Παιδιά σκυλλιά δὲν ἔχεις, δόξα σοι ὁ Θεός. Μιὰ γυναῖκα μάλαμα... καὶ τὸ ξερὸ κορμί σου. Σοῦ φαίνεται κάπως βαρὺ ἀπόψε; Τράβα στὸ σπιτάκι σου. Ξαπλώσου στὸ καθάριο κρεββατάκι σου. Πέσε στὴν ἀγκαλιά τῆς γυναικούλας σου. Εἶνε σὰ λιμάνι, ποὺ δὲν τὸ πιάνει ὁ ἀγέρας ὁ κόρφος τῆς γυναίκας μας. Θὰ σ' ἀγκαλιάσῃ μὲ τὰ χέρια της, θὰ σὲ φιλήσῃ, θὰ σὲ χαϊδέψῃ καὶ τὴν ἀγγή, πρῶτ' ἀπὸ τὸ ξυπνήσῃς ἀλαφρὸς, σὰν τὸ πουλί! Τράβα! Οἱ γυναῖκες ἔχουνε τὸν τρόπο νὰ μᾶς κάνουνε ν' ἀλημονάμε τὰ βάσανα. Σήκω! Μὴ χασομεράς!...

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ὅχι! Θὰ κάτσω λίγο ἀκόμα. Θέλω νὰ πῶ λιγάκι.

ΣΤΑΜΟΣ — Τότες καλὴ νύχτα. Ἐγὼ θὰ φύγω. Ἐμπήκαμε γιὰ ἓνα κρασί καὶ μείναμε νὰ ξεκαλοκαιριάσουμ' ἐδῶ μέσα. Δὲν μπορῶ νὰ κάτσω περισσότερο. Θέλεις νὰ μὲ χωρίσῃς ἀπ' τὴν Παγώνα, δηλαδή; Ἐκεῖνη θά'νε, τώρα, πῶς ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ θὰ μὲ περιμένῃ. Ξέρεis, μοῦ φυλάει κρασοῦλι, γιὰ νὰ μ' ἀνοίξῃ, μὲ τὰ χέρια της, τὴν πόρτα... Ἐλα, θάρθῃς;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ὅχι.

ΣΤΑΜΟΣ — Καληνύχτα, τὸ λοιπὸν. [πρὸς τοὺς ἄλλους] Μαστόροι, καληνύχτα!

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Τί; Γιὰ τὸ σπίτι, γείτονα; Στάσου νὰ πᾶμε...

ΑΧΙΛΛΕΑΣ, [πρὸς τὸν Ἀριστείδη]. — Τί; Σὰν τὴ γελάδα, δηλαδή; Ἀπάνου στὸ καλλίτερό μᾶς δίνεις τὴν κλωτσιά;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Ἐσεῖς μπορεῖτε νὰ καθίσετε. Γιὰ μὲναν' εἶνε ὄρα. Δὲν εἶμαστε στὰ ἴδια χρόνια.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τὸ γινάτι σου, ἄς εἶν' καλά. Ἐλα νὰ πιούμ' ἐτοῦτο καὶ πᾶς.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ, [παίρνει τὸ ποτήρι καθὼς κι' οἱ ἄλλοι]. — Καλὰ στέφανα, τὸ λοιπὸν, [πρὸς τὸν Ἀχιλλέα]. Καὶ στὰ δικὰ σου, καὶ σιδεροκέφαλος, κῆρ προστάμεν' ἀπὸ αὔριο!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Εὐχαριστῶ. Ὅσο γιὰ τὰ δικὰ μου σοῦ λέω πὼς μοῦρχειται στενάχωρο αὐτὸ τὸ ρούχο.

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ — Καληνύχτα! Πᾶμε, γείτονα! Οἱ ἄλλοι — Καληνύχτα!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι.
Τὸ δαχτυλιδάκι σου.
Κόκκινο σὰν τὸ μερτζάνι.
Εἶνε τ' ἀχειλάκι σου.

[τελειώνοντας πρὸς τὸν Μιχαλίω].

Σήμερα τὸ πρωὶ μοῦ λέει μιὰ γελάδα, ποὺ μοῦκανε τὸ σοβαρὸ (γιὰ δυὸ ὄρες): Ἄν πεθάνω ἀγάπη μου; Θάρθω στὸ λείψανο, περισσότεράκι μου! Τόσο μοναχά; Τί; τὸν ἔχεις λίγο τόσο δρόμο;...

ΣΤΑΥΡΟΣ — Κρασί! Φέρε μου κρασί!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Ἐλα δῶ: Πές μας ἐκεῖνη τὴν ἱστορία, ποὺ λές γιὰ τὸ κρασί, γιατί βλέπω καὶ κατρακυλᾶνε, σὰ βότσαλα οἱ μισές!

ΠΕΦΑΝΗΣ — Νυστάζω.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Νά ξενοσταῖξῃς!

ΠΕΦΑΝΗΣ — Ἀφοῦ διατάζετε θὰν τὸ περάσω στὸ λογαριασμό!... Μιὰ φορὰ, λοιπόν, ὁ Θεός ἦταν' ἀνεργός. Λέει, τὸ λοιπὸν: Τί νὰ κάνω! τί νὰ κάνω! Ἄς κάνω τὸν κόσμον, νὰ γελᾶσω. Ἐκαμε λοιπὸν τὸν κόσμον, (ποὺ, ἔτσι νὰ ποῦμε, στὸ χέρι του ἦτανε καὶ νὰ μὴν τὸν κάνῃ). Ὁ διάλογος (ποὺ τὴν εὐχή του νᾶχομε) συναίξει, τότες, ὅλα τὰ ζωντανὰ καὶ λέει: Ζωντόβολα! Δὲν ἔχετε λιγάκι ντροπῆς ἀπάνου σας, μόνο καθόσαστε, κοροῦδα, καὶ σὰς γελᾶει ὁ Θεός; Γιατί, κῆρ διάολε, τοῦ λένε τότες τὰ ζωντανά. Νά — λέει — ποῦ εἶνε τ' ἀμπέλι ποὺ σὰς ἔφτιασε; Καὶ τ' εἶνε κείνο τ' ἀμπέλι; Ξαναλένε τὰ ζωντανά. Νά: Εἶνε κλῆμα δῶ κλῆμα κεί σταφύλι δροσόχνουδο κρέμετ' ἀπὸ τὸ κάθε κλῆμα, π' ἄμα τὸ στήψῃς βγάζει αἷμα γλυκόπιωτο καὶ μυρουδάτο, ποὺ ἂν τὸ πῆ κανένας ὅτι καὶ νᾶναι γίνεται θεός. Ὅλα τὰ ζωντανὰ γελᾶσανε καὶ κοροῦδῆσανε τὸ διάολο. Μονάχα ὁ πετεινὸς καὶ τὸ γουροῦνι (τιμὴ στὰ μούτσουνα σας) τὸ δέσανε στὸ ψηλὸ μαντήλι. Τὴν ἄλλη μέρα συναῖξ' ὁ Θεός τὰ ζῶα, νὰν τὰ ῥωτήσῃ, ἂν τοὺς ἀρέσῃ ὁ κόσμος. Ὅλα μαζευτήκανε στὸν οὐρανὸ. Μονάχα ὁ πετεινὸς καὶ τὸ γουροῦνι (τιμὴ στὰ μούτσουνα σας) πάλι, δπως εἶπα πρὶν) καθόντουσαν, κοντὰ — κοντὰ, σὰν νᾶσαντε ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἐπαρχία, ἐκεῖ σὲ μίαν ἄκρη. Βρὲ σεῖς — τοὺς φώναξ' ὁ Θεός — τί καθώσαστε κεί χάμω καὶ κάνετε τὸ θυμωμένο; Δὲ σὰς ἀρέσει αὐτὸς ὁ κόσμος ἔσας τῶν δυὸ; Ὅχι, λένε, κἀνετ' ἀμπέλι νᾶνε κάπως σωστός. Τότες ἐγέλασ' ὁ Θεός, κάτου ἀπ' τὰ μουστάκια του, ἐχάιδεψε τὰ γένηια του καὶ εἶπε. Θὰν τὸ κάνω καὶ τ' ἀμπέλι! Ὅποιος δὲν πίνει ἄμωσ νᾶχῃ τὴν κατάρα μου. Κι' ὅποιος τὸ παραπίνει, τὸ ἔρημο, νᾶχῃ ἔσένανε, κῆρ πετεινὸς μου, τὸ μυαλό, καὶ σένανε τὰ φυσικά, γουροῦνι μου, (πάλι τιμὴ στὰ μούτσουνα σας).

(Ὁ Ἀχιλλέας κι' ὁ Μιχαλῖος γελᾶνε).

[Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Περφάνης φεύγει μὲ χασομούρητ'. Πηγαίνει πρὸς τὸ βάθος, κάθεται σ' ἓνα κάθισμά].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Γιὰ δαῦτο, λέω νὰ πάω μὴν τύχη, δηλαδή, καὶ κάνω τὸ μυαλό τοῦ πετεινοῦ, ἀπόψε. Εἶνε κι' ἡ πρώτη, βλέπεις, ἡ βραδεία ποὺ δώσαμε λόγο ν' ἀνταμώσουμε, μὲ τὴ δική μου καὶ θὰ μὲ περιμένῃ. [Ὁ Περφάνης χασομουριέται καὶ σιγά-σιγά ἀποκοιμᾶται στὸ κάθισμά του].

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Τώρα θὰ φύγομε, μαζί.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Σταθῆτε ν' ἀκούσετε μιὰ ἄλλην ἱστορία, νὰ γελᾶσετε. Ἀπόψε πρέπει νὰ γελᾶσομ' ὅσο δὲ γελᾶσαμε ποτές!

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Γιὰ λέγε, κῆρ Σταύρο!

ΣΤΑΥΡΟΣ — Μὰ εἶνε μιὰ ἱστορία νὰ πεθάνῃ, κανένας, ἀπ' τὰ γέλια! Μιὰ φορὰ εἶχ' ἓνας ἓνα περιβόλι. Στὴ μέση τὸ περιβόλι εἶχε μιὰ γαρουφαλιά, ποὺ σὰν κ' ἐκεῖνη ἄλλη δὲν ἦτανε στὸν κόσμον! Καὶ εἶχε ἡ γαρουφαλιά ἓνα μοναχὸ γαρύφαλο! Ἐνα μοναχὸ! Πάγος καὶ χιονιὰ τὰ εἶχε κάψῃ ὅλα τὰ γαρύφαλα κι' εἶχε μελὴν ἐκεῖνο μοναχὸ! Μὰ εἶνε νὰ πεθάνῃ κανένας ἀπ' τὰ γέλια! [γελᾶει νευρικά]. Τάχε καμάρι ὁ ἀφέντης του, τ' ἀγάπαγε περισσότερο κι' ἀπὸ γυναῖκα, κι' ἀπὸ παιδὶ κι' ἀπὸ γλυκὸ κρασί, κι' ἀπὸ χρυσάφι κι' ἀπὸ δόξα, ἀπ' ὅτι εἶνε καλλίτερο στὸν κόσμον!... Δὲν εἶν' ἀστείον; Πέστε μου;... Θέλετε νὰ μάθετε, τώρα, τί ἀπογίνηκε;... Σ' ὕπνον κακὸν ἀποκοιμήθηκε κείνος ποὺ τάχε. [δυνατὰ] Κλέφτης! Κλέφτης, ἐμπήκε στὸ περιβόλι! Τὸ θέρησε καὶ πᾶει! Ἐξύπνησε καμιά φορὰ. Ἐξύπνησε καὶ πῆρε τὰ βουνὰ νὰ βοῆ τὸν κλέφτη! Ἄχ, νὰν τὸν ἐπιᾶνε — συλλογιζότανε — νὰ βᾶψω γαρουφαλλῆς τις θάλασσες, γαρουφαλλιά καὶ τὰ ποτάμια, μὲ τὸ αἷμα του!

[Μικρὴ παύση]

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τὸν βρῆκε, τέλος πάντων;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ναι. Τὸν βρῆκε σ' ἓνα μέρος! Τὸν κατάλαβε ἀπὸ τὰ φοβισμένα μάτια, ἀπ' τὸ κορμὶ του πῶτρουμε! Κλέφτη, τοῦ λέει, κλέφτη! Ποῦ εἶνε τὸ γαρύφαλο; Τάχε πετάξῃ σ' ἓν' αὐλάκι, ποῦρχει μαῦρο βούρκο. Κλέφτη, τοῦ λέει, σὲ ξέρω! Δὲ θὰ φύγῃς ἀπὸ δῶ, ἂν δὲ μοῦ τὸ πληρώσῃς ὅτι μῶκλεψες, ὅσο τ' ἀξίζει!... Μὰ δὲν εἶνε νὰ πεθάνῃ κανένας ἀπ' τὰ γέλια; [γελᾶει νευρικά].

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τελείωσε;

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ναι. Τελείωσε. Δὲν ἦτανε γιὰ γέλια;

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Πολὺς καυγᾶς γιὰ ἓνα ψωρογαρούφαλλο! Ὑστερα μοῦ φαίνεται πὼς τελειώνει, ἄσκημα.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Θὰν τῆνε διορθώσω, λιγάκι, ἐκεῖ στὸ τέλος.

ΜΙΧΑΛΙΟΣ, [στὸν Ἀχιλλέα]. — Ἐγὼ θὰ πάω. Γιατί μὲ περιμένει. [Σιγά]. Τὸ παραρούφηξ' ὁ κῆρ Σταύρος... Δὲ μιλάς;

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Ναι. Νὰ πιούμ' αὐτὸ καὶ πᾶς. Στὴν ὑγεία τῆς Μέλπως!

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Στὴν ὑγεία σου!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Νά σε φιλήσω!

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Τί ἔπαθες;

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Τίποτα. Εἶνε ποὺ χαίρομαι π' ἀρραβωνιάστηκες. [Τὸν φιλεῖ] Καληνύχτα!

ΜΙΧΑΛΙΟΣ — Καληνύχτα! Σιδεροκέφαλος! Κῆρ Ἀχιλλέα θὰ σὲ λέμε τώρα; [Φεύγοντας κутτάζει τὸν Περφάνη ποὺ κοιμάται]. Ἡ γαλιάντρα μας κοιμήθηκε! [Κλίνει τὸ μάτι πονηρὰ]. Βάλ' του κανένα τυροφάνι... [Φεύγει γελαστός].

ΣΤΑΥΡΟΣ, [Κυττάζει γύρω του πηγαίνει πρὸς τὴ λάμπα. Πρὸς τὸν Ἀχιλλέα]. Κατάλαβες ποιὸς εἶνε ὁ κλέφτης; [Χαμηλώνει τὸ φῶς].

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Ναι.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Κατάλαβες γιατί χαμήλωσα τὸ φῶς!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Ναι.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ἐλα λοιπόν! [Βγάζει τὸ μαχαίρι του. [Ζυγιάζει τὸ μάτι του].

ΑΧΙΛΛΕΑΣ — Μισὴ ὄρ' ἀκόμα κι' ἓνα κρασί.

ΣΤΑΥΡΟΣ — Ὅχι.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ, [βγάζει τὸ μαχαίρι του]. — Σκέψου τὴ ζωὴ σου, τὰ νειάτα καὶ τὴν ὁμορφιά μου.

ΣΤΑΥΡΟΣ, [προχωρεῖ ἓνα-δυὸ βήματα]. — Γι' αὐτὸ χαμήλωσα τὸ φῶς! Μὰ σὰν δὲν ἔχεις καλληκαριά ποὺ νὰ ταιριάξῃ στὴν ὁμορφιά σου, ἡ ὁμορφιά σου δὲ φελάει!

ΑΧΙΛΛΕΑΣ, [δερμώντας κατ' ἐπάνω του]. — Μ' ἀγχιξες κεί ποὺ μὲ πονάει! [ἀγκαλιάζονται καὶ χτυποῦνται].

ΑΧΙΛΛΕΑΣ, [πέφτει]. — Τὰ νειάτα μου! [πεθαίνει].

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ, [γλιστροῦσε πρὸς τὴν πόρτα, κρατῶντας τὴν ἀριστερὴ μεριά, κάτου ἀπ' τὴν καρδιά. Μορφάζει μορφασμὸ πόνου].

ΠΕΦΑΝΗΣ, [ξυπνᾶνε κι' ἀνακαθίζεται]. — Παράξενα ὄνειρατα ποὺ βλέπει καμιά φορὰ κανένας! ὁ Σταύρος φεύγει!

ΑΥΛΑΙΑ [τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές] ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὰ δημοτικά τραγούδια

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ — Είδατε την ωραία ανθολογίαν των δημοτικών τραγουδιών, που μάς έδωκεν ο κ. Άγις Θέρος;

Ο κ. ΑΣΟΦΟΣ — Βεβαίως την είδα. Γνωρίζετε την αδυναμίαν μου διά τας πρωτογενείς μορφάς της τέχνης και διά κάθε τι που ομοιάζει με αυτάς. Μία τέχνη παραπολύ τελειοποιημένη μου φαίνεται πάντα πως μυρίζει άλιγην μούχλαν, έκτός όταν ή τελειότης της φθάνει εις τοιούτον βαθμόν, ώστε να δίδη την εντύπωσιν του πρωτογενούς. Όπως π. χ. ή Έλληνική τέχνη.

Ο ΜΑΘ. — Άνεξαρκήτως όλων αυτών, τὰ δημοτικά μας τραγούδια πάλλονται από μίαν ψυχήν, γεμάτην φηαιότητος. Ο έρωσ, ή στοργή, ή πατρίς, ή θάνατος εκλείσιν εκεί μέσα τους βαθύτερους στεναγμούς των. Και ή ψυχή αυτή είναι ή αιώνια έλληνική ψυχή.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Όμιλείτε με πολλήν ρητορικήν διά μίαν ποίησιν έξόχως πλαστικήν. Προσπαθήσατε να δαμάσσετε την όρμήν σας.

Ο ΜΑΘ. — Θέλω να ειπώ ότι οι Έλληνες ποιηται πρέπει να μελετήσουν βαθύτατα την ποίησιν αυτήν, διά να σχετισθούν με την έθνικήν ψυχήν και να γίνουν άληθινοί έθνικοί ποιηται.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δέν υπάρχει κανένα πρέπει διά τον ποιητήν, διότι κάθε καλλιτέχνης άληθινός εύρίσκειται έπάνω από όλα τὰ πρέπει. Δι' αυτό βδελύσσομαι την κριτικήν, ή όποια έρχεται να διδάξη τὰ πρόποντα εις την τέχνην και να δείξη πως έπρεπε να είναι ένα έργον διά να γίνη καλλίτερον από ό, τι είναι. Η κριτική αυτή, όταν δέν είναι αυθάδεια, είναι άπλούστατα άφέλεια. Όποσδήποτε πάντοτε είναι ένα περιττόν πράγμα.

Ο ΜΑΘ. — Και όμως συχνά μια φωτισμένη και εύσυνειδήτος κριτική γίνεται διδάσκαλος και όδηγός της τέχνης.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ποτέ. Η τέχνη υπήρξε πάντοτε ό διδάσκαλος και ό δημιουργός της κριτικής. Σβύσατε την τέχνην και ή κριτική θάποσάνη μόνη της. Είπατε περί φωτισμένης κριτικής. Άλλά ή κριτική, και όταν είναι άκόμη φωτισμένη, είναι έτερόφωτος, δανειζομένη τό φώς της από την τέχνην, όπως ή Σελήνη από τον Ήλιον. Είπατε περί εύσυνειδήτου κριτικής. Άλλά ποίαν αξίαν έχει ή εύσυνειδήσια απέναντι της τέχνης; Η κριτική ενός μπακαλή, ό όποιος με όλας τας εύσυνειδησίας του κόσμου, θά εύρισκεν έλαττώματα εις τον Έρμην του Πραξιτέλους, δέν θά έπαυε ποτέ να είναι κριτική του τουλουμούδ. Και διά να μήν πολυλογώ, ποία κριτική σας παρακαλώ έγινεν όδηγός των νέων Όμηριδών, τους όποιους θαυμάζετε; Πρώτα έρχονται οι Όμηροι και έπειτα οι Ζωίλοι.

Ο ΜΑΘ. — Όστε νομίζετε ότι οι ποιηται μας δέν έχουν καμίαν ύποχρέωσιν να μελετήσουν τὰ δημοτικά τραγούδια της φυλής των;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Είναι ελεύθεροι να κάμουν ό, τι θέλουν. Και άκριβώς επειδή είναι ελεύθεροι, υποθέτω ότι τό ένστικτόν τους θά τους φέρη προς αυτά, όπως φέρνει την μέλισσαν προς τὰ άρωμα και εύχημα άνθη. Κανείς όμως δέν λέγει εις την μέλισσαν: «Κάθισε έπάνω εις αυτό τό λουλούδι». Πηγαίνει μόνη της και βυζαίνει τό μέλι του.

Ο ΜΑΘ. — Και όμως δέν θά πιστεύσω ποτέ ότι οι

Έλληνες ποιηται έβύζαζαν τό μέλι των έλληνικών λουλουδιών, εάν δέν ιδώ μίαν άληθινά έθνικήν ποίησιν.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πώς θά την καταλάβετε ότι είναι έθνική;

Ο ΜΑΘ. — Όταν ομοιάση με τὰ αυτόματα αυτά προϊόντα της έθνικής ψυχής.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Τό πιστεύετε;

Ο ΜΑΘ. — Τό πιστεύω.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Λυπούμαι ότι δέν έχω πρόχειρα εκατόν ποιήματα, που έχουν όλος τας έξωτερικάς ομοιότητας με τὰ προϊόντα που αναφέρατε, και τὰ όποια δέν είναι ούτε έθνικά ούτε άρωα. Η μάλλον δέν είναι έθνικά διά τον άπλούστατον λόγον ότι δέν είναι άρωα. Ο Κρυστάλλης υπήρξεν ένας. Και ό Παλαμάς των «Καυμών της Λιμνοθάλασσας» άλλος ένας. Τωσ να ύπάρχη κανένας τρίτος.

Ο ΜΑΘ. — Και όμως νομίζω ότι παραγνωρίζετε μίαν μεγάλην παραγωγήν, πεζήν και έμμετρον, κατά τὰ τελευταία χρόνια, ή όποια άπορρέει από την έλληνικήν ζωήν.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Γνωρίζω μίαν ψευτοβουκολικήν παραγωγήν, ή όποία μου ένθυμίζει πάντα την Παρισινήν, που έστέκετο ντυμένη βλάχικα εις την θύραν του έλληνικού περιττέρου της Εκθέσεως. Από τους έθνικούς αυτούς συγγραφείς και ποιητάς προτιμώ μερικούς άλλους, οι όποιοι χωρίς να φορούν βλάχικα, όμιλούν έλληνικά.

Ο ΜΑΘ. — Άλλά ποίον είναι λοιπόν τότε τό γνώριμα της έθνικής τέχνης; Μ' εκάματε να μήν έννοώ τίποτε.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Κάθε άληθινή τέχνη είναι έθνική. Αυτό μόνον. Ο άληθινός καλλιτέχνης είναι αδύνατον να μήν άποδώση εις τό έργον του τό φώς, τό όποιον προσδέχεται από τον ούρανόν της πατρίδος του. Και μάλιστα όταν ό ούρανός αυτός είναι ό Έλληνικός.

Ο ΜΑΘ. — Δέν διαβάζομεν λοιπόν όλίγα τραγούδια; Υποθέτω ότι θά είμεθα πλέον κερδοσήμενοι παρά από την συζήτησιν μας.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Διαβάζομεν. Έγώ τὰ εδιάβασα προχθές, ως αντίφάρμακον των έλληνικών προσφωνήσεων της έπετηρίδος του κ. Κόντου, οι όποιοι δέν ήσαν καθόλου έλληνικά. Είμαι πρόθυμος όμως να τὰ ξαναδιαβάσω και μίαν και χιλίας φορές. Λυπούμαι μόνον ότι δέν είναι μαζί με ό κ. Μιστριώτης.

Ο ΜΑΘ. — Διατί;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Διά να μάθη Έλληνικά.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

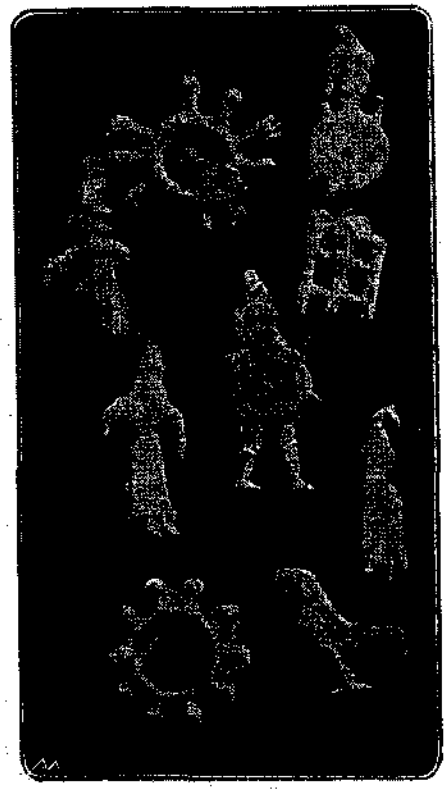
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Αί άνασκαφαι της Σπάρτης

Συνεπληρώθη ήδη ό αρχαιολογικός θρίαμβος της τελευταίας τριετίας, τον όποιον κατήγαγεν ή έν Αθήναις Άγγλική αρχαιολογική σχολή παρά τον Εύρώταν. Ο ναός της Ορθείας Αρτέμιδος, περί της ανακαλύψεως του όποιου τόσος λόγος έσχάτως ελχε γίνη, άνεκαλύφθη τελείως, ως και τὰ περίεξ αυτού και έληξαν αι εκεί άνασκαφαι της Σχολής πρό εικοσαήμερον.

Τα εθρήματα τὰ όποια έφερον εις φώς ή άνασκαφή αυτή είνε ποικίλα, πλείστα δε νέα όλος και ιδιότυπα. Ίδου λεπτομερής στατιστική των εθρημάτων τούτων: Άνευρέθησαν 70,000 μολύβδινα όμοιώματα της

λατρευομένης θεάς, άλλων θεών, όπλιτών Σπαρτιατών, τοξοτών, Σφριγγών, Κενταύρων, Γοργόνων, όμοιώματα στεφανών, κλαδών, πορτών, κατοπτρών και πάντων σχεδόν των ειδών του γυναικείου καλλωπισμού. Έκ των χιλιάδων τούτων άπεικονίσεων έχομεν 500 τοιλάχιστον διαφόρους τύπους, οι όποιοι μόνοι διά την ιστορίαν της τέχνης και της θρησκείας άποτελούν πλουσιώτατον υλικόν 15,000 τεμάχια προσωπίδων, αι όποια ύπάγονται εις εκατοντάδας τύπων, διδασκόντων την άπέραντον γονιμότητα της αντίληψεως των αρχαίων προς δημιουργίαν γελοιογραφικών τύπων, 10,000 πύ-

Μολύβδινα αντικείμενα εκ των άνασκαφών της Σπάρτης

λινα ειδώλια, εικόνες της θεάς και άλλων θεοτήτων, ως και άλλων ποικίλων και ένδιαφερόντων τύπων. Άγγεία άναθηματικά, μικρά, άνερχόμενα εις 10.000 περίπου. Έκ των λαμπροτάτων δ' εθρημάτων είνε πολλὰι εκατοντάδες γραπτών τεμαχίων άγγείων, δι' άν άπεδείχθη, ότι τὰ έν τοις Μουσείοις της Εύρώτης Κυρηναϊκά λεγόμενα άγγεία έχουν την Λακεδαιμόνια πατρίδα: 1000 περίπου είνε τὰ επί όστών και έλέφαντος ανάγλυφα και σχέδια, άλλα δε τόσα περίπου τὰ χαλκά αντικείμενα.

Τοιαύτη ή σπουδαιότητα άληθώς συγκομιδή της παρά την όχθην του Εύρώτα άνασκαφής, ως μικρόν δείγμα της όποίας δημοσιεύομεν μίαν σειράν εκ των μολυβδίνων όμοιωμάτων, περί άν ανωτέρω αναφέρομεν. Είνε τύποι τινές προσώπων, αντικειμένων, ή γελοιογραφικών, εικονιζόμενοι εις φρικτών μεγεθος, άνέδοτοι όλος, πρώτην φοράν τώρα δημοσιευόμενοι διά των «Παναθηναίων».

Ήδη ή Άγγλική Σχολή έπέληφθη άνασκαφών εις τό Μενελάιον, δηλαδή τό ιερόν Μενελάου και Έλένης,

καίμενον επί των Μενελαίων λόφων, άντικρύ σχεδόν της θέσεως του Άρτεμιείου, και ύπερ την άριστεράν όχθην του Εύρώτα. Εις τας άνασκαφάς ταύτας παρίσταται έποπτεΰων ό έφορος των αρχαιοτήτων Λακεδαιμόνος κ. Κ. Ρωμαίος.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΔΥΟ λέξεις διά την εικονογράφησιν των Δημοτικών Τραγουδιών του συνεργάτου μας κ. Θέρου τὰ όποια έξεδόθησαν πρό δεκαπέντε ήμερών. Ο κ. Ροΰμπος και ως μελετητής και ως καλλιτέχνης έπήρε τὰ θέματα του όχι με τό εύκολον πνεύμα του κοινώς γνωστού τύπου όπως π. χ. του Χάρου. Έδιώλεξε της Κόρης τό Παράπονο, μίαν σκηνήν γραφικήν πολύ, όχι τόσον γνωστήν, και έξωγράφισε τον Χάροντα μαζί με την μαύρην Γην να δευτνοϋν, και να τους κερνή ή άμοιρη κόρη που άκουσε τη φωνίτσα της μάνας της κ' έσπάρραζε ή καρδιά της. Η εικόνη έχει και την έμορφιά της ζωής και την θλίψιν του θανάτου, ωραία άρμονιομένα, όπου τό ένα δέχεται την σκιάν του άλλου χωρίς να χάνη τό χρώμα τό ίδιον του.

Εις τὰ τοιαία του έχει προσδώσει ό κ. Ροΰμπος πολύν χαρακτήρα καθός και εις διάφορα πρόσωπα όπως εις την λυγρήν του Γυρισμού του Σεντημεμένου όπου ή στάσις της ένέχει όλην την ράθυμην εικόνα της έγκαταλείψεως και της ύποταγής.

ΕΙΣ τον «Έλληνικόν Κόσμον», την εις Έλληνογαλλικήν μεταφράσειαν γνωστήν εφημερίδα των Αθηνών, έδημοσιεύθη μετάφρασις γαλλιστι έννεα δημοτικών τραγουδιών από τό άνω βιβλίον του κ. Θέρου. Η μετάφρασις, γενομένη από τον συμπαθη λόγιον κ. Pierre Baudry, όστις τόσας παρέχει ύπηρεσίας εις την νεοελληνικήν λογοτεχνίαν διά των μεταφράσεών του, είνε πιστή και άληθινά ποιητική.

Ως δείγμα μικρόν παραλαμβάνομεν, χάριν των άγνωστών των «Παναθηναίων», έν, τό «Κυπαρίσι».

(Ένας άγουρος κ' ένας καλός στρατιώτης κλπ.)

Le Cyprès

Un jeune voyageur cherchait
Un abri, castelle ou village;
Mais il ne put rien trouver
Qu'un cyprès au sombre feuillage.
— Ne me repousse pas, cyprès!
— Voici mes rameaux, pends tes armes,
Mon tronc, attache ton coursier,
Mon ombre, dors-y sans alarmes...

Άξιότιμε Κύριε,

ΑΠΟ καιρού έσκεπτόμεθα να προβώμεν εις έκδοσιν των «Απάντων» του εξαδέλφου μας και θείου Έμμανουήλ Α. Ροΐδου. Η ανάγκη τοιαύτης έκδόσεως εφαινετο τοσοϋτω μάλλον έπείγουσα εις πάντας τους αγαπώντας τὰ Έλληνικά γράμματα, καθ' όσον, εκτός της Παύσης Ιωάννας, των Ειδώλων και του α' τόμου των Παρέργων, τὰ λοιπά των έργων, δηλαδή τό πλείστον και πιθανώς τό πρωτοπότερον των προϊόντων του καλαμού του Ροΐδου, τεθαμμένα έντός περιόδων, ήμερολογίων και εφημεριδών, είναι σήμερα σχεδόν άγνωστα εις την νεωτέραν γενεάν και κινδυνεύουσι ν' άπολεσθώσι διά παντός.

Η συλλογή του δεσποζομένου υλικού, άπαιτούσα χρόνον και κόπον πολύν, μάλις σήμερα έπερατώθη. Δυστυχώς, παρ' όλον τον καταναλωθέντα χρόνον και κόπον και παρ' όλην την προσομίαν, μεθ' ής πολλοί φίλοι, εκτιμώντες την σπουδαιότητα της εργασίας, μάς

εβρόθησαν, δέν δυνάμεθα νά είπωμεν ότι τό έργον συνεπληρώθη τελείως. Αφ' ενός, τρία διηγήματα, ών έχη σώζονται είς τά χειρόγραφα του Ροΐδου δηλαδή: «Ο Σύλλογος τών κοντιών φουσταιών», τό «Έχειριδιόν Δημηγογραφίας» και ό «Θάνατος Πιθήκου», ούδαμοί άνεύρομεν δημοσιευμένα. Αφ' έτέρου, ό Ροΐδης, ώς γνωστόν, έδημοσίευσε και άνυπογράφως πλείστα πολιτικά άρθρα και άνταποκρίσεις, ών μέρος, ίδίως τά είς έφημερίδας του έξωτερικού σταλέντα, δέν κατορθώσαμεν νά συλλέξωμεν. Παρακαλούμεν λοιπόν θερμοίς τούς τυχόν γνωρίζοντας τοιαύτα άρθρα νά λάβουν την καλωσύνην νά μάς τά ύποδείξουν.

Έξ άλλου, τό έργον του Ροΐδου θά έμνε κολοβόν, εάν δέν περιείχε και άπάνθισμα τών έπιστολών του. Η άλληλογραφία αύτη δέν διεξήγετο μόνον Έλληνιστί. Έκ δέ της δημοσιεύσεως γραμμάτων, Γαλλιστί, Ιταλιστί ή Αγγλιστί γραφέντων, θά καταφανή ή κομψότης, μεθ' ής ό συγγραφεύς τών «Ειδώλων» χειρίζετο και τάς ξένας άκόμη γλώσσας. Παρακαλούμεν λοιπόν τούς κατέχοντας έπιστολάς του Ροΐδου νά στείλωσιν ή τά κείμενα (έπί ταχεία έπιστροφή) ή τούλάχιστον αντίγραφον αυτών, είς τόν Κον. Α. Ανδρεάδη καθηγητήν του Πανεπιστημίου, 9 όδός Σταδίου Αθήναι, πρós όν δύνανται ν' απευθυνθώσι και οι γνωρίζοντες οιανδήποτε ενδιαφέρονσαν λεπτομέρειαν περί του βίου του Ροΐδου, ώς και πάν τó περί αυτού γραφέν. Κατά τούς παρόντας ύπολογισμούς τά Απαντα θά άπαιτηθώσιν εκ τεσσάρων τόμων ήτοι:

Τόμ. α') «Η Πάπισσα Ιωάννα» και άλλαι ιστορικοί μελέται. (Ο τόμος ούτος θά περιλάβη και τάς «έπιστολάς Αγγλιώτου», ώς και τόν εκ άφορμής της Παπίσης πρós τόν Barbey d'Aureville άγώνα). Τόμ. β') Τό κριτικόν έργον του Ροΐδου. (Ο τόμος ούτος θά περιλάβη, εκτός τών «Ειδώλων» και πολλών άλλων γλωσσολογικών ή φιλολογικών μελετών περί ήμετέρον ή ξένων συγγραφέων, και καλλιτεχνικάς κριτικάς).

Τόμ. γ') Δηγήματα και πνεύμα του Ροΐδου. (Ο τόμος ούτος θά περιλάβη εκτός τών «Συριανών διηγημάτων», του «Νεκροθάπτου» και τών άλλων διηγημάτων, και άπάνθισμα του «Ασμοδαίου»).

Έλος ό δ' τόμος θά περιλάβη τ' άριστα τών λοιπών έργων του Ροΐδου και δη τών πολιτικών του μελετών και άρθρων ώς και άπάνθισμα της άλληλογραφίας.

Υπολογίζομεν ότι ό α' τόμος, ού θά προηγήται και βιογραφία του Ροΐδου, θ' άρχισή εκτυπούμενος περί τας άρχάς του 1910. Παρακαλούμεν δθεν τούς δυνάμενους νά παρασχούν τας αληθείας πληροφορίας, νά στείλωσιν αυτάς είς τόν κ. Ανδρεάδη τό ταχύτερον.

Διατελούμεν, άξιότιμος Κόριε, μετά πάσης τιμής
Α. Π. ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ, Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΕΝΤΟΣ του έτους 1909 συμπληρουνται εκατόν έτη, αφ' ότου ό Βύρων έπεσέφθη διά πρώτην φοράν τάς Αθήνας και τάς Έλληνικάς χώρας. Την εκατονταετηρίδα ταύτην ό Φιλολογικός Σύλλογος «Παρνασσός», τελών φόρον εύλαβούς αναμνήσεως πρós τόν μέγαν ποιητήν, τόν θυσιάσαντα έαυτόν ύπερ του Αγώνος της Έλληνικής Ανεξαρτησίας, άπεφάσισε νά πανηγυρίση δι' αναμνηστικών έορτών, τών οποίων τό πρόγραμμα θέλει εγκαιρώς δημοσιευθή.

Αλλ' ώς την άριστήν πρós τό μέγα όνομα του ένδόξου ποιητού έκφρασιν της ελληνικής εύγνωμοσύνης, ό «Παρνασσός» έθεώρησε κυρία την είς την ελληνικήν γλώσσαν έμμετρον μετάφρασιν τών ποιημάτων εκείνων του Βύρωνος, όσα σχετίζονται πρós τό όνομα της Έλλάδος και όσα εκ αύτης ένεπνεύσθη ό άθάνατος ψάλτης του «Τσαΐλδ Χάρολδ» και της «Κατάρας της Αθήνας».

Τινά τών ποιημάτων τούτων μετεφράσθησαν κατά

καιρούς έμμέτρος, άλλ' εκτοτε ή ελληνική ποίησις, άνάπτυχθείσα και άρυσθείσα νέας και γενναίας δυνάμεως εκ του έργου λαμπράς πλειάδος ποιητών, παρέχει την βεβαιότητα, ότι θ' αποδόση πιστότερον, βαθύτερον και ποιητικώτερον τας έμπνεύσεις του Αγγλου Βάρδου. Εκρίθη αφ' έτέρου ότι έπρεπε νά υπάρχη επί τό αυτό συγκεντρωμένον Έλληνιστί όλόκληρον τό έργον του ποιητού, τό εκ της Έλλάδος έμπνευσθέν και της Έλλάδος τόν ύμνον άποτελούον.

Πρós τόν σκοπόν τούτον ό Σύλλογος «Παρνασσός» άρτισεν έπιτροπήν εκ τών καιωτέρω ύπογεγραμμένων, οι όποιοι, εκλέξαντες τά μεταφραστά τεμάχια, προκηρτίτουν εκ μέρους του Συλλόγου, ποιητικόν διαγωνισμόν, πρós μετάφρασιν τών εξής ποιημάτων ή άποσπασμάτων εκ τών «Ποιητικών Απάντων» του Λόρδου Βύρωνος:

- 1) Της κατάρας της Αθήνας (The curse of Minerva).
- 2) Της Κόρης τών Αθηνών (The Maid of Athens).
- 3) Τών 8 στίχων τών φερόντων τίτλον: Written at Athens, 10 January 1810.
- 4) Του Β' ύσματος του Τσαΐλδ Χάρολδ (Childe Harold, II Canto).
- 5) Έκ του Γ' ύσματος του Δόν Ζουάν (Don Juan) του χαιρετισμού πρós τάς Έλληνικάς Νήσους (The Isles of Greece), έν 619 στίχων.
- (Τό μεταφραστéον τεμάχιον άρχεται ούτω: The Isles of Greece, the Isles of Greece, και καταλήγει: Dash down your cup of Samian wine).
- 6) Του Γκιαουρή (The Giaour).
- 7) Της Πολιορκίας της Κορίνθου (The Siege of Corinth).
- 8) Της Νύμφης της Αβύδου The Bride of Abydos).
- 9) Του Πειρατού (The Corsair).
- 10) Και τών τελευταίων στίχων του ποιητού, τών γραφέντων έν Μεσολογγίω την 10/22 Ιανουάριον 1824, μεταφρασθέντων υπό του Σπυριδώνος Τρικούντη, άρχομένων δ' ούτω:

'Tis time this heart should be unmoved
Since others it hath ceased to move κτλ.

(Τό ποίημα τούτο φέρει την έπιγραφήν: «Την ήμέραν αύτην, συνεπλήρωσα τό 36ον έτος της ηλικίας μου»). Οι διαγωνιζόμενοι δύνανται ν' άποστείλωσι πρós κρίσιν την μετάφρασιν πάντων ή μέρους τών άνωτέρω ποιημάτων ή τεμαχίων, αλλά κατ' έλάχιστον όσον τά άποσταλησόμενα έν μεταφράσει άποσπάσματα δέον ν' άποτελώνται εκ 1200 στίχων.

Διά την μετάφρασιν τών ποιημάτων τούτων, ή Έπιτροπή διαθέτει γέρας δισχιλίων δραχμών, τό οποίον θέλει άπονεμη ή εις ένα εκ τών διαγωνιζομένων, ύποβάλλοντα πρós κρίσιν μετάφρασιν πάντων τών άνωτέρω όρισθέντων τεμαχίων, είτε είς πολλούς όμοις εκ τών μελλόντων νά ύποβάλωσι μέρος αυτών, κατανέμουσα κατ' αναλογίαν και κατ' ίδίαν κρίσιν τό γέρας.

Τά χειρόγραφα τών μεταφράσεων δέον νά ύποβληθώσι τό άργότερον μέχρι της 1 Δεκεμβρίου 1909 είς τό Γραφείον της Γενικής Γραμματείας του Συλλόγου «Παρνασσού» καθαρoγεγραμμένα, χωρίς συβόματα και παραπομπάς και άνωνόμως είς έκαστον χειρόγραφον δέον νά εινε προσηρητημένος κλειστός φακέλλος, φέρων λέξιν ή ρητόν τό πρós διάκρισιν, έσωκλειστώς δέ τό όνομα του μεταφραστου.

Αί βραβευσθήσόμεναι μεταφράσεις άποτελοοσι κτήμα του «Παρνασσού», και εάν εινε έργον πολλών ποιητών, βραβενομένων κατά μέρος, ώς άνωτέρω εξετέθη θά εκδοθώσι δ' ύπ' αυτού είς κοινόν αναμνηστικόν τεύχος μετά τών όνομάτων τών βραβευσθησομένων.

Η Έλλανόδικος Έπιτροπή, ή μελλούσα νά κρίνη τας ύποβληθησομένας μεταφράσεις, θά όρισθή είτός

του Δεκεμβρίου του 1909, θέλει δέ δημοσιεύση την κρίσιν της έντός του Μαρτίου του 1910.

Έπεξετηματικάς πληροφορίας είς τούς επιθυμούντας παρέχει ό Γραμματεύς της Έπιτροπής κ. Α. Κακλαμάνος.

Η Έπιτροπή

ΕΙΣ δύο συνεχή φύλλα τών τελευταίων της «Νέας Ημέρας» της Τεργέστης έδημοσιεύθη μακρά μελέτη υπό τόν τίτλον «Ελπίς και Κλεονίκη Γενναδίου — συμβολή εις την ιστορίαν της νεοελληνικής καλλιτεχνίας».

Η μελέτη αναφέρεται είς τόν βίον και τά έργα δύο ελληνίδων καλλιτεχνίδων, αι όποιαί σχεδόν ταυτοχρόνως εκηδεύθησαν πρós δύο μνημόν εις Ρώμην, όπου από νεανικής ηλικίας είχαν εγκτασταθή και είχαν ιδρύση τό γλυπτικόν και ζωγραφικόν αυτών εργαστηρίων.

Είς την μελέτην αύτην περιλαμβάνονται και αποσπάσματα από κριτικάς περί του έργου της καλλιτεχνικής αύτης δυάδος του βλαστού του μεγάλου του Γένους διδασκάλου Γεωργίου Γενναδίου, δημοσιευθείσας είς διάφορα ευρωπαϊκά περιοδικά κατά διαφόρους έποχάς.

Μεταξύ τών έργων της μιας τούτων, της Κλεονίκης Γενναδίου, διακρίνεται ίδίως ή προτομή του στρατηγού Φαβιέρου, ήτις έτυχεν εύφημων μνηαίς εις τό Salon τών Παρισίων του 1891. Είς δέ την Ολυμπιακήν Έκθεσιν τών Αθηνών του 1888 είχαν εκθέσει δείγματα του τριπλου ταλάντου της, γλυπτικού, ζωγραφικού και μουσικού.

Ο άρθογράφος της «Νέας Ημέρας», ύποσχόμενος νά δημοσιεύση άργότερα πλήρη κατάλογον τών έργων αύτης και της αδελφής της, ανακοινού τό έπόμενα δημοσιευθέντα τότε επ' εύκαιρία της εκθέσεως εκείνης είς την «Ακρόπολιν»:

«Σπανιώτατα καλλιτέχνις συνεκέντρωσεν έν έαυτή και τάς τρεις ταύτας ιδιοφυίας της τέχνης, της ζωγραφικής, της γλυπτικής και της μουσικής» έν Έλλάδι δέ ούδεις μέχρι τούδε παρουσιάσθη και υπό τας τρεις ταύτας ιδιότητας είναι δέ αύτη ή πρώτη Έλληνίς ήτις εκαλλιέργησε μετ' ίσης λεπτότητος και επιτυχίας την γλυπτικήν. Έν τή Dictionnaire Veron εύρισκομεν ένθουσιωδεστάτας κρίσεις περί της Έλληνίδος καλλιτέχνιδος. Αι εικόνες της, είς διάφορους διεθνείς εκθέσεις εκτεθεισάι, έπέσπασαν της σοφράς κριτικής τούς δικαίους επαίνους. Περί δέ τών έργων αυτών, τών εκτεθέντων έν τή Ολυμπιακή έκθεση, αι κρίσεις μας έγέγοντο μετά μεγίστης προσοχής. Η προτομή του Κόρινθος, και ή εικών της γραιας κυρίας, έθεωρήθησαν ώς λαμπρά έργα τιμώντά την ελληνικήν καλλιτεχνίαν».

ΓΡΑΦΕΙ ό κ. Δημήτριος Αστεριώτης είς τόν «Mercure de France» περί του νεοελληνικού θεάτρου. Διά τόν κ. Χόρν συγγραφέα τών «Πετροχάρηδων» (Νέα Ζωή) λέγει πολύ επαχθώς: «Ο κ. Χόρν κάτοχος ίσχυρού ταλάντου φαίνεται νά άνευρε τό μυστικόν της λοχαλας τραγωδίας, μικρογραφία της όποιας είναι οι «Πετροχάρηδες». Τό έργον διαπνέει μεγάλη πνοή θλιβερών γεγονότων. Ο κ. Χόρν, μάς δείχνει με τούς «Πετροχάρηδες» ότι ήμπορει νά δώση τό ύπόδειγμα του νεοελληνικού δράματος, με την παράδοσιν αφ' ενός και εκ άλλου με την επίδρασιν της Δύσεως, ίδίως του Ίψεν».

Ο κ. Σπύρος Μελάς είς τό Κόκκινω Πουκάμισο μάς δείχνει τά ίδια συγγραφικά χαρίσματα ενεργού δράσεως τό δράμα ένέχει πολλήν ποιήσιν. Ζωτανή εικών τών συνασθημάτων του λαού.

Τό Χελιδόν του κ. Νικηάνα μάς παρουσιάζει άλλον όριζοντα. Τό δράμα όλόκληρον εξέλισσεται είς μίαν

άτμοσφαιραν πνευματικήν, και ή άνάγνωσις του ειναι επαγωγός πολύ.

Και επιλέγει ό γάλλος κριτικός ότι άναμφιβόλως ή προσπάθεια τών Έλλήνων, νά δημοσιεύσουν σύγχρονον δράμα, πλησιάζει τόν σκοπόν της, με την σύγχρονον κοινωνικήν εξέλιξιν ή όποία τούς παρέχει άφθονα τά θέματα.

ΑΚΟΜΗ μία μεγάλη φυσιογνωμία όπου έχασ ή άγγλική φιλολογία. Γέρον, όγδοήντα έτών άπέθανε πρós ήμεράν ό Γεώργιος Μέρσεδθ, ό όποίος είχε άπλώσει, κατά τόν Σβόμπ, την πνευματικήν του δράσιν πέραν κάθε άνθρωπίνου όριου. Αυτό δέν σημαίνει ότι του Μέρσεδθ τά έργα ήσαν και πολύ γνωστά. Ούτε είς αύτην την πατρίδα του ήτο δημοτικός. Η άνάγνωσις των άπαιτεί περισσότεραν έντασιν και προσοχήν αφ' ότου ειναι κοινώς αγαπητόν βιβλίον. Αλλ' αυτό ακριβώς άποτελεί και την πρωτοτυπίαν του και την δύναμιν του τά βιβλία του εγκλείουν βάθος, προσιτόν είς εκείνους μόνον που δέν θεωρούν τό διάβασμα διασκέδασιν αλλά μελέτην.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τη πρωτοβουλία τών «Παναθηναίων»
— άδειά του Υπουργείου —

Έκ προηγουμένων εισφορών . . . Δρ. 2448.55
Κ. Α. Λεοντίδης εκ Μαϊκόπ 8.—
Δρ. 2456.55

Τό άπαιτούμενον όλικόν ποσόν είναι 3,500 περίπου. Υπολείπονται περί τας 1,100. Και τό υπενθυμιζομεν είς όλους. Όλοι έζησαν και ζούν με τούς στίχους του ύμνητου της έλευθερίας.

Αί εισφοραί στέλλονται είς τά γραφεία τών «Παναθηναίων», όδός Αριστοτέλους 35.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατά τούς θερινούς μήνας Ιούνιον, Ιούλιον, Αύγουστον, Σεπτέμβριον τά «Παναθήναια» εκδίδονται όπως κατ' έτος είς τέχνη μνημιαία διαπλά.

Παρακαλούνται οι συνδρομηταί μας οι άλλασσόντες διεύθυνσιν, νά μάς ειδοποιούν εγκαιρώς δια νά λαμβάνουν τό περιοδικόν τακτικώς.

Τά «Παναθήναια» δέν άποτελούν πλέον μέλος της «Εταιρείας Περιοδικού Τύπου Αθηνών».

Έορτασαν τά ελληνικά γράμματα την 21ην Μαΐου την 40ετηρίδα του καθηγητού κ. Κωνσταντίνου Κόντου. Τόν έορτάζοντα πρεσβύτερηn έτίμησαν και ή Πολιτεία και ό κόσμος τών γραμμάτων ιδικοί μας και ξένοι.

Είς τό Παρίσι γίνονται προσεχώς τά άποκαλυπτήρια του άνδριάντος του Λαμάρκ.

Όμιλος άγγλοαμερικανών συγγραφέων ήγήρασε είς την Ρώμην την οικίαν όπου άπέθανε ό Τζων Κήτς. Η οικία θά γείνη μουσειον, τό όποιον θά περιλάβη πάν ότι απομένει από τούς δύο ποιητάς Άγγλους Κήτς και Σέλλεϋ.

Οἱ Ἕλληες ζωγράφοι τοῦ Καίρου διοργάνωσαν τελευταίως πολὺ ἐνδιαφέρονσαν ἔκθεσιν, μαζὶ μετ' ἑνὸς ἐκεῖ καλλιτέχνας. Ἐξέθεσαν ἢ κ. Θάλεια Φλωρά-Καραβία, ὁ κ. Τσιργιώτης, ὁ κ. Παρθένης καὶ ἄλλοι.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Οἱ Λοξοὶ Στρατοκόποι, Στεφάνου Ραμά. Ἀθήναι, ἐκδότης Κ. Ἐλευθερουδάκης, δρ. 2.

Ψαλτήρι τῆς Νέας Διαθήκης, Γεωργίου Φιλήντια. Κωνσταντεῖα. Τυπογρ. Ν. Βουρλή, φρ. 1.

Νίτσα, Ζ. Φυτίλη, δράμα. Κωνσταντινούπολις, τυπογρ. Α. Κορομηλά.

Ἡ ἐποίκις τῆς ἀγρολικῆς χειρρονήσου κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, Μιχαήλ Γ. Λαιμπρινίδου. Ἀθήναι, τυπογρ. «Ἀθηνῶν».

Ψυχολογικοὶ Νόμοι τῆς ἀελίξεως τῶν λαῶν, Γουσταύου Le Bon, μετάφρ. Χρ. Μακρῆ. Ἐκδοσις βιβλιοπωλείου «Ἐστίας», Ἀθήναι, τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάιανερ καὶ Καργαδούρη, δρ. 2.50.

Quatre thèmes de solitude, par R. de Bonhafos Paris, Sausot et Co fr. 3.

Facettes d'Améthyste, par Mary-Jane Cère. Poésies, Paris, Ed. Sansot et Co fr. 3.50.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητῆς τῶν «*Παναθηναίων*» ὁ ὁποῖος ἐγγράφει ἘΝΑ νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ συναποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγραφῆς, λαμβάνει ὡς δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρου καταλόγου.

Διατιμῶμεν χάριν εὐκολίας τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἕκαστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3.

Τὰ βιβλία θ' ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστέλωμεν ὅ,τι δῆποτε βιβλίον μᾶς ζητηθῆ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν ἐγγραφήν.

Κάθε συνδρομητῆς μας ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν φίλον ἢ συγγενὴ φιλοαναγνώστην, διατεθειμένον νὰ υποστηρίξῃ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενὴ ὡς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράψῃ εἰς τὰ «*Παναθηναία*». Ὅ,τι ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἓναν χωριστὰ ΜΕΓΙΣΤΗ ὅμως θὰ ἴηαι ἢ ἐκ τοῦ συνόλου ἐπίσχυσις τῶν «*Παναθηναίων*» καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς πρόοδος καὶ βελτίωσις τοῦ περιοδικοῦ.

Σειρὰ Α' — Πρὸς δρ. 1 ἕκαστον

Χ. Ἀννίνος:	Ἐδῶ κ' ἐκεῖ.
Δ. Βικέλας:	Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
Ι. Δελαμπρέτ, μετάφρ.	
Χ. Ἀννίνου:	Θεῖος καὶ ἐφημέριος.
Ν. Ἐπισκοπόπουλος:	Ἔσθιμες ψυχῆς, δράμα.
Δ. Γρ. Καμπούρογλου:	Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
Κ.Μ. Κωνσταντόπουλος:	Ἱστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
Α. Κόναν Δούλ, μετάφρ.	
Χ. Ἀννίνου:	Τὸ παράδοξον ἐγλήμα.
Α. Κόναν Δούλ, μετάφρ.	
Χ. Ἀννίνου:	Τὸ σῆμα τῶν τεσσάρων.
Α. Κλάση, μετάφρ. Α.	
Παπαδιαμάντη:	Ἡ εὐρεσις τῆς γυνακὸς τοῦ Δῶτ.
Κώστας Λαδόπουλος:	Χαμένη εὐτυχία, δράμα.
Σπ. Δοβέρος:	Ἡ Ἁγία Πόλις.
Μ. Μαλακῆς:	Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου, δράμα.
Γ. Μαυρογιάννης:	Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτέχναί.
Σπύρος Μελάς:	Ὁ Γυῖος τοῦ Ἰσκιου, δράμα.

Κίμων Μεγαλιδῆς: Σὰν Ζοῆ καὶ σὰν Παραμύθι.
 Παῦλος Νιρβάνας: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία.
 Ἀρχιτέκτων Μάρθας, δράμα.
 Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια.
 Παγὰ Λαλέουσα. ποιήματα.
 Τὸ Χελιδόνι, δράμα.
 Σαλώμη, δράμα.

Ὅσκαρ Οὐάιλντ:

Α. Ὅπβαρντ, μετάφρ.

Χ. Ἀννίνου:

Μία συναμοσία.

Σπυρίδων Παγανέλης: Πάρεργα Φύλλα.

Κωστής Παλαμάς: Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνῶν.

Ι. Πολυλάς: Ἡ Φιλολογικὴ μας Γλῶσσα.

Γ. Στρατηγῆς: Τραγούδια τοῦ Σπιτιοῦ.

Μπρέτ Χάρτ, μετάφρ.

Α. Παπαδιαμάντη: Ἡ καλὴ τύχη τοῦ Ρῶριν Κόμπ.

Λεύκωμα «*Παναθηναίων*»: 20 καλλιτεχν. εἰκόνες εἰς τὸ

σχῆμα τῶν «*Παναθηναίων*».

Σπαρτιατικὸν Ἡμερολ.: Ἔτος 1906.

Ἔτος 1907.

Σειρὰ Β' — Πρὸς δρ. 3 ἕκαστον

Νίκος Ἀ. Βέης: Δημόδη Ἄσματα Φιγαλίας μετ' ὑπομνημάτων.

Ἄγις Θέρος: Δημοτικὰ Τραγούδια, εἰκονογραφημένα.

Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα. Διηγήματα Σειρὰ Α'.

Ἔτος Β'.

Ἔτος Γ'.

Τόμοι τῶν «*Παναθηναίων*» χαρτόδετοι 105, 205, 405,

605, 705, 805, 905, 1105.

Μυθιστορήματα καὶ Διηγήματα—Ἐκδ. «*Παναθηναίων*».

Σειρὰ Γ'.

«Ὁ Ρωμηὸς τοῦ Σουρῆ»—μία ἐτησία ἐγγραφή φρ. 8 ἀντι 10.

«Διάπλασις τῶν Παιδῶν»—μία ἐτησία ἐγγραφή φρ. 8 ἀντι 10.

«Τὸ Ἐμπόριον»—μία ἐτησία ἐγγραφή φρ. 5.

«Δελτίον Ἐμπορ. καὶ Βιομηχανικῆς Ἀκαδημίας» μία ἐτησία ἐγγραφή φρ. 2 ἀντι 3.